

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ

**НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ВИКЛАДАЧІВ, АСПРАНТІВ,
СПІВРОБІТНИКІВ ТА СТУДЕНТІВ**

ГУМАНІТАРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
Частина перша

20-25 квітня 2006 року

42.8899

СУМИ – 2006

Україна
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІБЛІОТЕКА
Читальний зал № 4

Сумський державний
університет
БІБЛІОТЕКА

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АМЕРИКАНСЬКОГО СТУДЕНТСЬКОГО СЛЕНГУ

Доп. - викл. Дорда В.О.

Американський студентський сленг викликає значні труднощі стосовно його семантизації, що обумовлено цілою низкою причин, а саме:

1. Прагненням комунікантів установити невимушене взаєморозуміння; установкою на розмовність спілкування (фамільярність, інтимність та ін.); спонтанністю, відсутністю детального продумування змісту розмови.
2. Неадекватним підходом до навчання іноземних мов, що полягає у тому, що традиційні посібники й вправи в них, як правило, побудовані не на основі природного мовлення.
3. Тенденцією зниження регламентуючого впливу American Standard English і підвищення статусу різновидів мови, що спираються більшою мірою на узус, на більше широке включення у свій склад елементів зниженого мовлення й, частково, сленгу.
4. Експансією молодіжного жаргону, що приводить до збільшення розриву між «академічною» мовою, орієнтованою на престижний, зразковий Oxford English, і тим, що використовується в реальному повсякденному спілкуванні.

Значну частину одиниць студентського сленгу представляють ті лексичні одиниці, які фактично є дублетами нейтральних або розмовних одиниць. Установка на розмовність, невимушеність, знання комунікантами один одного, спільної конситуації сприяє його проникненню в мовлення молоді тих лексичних одиниць, формально-змістовні характеристики яких не порушують умов невимушеності. Ці одиниці не притаманні офіційному спілкуванню. Це знижені дублети-синоніми типу *roaddog, dude, boogerhead = chap, pal, fellow, bud(dy), guy, chum, mate, friend, associate* – «товариш, приятель, друг, компаньйон» та ін.).

Особливої уваги заслуговує та частина студентського сленгу, що являє собою емоційно забарвлену лексику, найчастіше з глузливою, іронічною або пародійною конотацією, що, загалом, характерно для будь-якого професійного жаргону. Пор. *bacon* :: *police* – “поліція”; *beef* :: *problem* – “розбіжність, проблема”; *mule with a broom* :: *a very ugly girl* – “дуже некрасива дівчина”; *dark side* :: *the student neighborhood* – “студентський район”, *dome* :: *one's head, skull* – “голова”; *fruit* :: *a loser, stupid person* – “дурень”; *Death Star* :: *Social Science Building at UCD* – “будинок суспільних наук у Каліфорнійському університеті в Девісі” й т.д.

В створенні багатьох сленгових одиниць значну роль грає метафоричний зсув. Студентський сленг відкритий для лексики, запозиченої з інших професійних груп, групових жаргонів, аргю й, у свою чергу, підлягає зворотньому процесу. Наприклад, в домені “освіта” *God squad* – “студенти, що спеціалізують на вивченні релігії”, відбувся метафоричний зсув військового терміна *squad* – взвод і біблійного *God* – бог; метафоричне словосполучення *jump on the grenade* – досл. “кидатися на гранату”, означає “розважати некрасиву дівчину, щоб дати можливість своєму другові розважатися з її гарною подругою”.

Студентська молодь ввела близько 30% сленгізмів, які являють собою табуїзовану лексику, що належить до сексуальної сфери. Більшу групу студентського сленгу становить лексика, пов'язана із вживанням алкоголю й вечірками (*chill* – розслабитися; *have arms, chizzil* – улаштувати вечірку; *raize da roof* – добре провести час і т.д.).

Загальним для студентського сленгу, як і для інших різновидів, є негативна ціннісна орієнтація, загальна для форм внутрішньогрупового спілкування й соціальних ситуацій використання сленгу. Цим, ймовірно, пояснюється перевага сленгізмів з домінантами наркотики, алкоголь, секс, у той час як сленгізми з домінантою «навчання» становлять незначне число (1%).

Студентський сленг являє собою далеко не гомогенне утворення. Фактично він складається крім загальної частини з

декількох мікросистем, специфічних для тієї або іншої категорії значення:

- 1) сленг, що належить до повсякденної лексики; 2) сленгові словосполучення, що описують людину (чоловіка/жінку);
- 3) опис стану й відчуття людини (дуже часто після прийому алкоголю, наркотиків, різних станів стресу); 4) гроші;
- 5) автотранспортні засоби; 6) одяг; 7) соціальні відносини;
- 8) емоції; 9) спілкування; 10) мораль і релігія; 11) навчання.

До перспективних питань вивчення студентського сленгу належать питання використання аббревіатур, акронімів і скорочених форм, сленгові словосполучення, до складу яких входять числівники; вигуки; прикметники з позитивною та негативною конотацією та ін.

Студентський сленг є одним із джерел поповнення лексики американського варіанта літературної мови й одним з елементів американської культури. Мовні процеси роблять його природною експериментальною лабораторією для спостереження над мовними змінами у соціальному контексті.

РОЗВИТОК ТА СУЧАСНИЙ СТАТУС ЗАЙМЕННИКІВ

Доп. – Потій В., ПР-22

Наук. кер. - к.філол.н., доц. Баранова С.В.

Питання про те, що являють собою займенники і чи виділяють їх в англійській мові в окрему частину мови, є особливо спірним. Це зокрема пов'язано з відомою своєрідністю займенників, що полягає у тому, що вони не мають відмінних від інших частин мови синтаксичних функцій, а часто і властивих тільки їм граматичних категорій. Саме тому належність слова до займенників не виключає його одночасної приналежності до якої-небудь з частин мови.

Актуальність теми дослідження визначається тим, що до теперішнього часу рівень і глибина вивчення займенників не відповідає тій ролі, яку займенники виконують у загальній структуризації мови. Учені досі не знають, чи слід взагалі

відокремлювати займенники в окрему частину мови, не враховуючи те, що одні з них зближуються з іменниками, а інші з прикметниками; чи ж правильніше не відокремлювати займенники в окремий лексико-граматичний клас слів і розподілити їх по тих частинах мови, з якими вони мають загальні риси.

Займенники пройшли довгий шлях розвитку, набуваючи тих чи інших особливостей. У давньоанглійський період існували наступні розряди займенників: особові, вказівні, присвійні, питальні, неозначені і неозначено-особові займенники. Займенники цього періоду мали такі характеристики: у особових займенниках поряд з одніною і множиною виділяють ще й подвійне число; вказівні займенники цього періоду дуже наближені до артикля, але вважати, що вони вже ним є, ще досить рано; у питальних займенників відсутні форми жіночого роду та множини. І ще однією характерною особливістю займенників цього періоду є те, що множина не розділяється за родами.

Середньоанглійський період розвитку мови характеризується збільшенням кількості груп займенників. До вже існуючих - особових, вказівних, питальних, неозначених - додаються зворотні і відносні займенники. Крім того відбуваються дуже істотні зміни в групах особових і вказівних займенників; неозначено-особовий займенник *men* витісняється новим займенником *one*.

На сучасному етапі займенники залишають ще багато відкритих питань для вчених-лінгвістів. Одним з них є питання, чи слід відокремлювати займенники в окрему частину мови. Існує декілька точок зору щодо цього питання, але немає остаточної. Все ж таки більшість вчених наголошує на тому, що займенник - це окрема, самостійна частина мови, що його не можна розглядати як чисто семантичну рубрику усередині частин мови. Подібно до таких слів як іменник, прикметник та інші, займенники виявляються групою слів, що виділяються не тільки на базі специфічного значення, але і на базі певної граматичної (морфологічної і синтаксичної) характеристики.

Згідно своїх семантичних особливостей, займенник не може бути вживаний інакше, як будучи конкретизований текстом або ситуацією. Ще однією семантичною особливістю займенників є широта їх використання.

За своїми морфологічними особливостями, займенники співвідносяться з іменниками, прикметниками та числівниками. Відповідно виділяють: займенникові іменники, займенникові прикметники та займенникові числівники.

Що ж до синтаксичних особливостей займенників, то їх синтаксична функція залежить від того, з якою частиною мови співвідноситься дане слово. Займенники, що вказують на предмет, співвіднесені з іменниками і виконують у реченні функцію іменників, а займенники, що вказують на признак, співвіднесені з прикметниками і виконують у реченні функції прикметників.

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ТЕКСТІВ (НА ОСНОВІ АНГЛОМОВНОЇ БІБЛІЇ)

Доп. – Погребняк О., ПР-22

Наук. кер. - к.філол.н., доц. Баранова С.В.

Дослідження, проведене під час написання курсової роботи дозволяє зробити висновки, що Біблія описує людей, речі та обставини естетичного споглядання. Але вона не переслідує суто естетичні цілі. Образотворчі прийоми грають в ній службову роль. Релігійним текстам властива відсутність літературного портрета, умовність пейзажу. Одна із складних рис писання Біблії – це її двоїстий опис як Бога, так і людини.

Аналіз структури текстів Біблії свідчить про використання в ній різних літературних жанрів, адже її писали в різні історичні епохи різні люди. В Святому Писанні наявні елементи міфології, героїчного епосу, приповістей та байок, новел і філософських есе. Це розмаїття літературних жанрів позитивно вплинуло на розвиток як релігійної, так і світської літератури. Сюжетно-жанрові лінії Біблії і зараз надихають багатьох письменників на створення нових шедеврів мистецтва.

Англомовні релігійні тексти не мають поетичної форми та віршованості на відміну від текстів єврейської Біблії. При вивченні семантики тексту Писання встановлюються власні форми та прийоми Біблії, такі як ампліфікація, архаїзми, гіперболи, ідіоми, звуконаслідування, інвективи, іносказання, метафори, метонімії, поетичний паралелізм, риторичні питання, вигуки і звертання, сатиричні елементи та інше. Усі художні прийоми Писань біблійних книг служать меті показати, що тільки в Богові й через Бога людина знаходить свою вищу цінність. Прийом недосказанності залишає простір багатоплановому розумінню й свідчить про біблійний полісемантизм.

Основні універсальні концепції, частково запозичені з міфологічних світоуявлень, функціонують на мовному та мисленневому рівнях у вигляді різнооформлених біблеїзмів. Також було доведено, що запозичені з біблійного тексту одиниці можуть трансформуватися за структурно-семантичним значенням, а контекстуальне вживання біблійно вмотивованих фразеологічних одиниць часто позбавляє їх біблійного значення. Біблійна символіка може надавати нейтральним словам полісемантичності та робити можливим утворення нових фразеологічних одиниць або образів

Виходячи з проведених в даній курсовій роботі досліджень щодо біблеїзму як засобу відображення універсальних концептів у "християнській" картині світу, можна зробити висновки, що конкретна фразеологічна одиниця може знижувати біблійне значення, граючи на контрасті високого та повсякденного, з метою підкреслення певної ідеї. Звичайні слова можуть набувати символічної та стилістичної забарвленості й здатні, в свою чергу, утворювати нові мовні одиниці, зокрема, евфемістичні та ідіоматичні вислови. Таку здатність вони отримують завдяки їхній попередній біблійній мотивації, що дозволяє розглядати їх теж як біблеїзми.

Фразеологізми біблійного походження не є застиглими цитатами, які не допускають ніяких змін. У сучасній англійській

мові багато з них обростають варіантами, піддаються різним видам оновлення, від них можуть утворюватися похідні.

В мові та свідомості існує певна кількість основних концептів, понять, символів та образів, що великою мірою детерміновані біблійним світосприйняттям, завдяки чому відбувається їх еволюція на мовно-мисленнєвому рівні.

BORROWINGS IN MODERN ENGLISH

Sumina T., ІІР-22

Scientific Supervisor: Baranova S.

Borrowing of words from other languages is characteristic of English throughout its history. More than two thirds of the English vocabulary are borrowings. Mostly they are words of Romanic origin (Latin, French, Italian, Spanish). Borrowed words are different from native ones in their phonetic morphological structure and also their grammatical forms. It is also peculiar for borrowings to be non-motivated semantically. English history is very rich in different types of contacts with other countries, that is why it is very rich in borrowings. The Roman invasion, the adoption of Cristianity, Scandinavian and Norman conquests of the British Isles, the development of British colonialism and trade and cultural relations served to increase immensely the English vocabulary. The majority of these borrowings are fully assimilated in English in their pronunciation, grammar, spelling and can be hardly distinguished from native words. English continues to take in foreign words, but now the quantity of borrowings is not so abundant as it was before. All the more so, English now has become a «giving» language, it has become Lingva franca of the twentieth century.

Borrowings can be classified according to different criteria:

- a) according to the aspect which is borrowed,
- b) according to the degree of assimilation,
- c) according to the language from which the word was borrowed[4,51].

(In this classification only the main languages from which words were

borrowed into English are described, such as Latin, French, Italian, Spanish, German and Russian).

Penetration of French words into English did not start immediately after the Norman conquest. It only started in the 12th century, and reached its climax in the 13th and 14th centuries. After the conquest French was introduced as the language of the law courts; debates in Parliament, which was inaugurated in 1265, were also conducted in French.

Many words adopted at the time denoted things and notions connected with the life of the Norman aristocracy. Many French words, as it was stated above, were connected with the life of the ruling class, the French nobility.

French words penetrating into English were of different origin. Most of them had been inherited by French from Vulgar Latin, and these words show all the phonetic changes characteristic of the rise of French from Latin: loss of post-stress and intermediate syllables, change of stops to constrictives, etc. (so-called popular words — *mots populaires*).

Among these words there are some which had been borrowed by Latin from Greek, mainly in the sphere of science and politics, e.g. *physique* 'medicine', 'physics', *monarque* 'monarch'

The degree to which French words penetrated into English depended on two factors: **on the geographical region** and **on the social layer** addressed by the document. Thus we can state two principles in this sphere: (1) the farther North, the fewer French words, (2) the closer to the lower strata of society, the fewer French words.

Study of Latin had peculiar consequences for some English words of French origin. Some of these words were in the 15th century latinized: their spelling, and in some cases even their pronunciation, was brought closer to their Latin source. Thus, for example, the ME word *dette* (from French *dette*) came to be spelt *debt*, because the source of the French word was Latin *debitum*. ME *doute* (from French *doute*) came to be spelt *doubt*, because the source was Latin *dubito*.

Stress in French loan words was gradually adapted to conditions prevailing in the native English word stock. In Old French

stress fell on the last syllable of a word, except words ending in -e, which are stressed on the last but one syllable, as 'terre 'earth'. In English stress is shifted to the last but two syllable, which, accordingly, is the first of three-syllable words and the second of four-syllable ones. This shift did not take place at once. It appears that a secondary stress developed on the first (or second) syllable while the main stress remained on the last. Eventually the secondary stress became the main one, while the main was reduced to the state of secondary; finally the stress on the last syllabic disappeared altogether. Rhythm and rhymes in poetical works, notably in Chaucer's, give valuable information on this point. If the first syllable happened to be a verbal prefix, it remained unstressed; a nominal prefix would receive the stress. For example: *ho'nour* 'honour', *co'rage* 'courage', *na'ture* 'nature', *pre'senten* (v), 'present' (n).

Alongside words, English also adopted some French derivational affixes (both suffixes and prefixes). This was the way it happened. If English had adopted a certain number of words containing the same affix, the affix could now be used to derive new words from French (and occasionally Scandinavian) stems. A number of French nouns were derived by means of the suffix **-ance**, **-ence**: *ignorance*, *arrogance*, *entrance*, *repentance*, *innocence*, *excellence*, *dependence*, etc. In a similar way, the suffix **-ment**, which had penetrated into English as a part of such nouns as *government*, *treatment*, *agreement*, was used to derive new nouns from native stems: *fulfilment*, *bereavement*, *amazement*, *bewilderment*, etc. Some French prefixes also became productive in English. Thus, the prefix **dis-**, **des-**, with a negative meaning, came into English as a part of the French verbs *disappoint*, *disdain*, *disagree* and was eventually used to derive verbs from native stems: *disown*, *disburden*, and from a Scandinavian stem: *distrust*. The French prefix **en-** (from Latin **in-**), familiar from such words as *encage*, *encircle*, *encompass*, was joined on to native stems to derive the verbs *endear*, *embed* (*enb-* > *emb*).

Besides the words and phraseological units, the English language enriched its vocabulary due to the word-building elements:

suffixes and prefixes. These derivational suffixes were borrowed separately from the words for the new word-building formation.

The quantity of the borrowed words from the Norman dialect and Parisian one was great. From the XIV century the wave of borrowings went down, but, in general, 57% of the English vocabulary are the French and Latin borrowings. However, the overwhelming majority of them is rarely used (terms, bookish words etc.).

The number of the phraseological borrowings from the French language is great. Some English phraseological borrowings were borrowed from Old French. For example: *cry havoc* (Old French: *crier havot*). *Curry favour with smb.* – (*curry favel* or Old Fr. *Estriller fauvel*) a chestnut horse was the personification of cunning and deception. Some of the English loans from French go back to the Latin prototypes: *familiarity breeds contempt* – fr. *La familiarite engendre le mepris*, from Latin *nimis familiaritas contemptum parit*. The borrowings through the French language are confirmed by the closer English turn of speech to French, than to Latin one.

PHRASAL VERBS IN ENGLISH

Samus M., IIP-22

Scientific Supervisor: Baranova S.

The phrasal verb is an idiomatic combination of a verbal component and a postpositive (two-component phrasal verb) or of a verbal component, postpositive 1 and postpositive 2 (three-component phrasal verb). It is a compound language unit, which belongs to the class of nominators. It is also an example of asymmetry in the language. So the English two-component phrasal verbs are structurally compound polysemantic units of different lexico-designative belonging. Their rise was caused by the social importance of fixed concepts and communicational need. The phrasal verbs semantics was determined by the potential of their constituents in the process of integration to actualize the principal and the implicit semes for reaching a definite purpose in the communicative act.

The function of the post-positional elements is either to impart an additional aspective meaning to the verb-base, or to introduce a lexical modification to its fundamental semantics. A postpositive is always connected with a dependant word of the sentence no matter where it stands. But an adverb is used freely, there is no connection between an adverb and a dependant word. A postpositive is connected with a verb lexically, so a postpositive is always included in a verb group.

The process of semantization of phrasal verbs can involve:

- Coherent meaning of lexico-semantic variant of a phrasal verb which can be a result of actualization of some characteristic or even of the whole lexico-semantic variant of a verbal component.
- Coherent meaning of lexico-semantic variant of a phrasal verb which can emerge as a result of promotion of a lexico-semantic variant or any characteristic of etymologically initial unit of a postpositive. In some phrasal verbs in the process of semantization of a complex a postpositive is able to cause a rise of the meaning, which is antonymous to the concept, nominated by a verbal component.
- Coherent meaning of a phrasal verb is a result of an integration of an equal degree of semantics of a complex:

The semantically motivated variants of one phrasal verb can be characterized by different idiomatic degree. The necessary presupposition for understanding of the idiomatic meaning of a phrasal verb is to have a definite idea about what meaning of a primary verb motivates it. At the same time some changes can take place in the semantics of a motivating stem (verbal and non-verbal components of a phrasal verb), resulting in the idiomatization of the meaning in general.

In the course of semantization of a phrasal verb the broadening of meaning can be:

- a result of the lexical meaning change of the motivating verbs while the meanings of the postpositive remain permanent;
- a result of joining of the postpositives in their different meanings to the motivating verbs of one and the same meaning;

- a result of the combination of different verbal and non-verbal components.

Within the Semantic Field Theory phrasal verbs and their verbal components enter 16 lexico-semantic groups: motion; location; qualitative and quantitative characteristic; existential state; phase state; intellectual activity; personal relations; production relation; leisure; communicative activity; non-articulate sounds; emotional state or influence; possessiveness; forced action; physiological processes; physical processes.

The grammatical peculiarities of such formations are:

- 1) they have not flexible morphological structure ;
- 2) it is impossible for the verbal component to unite with prefixes ;
- 3) transitive and intransitive verbs

From the stylistic point of view all phraseological units are divided into two big groups:

- 1) phraseological units, deprived of certain expressive properties, stylistically not marked (with so-called "zero" stylistic mark), which (an only exception is terms) can be used in all spheres of life, and are employed in all functional styles of the language (*put on, get up, find out*);
- 2) phraseological units, that differ by their expressive properties. There are two categories:
  - a) phraseological units, that denote vivid title of process and actions, which have a pretty wide range of usage (*be carried away*);
  - b) phraseological units, that differ by very bright metaphorization, which are used only in very narrow contexts (*dress down* вилаяти, дати прочухана).

The main function of phrasal verbs is conceptual categorisation of reality in the speaker's mind. They denote not only actions or states as "ordinary" verbs do, but also specify their spatial, temporal or other characteristics. This ability to describe actions or states more precisely, vividly and emotionally is determined by the adverbial components of phrasal verbs. Combining with these

elements, verbs of broader meaning are subject to regular and systematic multiplication of their semantic functions.

ВИРАЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ПОНЯТЬ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Доп. - Підлипна І., ПР-22

Наук. кер.- к.філол.н., доц. Баранова С.В.

Основним з напрямків сучасних соціолінгвістичних досліджень є гендерне вивчення англійської мови. Гендерні поняття – важливі показники англійської культури, суспільство надає відмінних ролей двом статям, приписує певні стереотипи. Це й зумовлює особливості прояву гендерних понять: на граматичному рівні (вживання займенника “he” у загальнородовому значенні, для позначення обох статей), на лексичному (утворення нових лексичних одиниць, переосмислення слів й набуття ними нових значень), та на фразеологічному рівні (вживання лексеми “man” як денотата обох статей й нехарактерність цього для лексеми “woman”, тенденція до “підвищення” чоловіка й висміювання жінок).

Англійський граматичний рід проявляється тільки через займенник 3-ої особи однини, синтаксична категорія роду. Відсутність нейтрального у значенні статі займенника зумовлює використання альтернативних варіантів або займенника “he”. Вживання цього займенника вважається проявом сексизму в англійській мові. Оскільки в англійській мові категорія роду синтаксична, для позначення біологічної статі використовуються певні суфікси, гендерні індикатори та специфічні елементи –man, -woman.

До сьогоднішнього дня під впливом лінгвістичних і екстралінгвістичних факторів значення деяких слів, референтами яких виступають чоловіки і жінки, змінилося у більшості випадків в негативну сторону.

Лексема “man” у фразеологічному контексті може виступати денотатом як тільки чоловічої статі, так і обох статей. Для лексеми “woman” це не характерне.

В англійській мові більшість прислів'їв присвячені чоловікам, дають поради та підкреслюють їх значимість у суспільстві й в окремій родині. А прислів'я "для жінок", по-перше, розділяють усю жіночу стать на поняття "жінка", "дружина", а по-друге, або підкреслюють негативні сторони характеру, або радять слухати й підкорятися чоловікові. В українській мові такий поділ практично не відображений, хоча висміюються недоліки як жінок, так і чоловіків.

Вираження концептів "чоловік", "жінка" може відбуватися імпліцитно, за допомогою лексем, фразеологічних одиниць, займенників, що передбачають певне відношення до жіночої та чоловічої статей, та експліцитно, через прислів'я та приказки, відкрито показуючи ставлення суспільства і вказуючи на місце жінки та чоловіка у вигляді порад або наказів.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ЗВОРОТІВ

Доп. - Старченко Н., ПР-23
Наук. кер. - ст. викл. Чуланова Г.В.

Дана робота присвячена темі, яка є актуальною у вирішенні стилістичних, лексикологічних та мовознавчих проблем - лексичні особливості англійської фразеологічних зворотів.

За тисячолітню історію англійська мова накопичила велику кількість виразів, які люди визнали красивими, доречними та вдалимими. Таким чином був створений особливий прошарок мови - фразеологія, сукупність сталих виразів, які мають самостійне значення.

Фразеологія - це розділ мовознавства, що вивчає фразеологічну систему мови в її сучасному функціонуванні й з погляду історичного розвитку. Також фразеологія - це сукупність характерних засобів вираження думки, притаманних певній соціальній групі, окремому авторові, літературно-публіцистичному напрямкові, діалекту чи групі говорів.

За допомогою фразеологічних виразів, які не можна перекласти дослівно, але сприймаються переосмислено, підсилюється

естетичний аспект мови. За допомогою ідіом, як і за допомогою різноманітних відтінків, інформаційний аспект мови доповнюється чуттєво-інтуїтивним описом нашого світу, нашого життя.

Фразеолгія тісно пов'язана з історією, культурою, традиціями і літературою.

Фразеологічні одиниці – це стійкі сполучення слів з ускладненою семантикою, вони заповнюють лакуни в лексичній системі мови. Фразеологічні одиниці є найважливішими корелятами духовної культури людей, де сконденсована вся атмосфера народного соціуму, світоглядні, морально-етичні, естетичні орієнтири за якими проглядається характер людини.

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ ДЕРЖАВИ В НЬОМУ

Доп. - Балаєва С., ПР-23

Наук. кер. – викл. Жулавська О.О.

428899
Політика є тією сферою діяльності, яка чи не найбільше відчуває потребу у спеціальних засобах інформаційного обміну.

Мова є проміжною моделлю, або картиною, між зовнішнім світом і людиною. Ця модель опосередковує сприйняття буття і до певної міри зумовлює спосіб осмислення реальних фактів, особливо тих, що стосуються політичних реалій. «Мова політики» або, точніше, мова про політику, стає не лише засобом категоризації та впорядкування картини світу, але й засобом формування ідеологічного впливу на суспільство. При цьому мова політики розглядається як така, що складається з мовленнєвих творів, або дискурсів, які мають специфічний зміст, де відображена система притаманної суспільству творчості, що пов'язано з системою культурних традицій, соціальних оцінок та вірувань.

Складником політичного дискурсу є публіцистичний образ держави, тобто такий образ, що відтворюється мовою засобів масової інформації і слугує для досягнення прагматичного ефекту - вплинути на почуття і розум адресата як члена суспільства. Цей образ формує певну думку щодо держави, певне ставлення до неї, яке виражається у вигляді її позитивної чи негативної оцінки. До структури публіцистичного образу входять ключові слова, а також концепти, що ними позначаються.

Жоден із мовних механізмів не призначений спеціально для впливу на адресата, але майже кожен може бути використаний з цією метою, оскільки природа мови комунікативна. Тому доцільно вважати прагмемами фразеологічні одиниці та метафоричні сполучення, що використовуються з метою досягнення, прагматичного ефекту. Прагмеми спрямовані на інтелектуальну сферу свідомості не безпосередньо, а через емоційно-вольову сферу, їх основне призначення - регуляція поведінки людини шляхом емоційного впливу, переконання.

Фразеологізми - особливі мовні одиниці, які беруть участь у створенні мовної картини світу. Фразеологізми здатні зробити мовлення виразним, доступним, емоційним, насиченим, і переконливим, що важливо для засобів масової інформації. Все це дає підстави для широкого використання багатих фразеологічних ресурсів в політичному дискурсі для виконання функції впливу.

Метафора - це явище використання потенційних можливостей мовного коду для створення особливої структури й значення повідомлення через навмисне висунення на перший план незвичних конотацій.

Отже, використання фразеологічних одиниць та метафоричних висловів доцільне для створення певного публіцистичного образу.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ-АМЕРИКАНІЗМІВ ЯК НОСІВ НАЦІОНАЛЬНОГО КОЛОРИТУ

Доп.- Подвезько К., ПР-23

Наук. кер. – ст. викл. Чуланова Г.В.

Існує багато мов які не схожі одна на одну. Значення одного і того ж слова передається різними мовами і кожна нація сприймає його по-своєму. Для перекладу слів дуже важливим є вміння придати значення слова з усіма його відтінками. Взагалі, це зробити дуже складно, якщо не знати культуру певної країни. Однак, не завжди є можливим зберегти реалії або замінити їх еквівалентом в іншій культурі. Реалії відображають специфіку національної культури і можуть мати конотації, що створюють яскравий образ не завжди доступний представникові іншомовної культури.

Реалії можуть бути обмежені рамками навіть окремого колективу або установи. До реалій відносяться також цитати, крилаті слова і вирази.

Реаліями варто вважати слова, що позначають предмети або явища, пов'язані з історією, культурою, економікою та побутом країни досліджуваної мови.

Значними труднощами є виділення слова з національно-культурними конотаціями. Найбільш звичайні слова, що збігаються у своєму предметному значенні, можуть мати додаткові значення. Об'єктам зіставлення виступає вся культура досліджуваної мови, протиставлена культурі рідної мови.

Колорит – це та пофарбованість слова, яке воно здобуває завдяки приналежності його денотата до даного народу, в певній країні або місцевості, конкретній історичній епосі.

У процесі перекладу дуже важливим є облік прагматичного компоненту висловлення. При цьому часто має місце відома адаптація тексту з обліком соціокультурних розходжень між читачами оригіналу й перекладу.

НЕОЛОГІЗМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Доп. - Луценко Ю., ПР-24

Наук. кер. – ст. викл. Чуланова Г.В.

У наш час англійська мова, як і багато інших мов, переживає так званий „неологічний бум”.

Неологізми пов'язані практично зі всіма сферами життя сучасного англомовного суспільства.

Неологізм (грец. *neos* – новий і *logos* – слово, вчення) – нові слова, які з'являються в мові для того, щоб позначити, назвати нові поняття, явища, процеси.

У вокабулярі неологізмів можна виділити: власні неологізми, трансформаційні, семантичні інновації або переосмислення.

З погляду на спосіб творення неологізми поділяються на: фонологічні, запозичення, семантичні, синтаксичні, які утворюються шляхом комбінації існуючих в мові знаків (словотвір).

Аналіз запозичень, які прийшли в англійську мову, показує, що традиційні джерела (французька, іспанська, італійська, російська, німецька, португальська та інші європейські мови) дали 52% запозичень тобто трохи більше половини. Найбільша кількість запозичень, як і раніше, надійшла з французької мови, проте у порівнянні із запозиченнями 80-х років питома вага їх різко знизилась. В наш час англійська мова частіше „дає” свої слова іншим мовам ніж „приймає” їх.

Серед нерегулярних способів утворення морфологічних неологізмів найбільш продуктивними в останні десятиріччя є скорочення, які відбивають тенденцію до раціоналізації мови, до економії мовних зусиль.

Коли йдеться мова про неологізми, неможливо не згадати про їх місце у науково-технічному процесі. Особливо велика кількість нових лексичних одиниць з'явилась у зв'язку з розвитком комп'ютерної техніки.

Англійська мова, так як і інші мови світу, активно збагачується за рахунок лексики, притаманної представникам різних професій, соціальних груп, вікових категорій.

Безсумнівно, вокабуляр сучасної англійської мови – це історичне дзеркало, у якому відображується суспільне життя усього людства, його науковий та технічний прогрес. А поява нових слів – це ніщо інше як необхідність дати назву новим предметам, явищам, новим галузям економіки, промисловості. Зміни діяльного досвіду людини ведуть до появи нових та розширення старих фрагментів картини світу.

ФОНОВІ ЗНАННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ОБ'ЄКТ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА

Доп. - Обламська С., ПР-23
Наук. кер. – ст. викл. Чуланова Г.В.

Ідея зв'язку культури й мови відноситься ще до 18 століття, але цілеспрямоване вивчення цієї проблеми почалося тільки наприкінці минулого століття. Дослідження ці носили більше декларативний характер і аж до початку 70-х років ні в українській (тоді радянській), ні в іноземній лінгвістиці не було досить глибоких і докладних досліджень, присвячених даній темі.

Однак за останні два десятиліття значно зросла кількість робіт, що свідчить про інтерес і прагнення лінгвістів досліджувати мовні явища у широкому екстралінгвістичному контексті. І якщо ще зовсім недавно вважалося, що звернення до екстралінгвістичних факторів свідчить про деяку неспроможність або «слабкість» лінгвіста-дослідника, то в наш час необхідність вивчення мови в її реальному функціонуванні в різних сферах людської діяльності стала загальноприйнятою. З поглибленням процесу професійного розгалуження мовних культур стає цілком очевидним, що “знати мову” (тобто вміти говорити та читати загальноповживаною мовою, яка містить принаймні 3500 мовних одиниць) зовсім не означає “бути в

зможі перекладати” тексти, які хоч трошки виходять за рамки повсякденного життя.

Для успішного перекладу таких текстів перекладач повинен бути “у темі”, тобто усвідомлювати специфіку матеріалу, який він перекладає, та знати галузеві терміни, включаючи їх професійні жаргонні варіанти, аббревіатури та акроніми. Розгалуження мовних культур призводить до того, що терміни, які створюються для того, щоб звільнити мову людей від недомовок, натяків, неоднозначного розуміння явищ дійсності часто утворюють професійно замкнену термінологічну номенклатуру, тобто стають елементами езотеричної метамови, яку розуміють вже тільки представники певної галузевої еліти.

Розглядаючи значення слова детально, як сукупність семантичних складових або семантичних часток, можна виділити лексичний фон у такий спосіб: він буде складатися з тих безпонятійних семантичних часток, які утворять залишок, якщо від усієї семантики, усього плану змісту слова (семемі) відняти понятійні семантичні частки.

Вивчення фонових знань, об'єктивних способів виділення культурного компонента значення є важливим завданням, тому що включення в лінгвістичний аналіз соціального виміру дає можливість глибше проникнути в саму природу мови, повніше виявити умови її функціонування й динаміку її розвитку, дозволяє представити в новому світлі картину мови як суспільного явища.

Вивчення культурного компонента слів є важливою умовою успішного оволодіння іноземною мовою, однак, у свою чергу він входить у більш широке коло культурно-історичних значень відповідної соціальної дійсності, засвоєння якого - важлива умова використання мови як засобу спілкування.

Колекція та інформативність є тими істотними властивостями мовного знака, які лежать в основі його найважливішої функції поряд з комунікативною - функцією кумулятивною. Мова в цій функції виступає сполучною ланкою між поколіннями, слугує «сховищем» і засобом передачі позамовного колективного досвіду.

Найбільш яскраво кумулятивна функція проявляється в лексиці, тому що саме вона безпосередньо пов'язана із предметами і явищами навколишньої дійсності. Лексична система в більшій мері обумовлена явищами матеріального світу, соціальними факторами.

Насамперед, у лексиці відбиваються фрагменти соціального досвіду, обумовленого основною діяльністю даного народу. Існування тих або інших лексичних одиниць пояснюється практичними потребами.

ЕКСПРЕСИВНІ ЗАСОБИ СУЧАСНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОЇ ПРЕСИ)

Доп. - Дубинська Д., ПР-23
Наук. кер. — ст. викл. Чуланова Г.В.

У сучасній лінгвістиці сформувалося розуміння літературної мови як системи функціонально-стильових різновидів, що відображає реальний факт соціально зумовленого функціонування мови в різних сферах людського спілкування.

Саме це викликає цікавленість проблеми, що полягає в необхідності дослідження тих чи інших мовних одиниць не лише у системі мови і мовленні в цілому, але й в окремих різновидах мовлення, які прийнято називати стилями. Людська мова вивчається багатьма науками. Стилїстика серед цих наук займає особливе місце, тому що розглядає мовні одиниці передусім з функціональної точки зору. Хоча метою комунікації завжди є передача інформації, будь-який акт комунікації не звужує свої можливості лише до передачі інформації, тому що виникнення комунікативного акту що завжди зумовлене потребою досягти певної кінцевої мети, якимсь чином змінити фізичний, духовний, емоційний стан адресата. Досягнення такого результату можливе лише шляхом цілеспрямованого відбору та використання найдоцільніших і найяскравіших, якими володіє система даної

мови. Як, правило, це стилістично забарвлені, або експресивні мовні одиниці.

Експресивність - властивість мовної одиниці підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого, виступати засобом інтенсифікації виразності мовного знака, засобом суб'єктивного увиразнення мови. Через експресивність виражальних засобів мовець передає своє ставлення і до повідомлення, і до адресата.

В основі експресивних мовних одиниць лежать соціо-, психолінгвістичні та власне мовні критерії оцінки виражальних засобів. Інтенсифікована виразність з'являється там, де є можливість зіставлення певних ознак на основі протиставлення експресивно нейтральних і емоційно виразних мовних засобів. Експресивність властива усім одиницям мовної структури, вона сприяє деавтоматизації висловлювання, привертає увагу до відтінків думки емоційних оцінок сказаного.

Емоційна лексика – слова, що мають у своєму значенні компонент оцінки, виражають почуття, позитивне чи негативне сприйняття дійсності. Як виразник емотивної функції мови емоційна лексика характеризує ситуацію спілкування, соціальні відносини, психічний стан мовців

З емоційно-експресивною лексикою нерозривно пов'язані поняття “троп” та “стилістична фігура”.

У стилістиці й поетиці під тропом розуміється семасіологічно двопланове вживання слова, при якому його матеріальна форма реалізує одночасно два значення – пряме й переносне. Зв'язок прямого й переносного значень базується на різних принципах (суміжності, подібності і т.ін.). що зумовлює існування різних видів тропів Троп використовується як засіб створення естетичного ефекту мови у сфері художньої, публіцистичної, ораторської творчості. Найпоширенішими тропами є метафора, метонімія, синекдоха, іронія, перифраза, гіпербола та інші. Стилiстичні фігури - це мовні звороти, орієнтовані на

незвичність слововживання, посилення емоційності й образності вислову. Найпоширенішими стилістичними фігурами є антитеза, анафора, багатосполучниковість, градація, еліпс, епіфора,

інверсія, недоговорення, паралелізм, риторичне запитання, риторичне звертання та інші. Ці експресивні одиниці широко застовується

в усіх функціональних стилях. Тому доцільно визначити поняття "функціональний стиль мови".

Функціональні стилі є зразками письмового різновиду мови, які розраховані на досягнення певної комунікативної мети.

Функціональний стиль може бути охарактеризований декількома основними рисами, а також використовує мовні засоби, співвідношення яких є властивим виключно цьому функціональному стилеві. Наприклад, використання специфічної термінології є лексичною властивістю наукового стилю, за якою цей стиль може бути легко визначений. А звертання типу *Dear sir* може бути підставою для віднесення повідомлення до офіційно-ділового стилю.

Кожен функціональний стиль – це відносно стійка система у розвитку літературної мови, але вона змінюється, й іноді дуже суттєво, від одного періоду до іншого. Тому функціональні стилі мови – це історична категорія.

Виконання стилем тієї чи іншої функції – естетичної, наукової, ділової і т.д. – покладає глибоку своєрідність на весь стиль. Кожна функція – це певна настанова на ту чи іншу манеру викладу – точну, об'єктивну, конкретно-зображальну, інформативно-ділову і т.д. І відповідно до цієї настанови, кожний стиль відбирає з літературної мови ті слова й висловлювання, форми й конструкції, які можуть якнайкраще виконати внутрішнє завдання даного стилю. Так, наукове мовлення потребує використання точних і суворих понять – термінів, ділове мовлення тяжіє до узагальнених назв, а художня література базується на конкретності, образотворчості.

У загальному мовознавстві виділяють п'ять основних функціональних стилів: офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, літературно-художній, побутово-розмовний стилі. звернути увагу на наявність у сучасній англійській мові двох функціональних стилів публіцистичного напрямку – власне публіцистичного стилю та газетного стилю, хоча деякі науковці

не відмежовують перший від другого, говорячи лише про публіцистичний стиль як функціональний різновид мови.

Якісна своєрідність текстів публіцистичного стилю зумовлюється кількома обставинами: по-перше, широким колом питань, які в них розглядаються ; по-друге, тим, що публіцистика спрямована на дуже широку аудиторію ; по-третє, вона не лише інформує аудиторію з широкого кола питань, але й намагається, перш за все, певним чином впливати на розум і почуття читачів, сформувані в аудиторії певні критерії щодо фактів та подій.

Характерними особливостями цього стилю є актуальність проблематики, політична пристрастність, образність, гострість та яскравість викладу, що зумовлене соціальним призначенням публіцистики – повідомляти факти, і завдяки цьому, формувати суспільну думку, активно впливати на розум і почуття людини.

Поліфункціональність преси вимагає від мови публіцистики гнучкості, масовість зумовлює універсалізацію, а постійна динаміка розвитку суспільства потребує її оновлення.

Публіцистичний стиль поєднує в собі дві протилежні ознаки: логічність викладу, що вимагає стандартизації, та експресивність викладу, що, навпаки, вимагає образності, нестандартності. Експресивні засоби газетної мови покликані встановити контакт з читачем, привернути його увагу, викликати зацікавленість до теми матеріалу.

Таким чином, поєднання експресивних (перш за все, оціночних) і стандартизованих елементів, яке спостерігається на рівні і заголовку, і структурно-композиційних частин тексту, способів викладу (опису, розповіді, роздумів і т.д.), а також на всіх мовних рівнях, створює особливий газетно-публіцистичний стиль, мовні особливості якого зацікавлюють не лише мовознавців, але й психолінгвістів, які займаються дослідженням впливу засобів мовлення на адресата.

ЛІНГВО-КОМУНІКАТИВНІ ПРИНЦИПИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Доп. - Крахматова Д., ПР-23

Наук. кер. – ст. викл. Чуланова Г.В.

Потреби щоденного усного неофіційного особистого і масово-орієнтованого спілкування у низці комунікативних сфер у повному обсязі можуть реалізовуватися зараз не лише у вигляді мовленнєвих форм кодифікованої літературної мови, але і, все більш ефективно, за допомогою вербальних і невербальних менш регламентованих різновидів MESE (Modern Educated southern English) і перш за все, ресурсів сучасної англійської літературно-розмовної мови Standard Educated Colloquial English (SECE).

Розмовна мова взагалі і літературна розмовна мова ЛРМ \ SECE, зокрема, нерідко асоціюються з поняттям «усна мова» (oral speech, spoken English). Це зумовлено також широким тлумаченням поняття «мовний твір», пов'язаного з дихотомією «одиниці мови»: «одиниці мовлення». Крім того, ряд найновітніших досліджень SECE здійснюється у рамках «дискурсу».

Англійськими еквівалентами понять «усне мовлення / письмове мовлення» позначають форму реалізації мови, є поєднання слів oral speech / written language.

Принциповим відмінностям між цими поняттями присвячені серйозні дослідження останнім часом, виконані Й. Вахеком, Б.М. Гаспаровим, К.А. Долініним, Д. Таннен та іншими вченими.

Аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури останніх років на тему про положення літературно-розмовної мови, свідчать про відому еволюцію поглядів лінгвістів у напрямку визнання ЛРМ літературного статусу. Відповідно, деякі лінгвісти (вчені Празької школи також) схиляються до того, що опозиція «кодифіковане мовлення» : «не кодифіковане мовлення» і застосування до ЛРМ і за теперішніх умов у ряді країн не зовсім вдале. Насправді, аналізуючи SECE навряд чи можна його віднести до мовлення некодифікованого, оскільки процес

кодифікації набирає силу: з'явилась ціла серія словників і лексикографічних посібників типу "A Handbook of Colloquial Usage"; підготовлена і проходить апробацію у процесі навчання в університетах і коледжах серія підручників з елементами SECE типу "Viewpoints"; проводиться розробка фундаментальних і прикладних проблем колоквіалістики (підручники серії "Cambridge Textbook in Linguistics"); ведеться активна розробка проблем «розмовності» з цілої низки наукових напрямків етнометодології, теорії комунікації, філософії мови, соціо- і психолінгвістики.

Вимагає розшифровки слово «прийняте» (вживання), чи застосоване до LPM/SECE за цим стоїть досить широкий спектр вимог ситуації спілкування, ролевих приписів і рольових очікувань, тематика промов, жанру і типу мовлення, установки і настрою комуні кантів та ін. (Наприклад, «прийнятою» формулою прощання у SECE може бути в одному випадку *Bye-bye, Love!* в іншому (ірон.) *Buzz off, old woman!*, обидва випадки у звертанні не можуть викликати сумнівів, що вони порушують «прийнятий» ритуал.)

На думку П.Траджилла і Д.Хенна, за останні роки ставлення в Англії до використання знижених різновидів мови, особливо за межами престижно – протокольної сфери, значно змінюється у бік більшої терпимості до них. При цьому більш позитивне враження на слухача призводять діалектні і акцентні «благозвучні» риси, які асоціюються з селищними районами «доброї старої Англії», чого не можна сказати про міську стандартну мову англійців.

У більшості лексичних дереватів SECE розмовна специфіка частіше за все виявляється не тому, що вони утворюються за допомогою специфічних розмовних афіксів, наприклад, типу –іє, як у слові *auntie* («тітонька» – розмовний псевдонім – прізвисько Бі – Бі – Сі через надмірного у минулому тону випущених програм), а перш за все завдяки незвичайному поєднанню словотворчих (у тому числі і стандартно – літературних) елементів: наприклад, за допомогою форманта –est (структурне значення найвищого ступеня прикметників)

підлітки утворили і широко використовують розмовно – жаргонне слово *baddest*, яке означає «найкращий». Доволі продуктивним в утворенні розмовних неологізмів і стандартний суфікс *-er* (структурне значення діяча), наприклад, *looker-in* («захоплений» телеглядач).

Нерідко граматики кваліфікують варіативні граматичні структури SECE, які співвідносяться з аналогічними структурами MESE як «ненормативні» і навіть «помилкові». Подібне ствердження можна зустріти, наприклад, у граматичному довіднику “*Fowler’s Modern English Usage*” щодо розмовного *who*, вживаного «замість» *whom* у реченні *Who did you hear it from?*, і , відповідно, щодо місцезнаходження прийменника (*from whom* або *who ... from*). Між тим, вказані варіативні конструкції типові і достатньо нормативні у системі правил SECE. Інша справа, коли замість фрази *I haven’t seen anything* використовується конструкція типу *I ain’t seen nothing*, яка відноситься до поза літературного просторіччя. Прояв подібної фрази у ході мовленнєвого контакту на фоні літературного мовлення сигналізувало або про те, що мовець – носій соціального діалекту, або про намічене етико – стилістичне пониження мовлення освіченої людини з метою створення іронічного (скептичного) ефекту. Таким чином, принцип правильності (і нормативності) не лише релевантний, але й достатньо конструктивний для розуміння сутності ЛРМ. Слід зазначити, що ця проблема тільки-но починається відпрацьовуватися у світовій лінгвістиці.

КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ ВІРШОВАНОГО ТВОРУ

Доп. - Нестеренко Ю., ПР-23
Наук. кер. - викл. Матюшенко О.Ю.

З кожним роком зростає роль художнього перекладу як засобу постійного взаємообміну духовними цінностями, розширення меж і збагачення національних культур. Інтенсивний розвиток перекладної літератури спричиняє велику

зацікавленість теоретичними та методологічними проблемами цього виду міжнародних культурних взаємин. Тож, виникає необхідність детального вивчення такого аспекту перекладу художнього твору, а зокрема, поетичного твору, як комунікаційний аспект.

Твори художньої літератури протиставляються усім іншим мовним творам, тому що домінантою для усіх них є одна з комунікативних функцій, а саме художньо-естетична або поетична. Така естетична направленість відрізняє художню мову від інших актів мовної комунікації, інформативний зміст яких є первинним, самостійним. Таким чином, **художній переклад** – це вид перекладацької діяльності, основна задача якого полягає у породженні мовою перекладу мовного твору, здатного справляти художньо-естетичний вплив на реципієнта. Підвидом художнього перекладу є переклад поетичного тексту.

Комунікація – це процес спілкування між партнерами, у ході якого відбувається передача інформації (повідомлення) від Джерела до Реципієнта.

З комунікативної точки зору поетичний текст є передачею інформації, яка міститься у тексті поетичного оригіналу, реципієнту-носію мови перекладу за допомогою тексту-посередника, тобто за допомогою перекладу поетичного тексту.

Змістовим боком тексту є його **інформація**. Інформація, яка передається за допомогою поетичного тексту, може бути умовно поділена на дві категорії: смислова інформація та естетична інформація.

Смислова інформація – це відомості, які містяться у тексті і дозволяють встановити його співвіднесеність з деяким сегментом реальності, з деякою позамовною ситуацією, тобто система (ідеальних) денотатів. Ці відомості об'єктивовані у тексті за допомогою мовних знаків (вербальних сигналів), однак ця об'єктивація може носити різний ступінь експліцитності.

Естетична інформація – умовно це увесь той складний інформативний комплекс, який передається у процесі поетичної комунікації окрім смислової інформації.

У свою чергу смислова інформація у поетичному (як і в будь-якому художньому) тексті має дворівневий характер. Відповідно до Гальперіна, це актуальний та концептуальний рівні.

Фактуальна смислова інформація – це повідомлення про факти, події, процеси, що відбуваються, відбувалися, будуть відбуватися у світі навколо нас, реальним або вигаданим. Фактуальна інформація, як правило, об'єктивується у тексті вербальними сигналами з високим ступенем експліцитності.

Концептуальна інформація – це повідомлення авторського розуміння відносин між фактами, які описані на рівні фактуальної інформації, а також повідомлення про авторську екстраполяцію цих відносин на систему світу; іншими словами, це авторська концепція світу, яким він є або має бути. Дана інформація має в значній мірі імпліцитний характер, однак вона достатньо об'єктивується у тексті, матеріалізуючись за допомогою дискретних вербальних сигналів.

Концептуальна інформація споріднена із темою та задумом поетичного тексту, являючи собою „згортку” його глибинної ідейної семантики. Вона важко експлікується саме тому, що у неї фактично немає прямих засобів мовного втілення; як образно висловився Г.О. Винокур, її матеріальною формою виявляється інший „зміст, який виражається у звуковій формі”, тобто фактуальна семантика стає ніби формою концептуального змісту.

Інформативний комплекс, який називається **естетичною інформацією**, у свою чергу включає наступні види:

- 1. Власно-естетична інформація**, яка видобувається з тексту шляхом оцінки співвідношення форми та смислового змісту поетичного тексту.
- 2. Катартична інформація** – інформація, об'єктивована у таких вербальних сигналах, які зорієнтовані на катарсис, тобто на те, щоб „збудити в нас два стилістично протилежно направлені почуття, а потім зруйнувати їх у тій катастрофі..., у якій обидва ці струми з'єднуються.

3. **Гедоністична інформація** – інформація, об'єктивована у таких вербальних сигналах, які зорієнтовані власне на „насолоду” та „задоволення”, які відчуває реципієнт у процесі поетичної комунікації. короткому замиканні”.

4. **Аксиологічна інформація** - інформація, об'єктивована у вербальних сигналах, яка націлена на формування ціннісної свідомості людини, її естетичної орієнтації у світі та її здатності до образного мислення.

5. **Сугестивна інформація** – інформація, об'єктивована у вербальних формах, яка продукує вплив тексту на підсвідомість реципієнта.

6. **Структурно-формальна та функціонально-формальна інформація** – об'єктивована у стилістичному оформленні тексту інформація про його стилістичну структуру та конкретно-комунікативні функції її компонентів. У повному обсязі цей вид інформації видобувається тільки реципієнтом-спеціалістом (перекладачем або філологом-дослідником), а в неповному – кожним підготовленим читачем/слухачем.

Існує три основних методи перекладу віршованого твору, в залежності від того, який тип інформації перекладач вважає комунікативно домінантним:

1. **Поетичний переклад** – переклад, направлений на забезпечення поетичної комунікації між автором оригіналу та читачем перекладу. Фактуальна інформація (а значить і вербальна відповідність) при цьому відтворюється лише у тій мірі, у якій вона не заглушає каналів передачі концептуальної та естетичної інформації.

2. **Віршований переклад** – переклад, який відтворює фактуальну інформацію за допомогою віршової мови. У вербальному та формально-стилістичному відношенні він достатньо наближений до оригіналу, але не передає концептуальної та естетичної інформації.

3. **Філологічний переклад поезії** – переклад, націлений на максимально дослівну, а тому прозаїчну передачу джерела. Це підкреслено несамотійний вид тексту – він зазвичай

супроводжується або паралельно приведеним оригіналом, або розгорнутим коментарем та покликаній виконувати суто службові (наукові або науково-популяційні) функції, які, проте, самі по собі можуть бути дуже важливими.

Таким чином, у роботі розглянуті причини існування різних методів перекладу в залежності від комунікативної мети, яку ставить перед собою перекладач.

На варіативність перекладу віршованого твору впливають і інші чинники, зокрема існування множинності перекладу обумовлено культурологічним аспектом та фактором індивідуальності перекладача.

Кількість та якість інтерпретацій залежить від епохи, країни, культури в цілому, традицій (літературних чи перекладацьких), від того, чи готова культура перекладу сприймати щось нове. Тільки професійний перекладач може вважатися найкращим посередником між двома культурами, оскільки він досконало знає обидві – як культуру оригіналу, так і культуру перекладу.

Значна увага в курсовій роботі приділяється аналізу та співставленню різних перекладів вірша Роберта Бернса „*John Barleycorn: A Ballad*”, на основі чого робиться висновок про необхідність існування декількох перекладів віршованого твору як фактору забезпечення множинності перекладу для покращення комунікації між автором твору та реципієнтом.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Доп. – Байдак А., ПР-21

Наук. кер. - к.філол.н., доц. Медвідь О.М.

Актуальність дослідження особливостей термінології англійської мови зумовлена загальною тенденцією в сучасній лінгвістиці до вивчення термінології як системи та визначення її місця в структурі мови. Існує необхідність дослідження термінологічної лексики у різних галузях.

У зв'язку із становленням та розвитком економічних відносин в нашій державі, створенням передумов для використання ринкових методів регулювання суспільно-

економічних взаємин і входженням України у світове співтовариство, актуальним є на часі питання осмислення термінів, їх концептуативних репрезентацій. В науковій літературі значна увага фокусується на перекладацьких аспектах спортивних термінів, термінології в галузі Internet комунікацій, екології, в юридичному дискурсі тощо. Динаміка соціально-економічних процесів в суспільстві вимагає адекватного осмислення економічних концепцій, перекладу і розуміння економічних термінів.

У ході роботи розглядаються терміни-еквіваленти і їх функціонування в англійській мові. Тут розглядається поняття еквівалентності чи адекватності та ідентичності на рівні власномовних термінів та їх запозичених мовних еквівалентів.

Зокрема досліджується значення мотивованих термінів. Вони конкретизують суттєві ознаки названого поняття та сприяють його осмисленню з боку адресата. Розглядається три види мотивованості: 1) фонетична чи природна (наприклад, для вигуків); 2) морфологічна (її іноді називають морфосемантичною, тому що вона притаманна складним та похідним словам); 3) семантична (яка враховує семантичні зв'язки між компонентами назви та феномен переусвідомлення).

Досліджуються терміни у галузі машинобудування з огляду на недостатнє їх вивчення в науковій літературі і відсутність спеціальних ґрунтовних досліджень. Розглядається метафора у науково-технічній літературі, якій притаманна деемоційність. При цьому з'ясовано, що субмові машинобудування властива наявність антропоморфних метафор.

Вивчення економічних термінів показує, що їх використання здійснюється з урахуванням щонайменше чотирьох аспектів.

Перспектива дослідження полягає в подальшому досконалому вивченні функціонування термінів у найбільш поширених галузях сучасного науково-технічного процесу.

ТИПОЛОГІЯ НОМІНАЦІЙ КОЛЬОРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Доп. - Швагер О., ПР-23

Наук. кер. - к.філол.н., доц. Медвідь О.М.

Сучасні дослідники в області лінгвістики відображають зростаючий інтерес вчених до ролі людського фактора у становленні та функціонуванні мовної системи. Семантика номінативних одиниць та особливості їх мовної реалізації вивчаються з урахуванням таких факторів, як асоціативно-образне сприйняття реалій, які визначаються, їх значимість в культурно-символічних знакових системах, які склалися в певному соціумі, взаємодія реалій одна з одною та людиною, що їх познає. Найменш розробленими на даний час залишаються проблеми співвідношення між семантичною структурою найменувань кольору, засобами природних сигналів кольору та їх образів в людській свідомості.

Мовленнева система номінації кольору - яскравий приклад преломленого відображення системи кольорових відчуттів, вражень, уявлень, понять людини: кількість кольорів, які розрізняє людина та кольорових відтінків (близько 10 млн.) значно перевищує число базових мовленневих одиниць кольорової номенклатури.

Національно-культурний характер колоритної системи англійської мови визначається як особливостями номенклатури кольору в цілому, так і семантичними особливостями її складових - номінації кольору. Склад номенклатури кольору та семантика окремих номінацій кольору відображають особливості уявлень та асоціацій кольору англійського соціуму.

Культурні реалії та встановлені людською свідомістю логічні зв'язки між ними відображаються в концептуальній картині світу, надаючи увагу, відповідно, мовленнєвій картині світу. Р.М. Фрумкіна стверджує, що хоча колір - це виключно психологічний феномен, структура номенклатури кольору будь-якої мови є "факт історико-культурний, а не психологічний і не

фізіологічний". Зміни в структурі концептів кольору, викликані входженням до них досвіду встановлення аналогії та асоціацій, змінює палітру кольору даної мови. Так, у вторинній картині світу з'являється образ "чорного понеділка", який пов'язується з негативним соціальним досвідом мовленнєвого колективу, який був зафіксований мовленнєвим засобом: *"Black Monday - Monday 19 Oct. 1987, the day on which share prices on world stock markets fell dramatically"*.

Семантика номінацій кольору формується під впливом мовних та позамовних факторів. Основними джерелами формувань концептуально-мовних уявлень кольору є:

- безпосередньо мовна семантика;
- фізіологічна та емоційно-психічна сфери;
- культурна і соціальна сфери.

Жодне з вказаних джерел не є домінуючим в ході синтезу концепту кольору. Що стосується семантики коррелюючої номінації кольору (особливо ситуативної семантики), то вона визначається, з одного боку, комунікативними потребами автора повідомлення та ситуацією взагалі, з іншого - комунікативним потенціалом природного сигналу кольору та поняття про нього.

Процеси символізації та семантичної деривації здійснюються з опорою на знання людини, які зберігаються в знаковій формі (тобто інформація кодується і декодується за допомогою семіотичного коду), тоді як механізм прагмасемантичної акцентуації та ситуаційно-типовій експансії міститься в апеляції до попереднього досвіду адресата (відповідно емоційно-чуттєвому чи побутовому).

Процеси символізації, ситуаційно-типової експансії та прагмасемантичної акцентуації значень номінації кольору генерують додаткові змістові відтінки при збереженні блоком кольору центральної позиції в змістовій структурі номінації кольору.

Поглиблення семантичного об'єму, яке досягається завдяки прагмасемантичній акцентуації,

міститься в постановці прагматично-орієнтованого акценту безпосередньо на блоці кольору (або окремої його складової) змістової структури номінації кольору. Прагмасемантична акцентуація націлена на зняття автоматизму сприйняття номінації кольору та прилучає додаткові формальні засоби.

Ряд вчених вказує на існування так званої вторинної картини світу, що створюється паралельно і на основі первинної. Вторинна мовленнєва картина світу, по Є.В. Бондаренко, входить до складу так званої "теплої" картини світу, де знання - це фрагмент внутрішнього життя, "хвилювання". Як відмічає В.Н. Телія, вторинний світ виникає як результат інтерпретації фактів, що познає індивід в їх відволіканні від предметної реальності. Але це відволікання знову конкретизується крізь сумірність сприйняття яких-небудь рис цього світу, які носять характер стереотипів.

До основних понять формування вторинної мовної картини світу відносяться:

- стереотипність людського сприйняття та мислення;
- відповідний устрій концептуальної моделі світу;
- суб'єктивність розумової діяльності людини;
- соціальна природа та комунікативна направленість мовних побудов;
- творчий характер мовного мислення.

Стереотипи - носії бачення світу або мовленнєвого міфу про дійсність, створеного даним народом в процесі щоденного її засвоєння. Виникнення стереотипу пояснюється тим, що ті або інші предмети та явища часто зустрічаються в подібних умовах, що призводить до формування стійких уявлень на основі звичних аналогій. Регулярність з'явлення того чи іншого сигналу кольору в подібних ситуаціях забезпечує стійкий асоціативний зв'язок між відповідальним концептом кольору і схематизованим стереотипним уявленням про зазначені ситуації. При цьому конкретна ознака кольору відволікається людською свідомістю від свого безпосереднього носія, стаючи елементом структури стереотипу, який формується. Така відносна незалежність та інформативність ознаки кольору як елементу

стереотипної ситуації підтверджується мовленнєвими фактами, зокрема, можливістю еліпсиса носія кольору при вербалізації ситуації: *In the shower was Jame Gumb, white male, thirty-four, six feet one inch, 205 pounds, brown and blue, no distinguishing marks.*

Одним з найважливіших джерел формування, розвитку та перетворення мовної картини світу є особливості людського сприймання кольору, пов'язаного з тими чи іншими (наприклад, приємними або неприємними) відчуттями.

Суттєвий вплив на змістове наповнення номінації кольору має "температурна" характеристика кольору, яка, як нам здається, носить універсальний характер. Температурне ділення спектра відповідає експериментальним даним. Теплові відчуття дуже змінюються в залежності від середовища кольору: в кімнаті, пофарбованій в синьо-зелений колір або синій колір, здається холодніше на 3-4 градуси, ніж в кімнаті з такою ж температурою, але пофарбованій в жовтогарячий або колір вохри. Універсальність кольоро-температурних відчуттів знаходить своє відображення і в мові: *Wilder was no longer next to me, I reached the doorway to his room just in time to see his head sink into the pillow. By the time I got to the bed? He was fast asleep. I didn't know what to do, I felt cold, white.*

Існує 2 джерела уявлень про той чи інший відрізок простору кольору: емпіричний та семіотичний. Відповідно, коннотативний компонент семантики номінації кольору може мати емпіричне або семіотичне походження.

Емотивно-афективний компонент в змістовій структурі номінації - це додатковий елемент змісту номінації кольору, комунікативно-функціональне навантаження якого міститься в його свідомості заданого образу кольору. При цьому ефект, що очікується, повинен бути аналогічним ефекту, що викликає безпосередній вплив відповідного подразника кольору на зоровий аналізатор людини.

Номенклатура кольору мов відрізняється багатством та різноманітністю культурних коннотацій. За нашими спостереженнями, майже всі номінації кольору (виключаючи

лише периферійні, які означають відтінки, тобто не зовсім певні зразки кольору) несуть на собі відбиток тих чи інших культурних явищ, а також особливості цивілізації.

ENGLISH ARTICLES

Shesternya O., ПР-21
Scientific Supervisor: O. Medved

Article is a structural part of speech used with noun. It is an important linguistic means of communication between people. An unskillful use of the article results in lack of comprehension or misunderstanding of interlocutors.

Actuality of article functioning is one of the most difficult and intricate problem of language structure. It is also a vexed one; it has inspired intensive research activity in the field, as well as animated discussion with various pros and cons affirmations, although a great number of linguists such as Ilysh, Sergeeva, Quirk and Greenbaum have treated the article in English and in other languages.

It is fair to say that even the most essential points concerning the theory of the articles still remain doubtful

The idea of definite, indefinite and zero articles is, no doubt, significant, helpful and interesting. Working at this problem one can acquire a lot of information about articles and learn some peculiarities of their forming, origin and syntactical functions.

Taking into consideration these peculiar features of the article it is necessary to make a sound statement about its segmental status in the system of morphology.

The use of the indefinite article implies that the object is presented as belonging to a class. The use of the definite article shows that a particular object is meant. Article is a determining unit of specific nature accompanying the noun in communicative collocation. It shows that the English nouns, besides the variable categories of number and case, distinguishes also the category of determination expressed by the article paradigm of three grammatical forms: the definite, indefinite and zero. The paradigm is generalized

for the whole system of the common nouns, being transpositionally outstretched also into the system of proper nouns.

Х НОВІ СЛОВА. ТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Доп. - Бурик Ю., ПР-21

Наук. кер. – викл. Байдак Л.М.

В наш час англійська мова, як і багато інших мов, переживає так званий “неологічний бум”. Величезний потік нових слів та необхідність їх фіксування і пояснення зумовив створення особливої галузі лексикології-неології – науки про неологізми.

Однією з невирішених проблем неології є проблема самого терміну “неологізм”. Новими словами лексикологи та лексикографи рахують одиниці, які з’являються в мові пізніше якогось часового рубежу прийнятого за похідний. Так, деякі дослідники рахують таким рубежем кінець другої світової війни. Інші пов’язують появу нових слів з освоєнням космосу і визначають кордон 1957 роком – роком запуску першого супутника. Таким чином, критерій неологізму, з однієї сторони, свавільний, а з іншої - об’єктивний.

Що до самого терміну „неологізм” - то це є нове слово (стійке сполучення слів), нове або по формі або по змісту. У сучасних лінгвістичних дослідженнях продовжують привертати увагу питання семантичного наповнення слів, їх вмотивованості та ідентифікації. Дослідження слів різних мов є актуальним з огляду на розширення парадигми теорії номінації та на практичне використання результатів аналізу в процесі термінотворення. Тенденція вмотивованості неологізмів детермінуються інгерентними особливостями конкретної мови та її структури.

Питання особливостей перекладу лексичних новотворів стало предметом дослідження у наукових працях В.Н. Комісарова, Я.І. Рецкера, А.В. Федорова. Але існуючі дослідження природи нових слів та способів їх творення та перекладу не мають комплексного характеру.

Мова як динамічна система постійно поповнюється новоутвореннями, що відображають екстралінгвістичні зміни. На кожному етапі розвитку суспільства можна виділити певні сфери соціального життя, соціального середовища, які розвиваються найбільш динамічно, найбільш бурхливо. Саме сфери найбільшого розвитку є не тільки „джерелами” нової лексики та фразеології, але й сферами зародження певних тенденцій у лексико-семантичній та словотворчій системах мови взагалі.

Таким чином, зміни діяльного досвіду людини ведуть до появи нових та розширення старих фрагментів картини світу, які, в свою чергу потребують фіксації на „мовній” карті світу. Змінюється картина світу, з'являються нові сектори: космонавтики, комп'ютерної техніки, генної інженерії, наркоманії, нові види харчування, нові види протесту. Розширюються традиційні сектори: сектор захворювань, ліків, діагностики. А це значить, що в мові продовжуватимуть з'являтися нові слова, які з часом пройдуть усі стадії соціалізації і лексикалізації, тобто прийняття їх в суспільстві і в мові.

ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Доп. - Солодовнікова М., ПР-11
Наук. кер. – д.філол. н., проф. Швачко С.О.

Тези присвячені дослідженню французьких запозичень у сучасну англійську мову. Запозичення лексики є результатом зближення людей на ґрунті економічних, політичних, наукових і культурних зв'язків. Яскравим прикладом слугують чисельні французькі запозичення в англійській мові.

У результаті асиміляції (морфологічних, фонетичних і лексичних змін) запозичення втрачають свій образ і не сприймаються як іноземні слова. Шлях, який пройшли запозичення до повної асиміляції, є довгим. У новому середовищі, запозичення змінюють свою семантику і контекстуальне оточення. Набуваючи нових значень, запозичене

слово міняє парадигму сполучень, інтегрує зі словами англійської мови.

Так, французьке слово *rivière* “ріка” витиснуло слово *ēa*, *montagne* “гора” – слово *berz*. А слово *amity* “дружба” не витримало конкуренції з англійським словом *friendship*.

Інтенсивний вплив французької мови на англійську посилюється у XI ст., завдяки нормандському завоюванню. Французькі запозичення цього періоду корелюють з різноманітними сферами життя англійського народу – адміністративною, судовою, релігійною та військовою, літературною сферою та мистецтвом.

Пор.: *authority, assembly, feudal, peasant, servant, country, county, crown, government, nation, parliament, people, power, royal, state, queen, king, army etc.*

Французькі запозичення раннього періоду асимільовані і не відрізняються від англійської лексики. Вони широко використовуються у спілкуванні, відносяться до словникового фонду англійської мови.

Французькі слова, які потрапили в англійську мову після XV ст., зберегли особливості французької фонетики, графіки і виглядають “іноземцями” на новій території. Сфера їх актуалізації обмежена.

Крім слів та словосполучень в англійську мову потрапила велика кількість французьких словотворчих елементів (префіксів, суфіксів), які сприяють утворенню іновацій на новій території.

Пор.: суфікс *-ess-*: *princess, baroness, goddess, murderess*.

Суфікси *-able-*, *-ible-*: *admirable, tolerable, flexible*.

Префікси *dis-* (*disappoint, disown*) та *en-* (*enforce, enclose*) є вельми активними в неогенії.

Гібриди утворюються часто за моделлю: французький корень + англійський суфікс: *troublesome, beautiful, faultless*.

Особливий інтерес викликають французькі слова та вирази, які потрапили в англійську мову у XVIII – XX ст. і зберегли свою форму. Вони сприяють відтворенню специфічної атмосфери, насичують англійську мову фарбами, роблять її яскравою та живою.

Пор.: *tet-a-tet, rendes-vous, vis-à-vis*.

Запозичення є невід'ємним процесом поповнення лексичного складу англійської мови, а тому їх вивчення є актуальним і перспективним у руслі когнітивного процесу.

ПРАГМАТИКО-КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ КАТЕГОРІЇ ПОВТОРУ В АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ

Доп. - Ващенко Н., ПР-11

Наук. кер. – д.філол. н., проф. Швачко С.О.

В даній роботі розглядається категорія повтору в англомовних інформаційно-реklamних текстах. У роботі здійснюється комплексний аналіз функціонування повторів, що виявляється у дослідженні повтору на фоно-морфологічному та лексико-синтаксичному рівнях, а також як ізоморфного явища у міжрівневій взаємодії. Прагнення до комплексного аналізу мовних явищ зумовило поєднання прагматичного і когнітивного напрямків функціональної лінгвістики, що слугувало встановленню взаємозв'язку між комунікативною та креативною діяльностями людини.

В роботі мова розглядається як знаряддя впливу адресанта на адресата. Робота спрямована на вивчення ролі мовних явищ у людському суспільстві, закономірностей їх вибору в залежності від цілей та завдань комунікації.

Реклама, поряд з мистецтвом, є універсальним засобом інтеграції культур, особливо зараз, коли культурні зв'язки в Європі з кожним днем стають все тіснішими. В наш час реклама являє собою величезний пласт культури, який формує інформаційне середовище сучасної людини.

Мета дослідження полягає у встановленні закономірності оптимального вибору структурно-семантичних різновидів повторів з їх прагматико-комунікативними характеристиками в процесі утворення рекламних текстів для забезпечення найбільшої ефективності впливу повідомлення на адресата.

Мета зумовлює конкретні завдання роботи:

- ідентифікувати рекламний текст в аспекті його структурно-семантичних, композиційних і прагматико-комунікативних параметрів;
- виявити загальні закономірності побудови текстів реклами;
надати комплексне визначення повтору з урахуванням його структурних, семантичних, функціональних
- характеристик та психологічного, лінгвістичного і прагматико-комунікативного аспектів;
- виявити та вивчити вербальні та невербальні маркери текстів;
- виявити структурно-семантичні особливості повторів у рекламних текстах англomовних публікацій;
- визначити ступінь впливу повторів на реалізацію текстової інтегративності, на здійснення інформативної та рекламної функцій і на прагматичну ефективність рекламного тексту англomовних публікацій.

— **Об'єктом** даного дослідження є категорія повтору. **Предметом** вивчення виступають структурно-семантичні та прагматико-комунікативні особливості функціонування повтору в рекламних текстах англomовних публікацій.

Категорія повтору розглядається як універсальна мовна категорія, що організує процес комунікації; охоплює психологічний, лінгвістичний та комунікативно-прагматичний аспекти комунікативної діяльності; бере участь у реалізації інформативної та рекламної функцій рекламних текстів; забезпечує прагматико-комунікативну ефективність досліджуваного типу текстів.

Вибір рекламного тексту як матеріалу дослідження пояснюється його недостатньою вивченістю в лінгвістиці. Невеликий обсяг даного типу текстів, чітке окреслення його меж, інформаційна насиченість, прозора прагматична спрямованість на певну групу реципієнтів, чітке визначення мети утворення тексту створюють умови для ефективного аналізу особливостей функціонування повтору.

Методологічною основою роботи є положення про єдність мови і мислення, форми і змісту, принцип загального зв'язку явищ об'єктивної дійсності. В основі дослідження лежить системно-діяльнісний підхід до мови й мовних явищ, трактування мовленнєвої сфери як складового елементу загальної діяльності людини.

Для реалізації поставлених завдань у роботі використана ціла низка **методів і прийомів**: гіпотетико-дедуктивний – для підтвердження на ілюстративному матеріалі висунутих теоретичних гіпотез щодо закономірності функціонування повторів в інформаційно-реklamних текстах; описово-аналітичний – для аналізу та узагальнення отриманих шляхом суцільної вибірки фактів реалізації категорії повтору; семантичний та контекстуальний аналіз – для виявлення імпліцитних повторюваних елементів.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження прагматико-комунікативних особливостей повтору в рекламних текстах поглиблюють та доповнюють наявні теоретичні положення про обумовленість вибору мовних засобів прагматико-комунікативними характеристиками текстів, що є певним внеском у розробку теоретичних питань теорії тексту, теорії комунікації. **Практична цінність** одержаних результатів визначається тим, що систематизований матеріал та результати дослідження можуть бути ефективно використані в процесі викладання теоретичних курсів з граматики та стилістики англійської мови, спецкурсів з лінгвістики тексту і прагматичних аспектів тексту, а також на практичних заняттях з англійської мови, при написанні курсових і дипломних робіт.

ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КАТЕГОРІЇ ЗАПЕРЕЧЕННЯ (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ)

Доп.- Лабудько В., ПР-11

Наук.кер. – д.філол. н., проф. Швачко С.О.

Згідно з розвитком суспільства прискорення темпу життя спричиняє постійне еволюційне перетворення кількісних змін у якісні. Така закономірність зумовлює подібні процеси й у мові, в результаті чого утворюються нові форми позначення понять. Заперечення в мові – одна з найважливіших та найактуальніших проблем мовознавства, передусім у плані співвідношення змісту й форми, а точніше, структури думки та структури речення, що цю думку висловлює.

Здавна заперечення було об'єктом дослідження філософії, логіки та лінгвістики. Багато представників психологічного та младограматичного напрямку у мовознавстві розглядали заперечення в мові у дусі психологізму – як чисто суб'єктивний вияв людської психіки. На їх думку, заперечення є породженням різноманітних психічних (чуттєвих) реакцій мовця. Існує прагматична концепція заперечення, відповідно до якої заперечення у мові розглядається не як власне граматична, а як прагматична, функціональна категорія. Заперечення нібито відбиває припущення мовця щодо знань та поглядів адресата. Пресуппозицію речення створює особливий мовленнєвий акт, метою якого є не повідомлення нової інформації, а спростування, відхилення або корегування погляду, судження адресата. Тим самим заперечні речення марковані щодо мовленнєвого акту.

Принципи формування та функціонування категорії заперечення в художньому дискурсі англійської мови висвітлювалися з різних точок зору багатьма вітчизняними і зарубіжними лінгвістами (О.С.Кубрякова, Н.В.Малімонова, В.О.Плунгян, S.J.Schmidt, M.Billy, J.Firbas та ін.). Такий інтерес до категорії заперечення зумовлюється її центральним місцем у функціонуванні англійської мови, а також відкритістю останньої, яка час від часу поповнюється за рахунок іновацій.

Актуальність питання визначається тим, що виявлення впливу універсальної категорії заперечення на зміст і форму художніх текстів і встановлення цієї ролі сприяє розкриттю механізму формування та функціонування англійської мови, створенню передумов для визначення прагматичних функцій заперечення у дискурсі.

Об'єктом дослідження є категорія заперечення, **предметом** – комунікативно-дискурсивні параметри негативних одиниць та маркери їх позначення в українській та англійській мовах.

Метою роботи є вивчення та аналіз заперечних конструкцій в тексті оригіналу та перекладу, тобто розгляд змін, що трапилися при перекладі.

Поставлена мета досягається через розв'язання таких конкретних **завдань**:

- на прикладі перекладу художнього тексту встановити, як відбувається перетворення заперечних конструкцій у тексті перекладу, тобто які саме зміни відбуваються у структурі речень;
- встановити та систематизувати найбільш типові види трансформацій при побудові заперечних конструкцій в перекладі на рівнях граматики тексту, комунікативної (функціональної) структури висловлювань та семантичного наповнення.

Для вирішення поставлених завдань у роботі використовується низка **методів дослідження**: компонентний, дефініційний, контекстологічний, дистрибутивний, словотвірний аналіз.

Теоретичне значення дослідження полягає у висвітленні широкого кола питань відтворення негативних одиниць за допомогою лексикологічного і граматичного аспектів англійської та української мов. **Практичне значення** полягає у можливості використання матеріалу дослідження в окремих розділах граматики, стилістики, а також на практичних заняттях з англійської мови та практики перекладу.

У роботі досліджуються прагматичні та когнітивні параметри негативних одиниць. Заперечення розглядається як результат розумової операції порівняння, як результат співвіднесення інформації зі структурами пам'яті. Негація відіграє важливу роль у мовленні. Вона здатна, взаємодіючи з самостійними мовними одиницями, породжувати асиметрію між формою та змістом, у результаті чого може змінюватися і їх функція.

Антонімічний переклад розглядається як лексико-граматична трансформація, при якій заміна стверджувальної форми в оригіналі на заперечну форму в перекладі чи, навпаки, заперечної на стверджувальну супроводжується заміною лексичної одиниці вихідної мови на одиницю мови перекладу з протилежним значенням.

Матеріалом роботи послуговували фрагменти діалогів, що містять заперечні висловлювання в реактивній репліці, отримані шляхом суцільної вибірки з роману Джерома Д. Селінджера (J. D. Salinger) "The Catcher in the Rye" та п'єс Бернарда Шоу (Bernard Shaw) "Plays Unpleasant", оповідань Чарльза Діккенса (Charles Dickens) "A Christmas Carol. The Chimes" та Едгара По (Edgar Poe) "Selected Tales", а також тексти їх перекладу українською мовою. Для дослідження був обраний такий переклад, який вважається взірцем сучасної української мови та здійснений перекладачем, для якого українська мова є рідною, з розрахунку на те, що такий переклад буде значною мірою відрізнитися від оригіналу, являтиме собою не послідовне відбиття англійського тексту, а буде насичений різноманітними засобами виразу думки, яка міститься у вихідному тексті.

ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ ЗООНІМАМИ

Доп. - Ключко Є., ПР-22

Наук. кер. – д.філол. н., проф. Швачко С.О.

Інтенсивний розвиток фразеології як лінгвістичної дисципліни за останні роки характеризується поступовою

диференціацією предмета дослідження й методики його вивчення, а також залучення до сфери наукового пошуку нових проблем і аспектів, які опираються на сформовані в мовознавстві теоретичні основи фразеології, закладені в працях О.О. Потебні, І.І. Срезневського, А. А. Шахматова, Ф.Ф. Фортунатова, Ш. Баллі, Є.Д. Поліванова, С.І. Абакумова, Л.А.Булаховського, В.В. Виноградова, О.І. Смирницького, О.С. Ахманової, О.В. Куніна, В.М. Телії. Сучасний соціолінгвістичний напрямок у вивченні фразеологічних одиниць висунув на передній план необхідність комплексного аналізу етнокультурної специфіки, універсальних й міжмовних відносин на підставі релевантних ознак. Проблема зображення культури й менталітету націй у мові є однією із провідних проблем сучасної лінгвістики. Останнім часом багато уваги приділяється зоонімічній лексиці, тому що саме цей шар найбільш яскраво відбиває особливості різних систем цінностей, важливих для національно-культурного колективу. Назви тварин, включені до процесу вторинного семіозису за допомогою метафоризації, створюють досить своєрідні фрагменти національно-мовних картин світу.

Образ тварини є центральним темою для людини під час формування уявлення про себе. Людина описується зооморфно, тоб-то використовуються терміни відповідних "зооконцептів" - в центрі мовного світу людини опиняється тварина. Зооніми являють собою результат складного процесу номінації, у якому інтегрують лінгвістичні й екстралінгвістичні фактори, що впливають на формування конотацій у найменувань тварин, у семіосфері етнокультур.

Фразеологічні одиниці із зоонімами є однією із самих чис-ленних і внутрішньо різноманітних груп фразеологічного фонду: зооніми відбивають багатовікові спостереження людини над зовнішнім виглядом і звичками тварин, передають відношення людей до їх «менших братів», складають культурно-інформаційний фонд кожної мови.

Об'єкт дослідження – співставний аналіз англійських, українських, російських та німецьких фразеологізмів з компонентами “кішка/собака”.

Предмет дослідження – лінгвістичний статус фразеологізмів із зазначеними зоонімами.

Основна **мета** – осмислити поняття “зоонім” на основі співставного аналізу англійських, українських, російських та німецьких фразеологізмів з компонентами “кішка/собака”.

Для досягнення цієї мети в роботі вирішуються наступні завдання:

- 1) прослідити основні етапи розвитку фразеології як лінгвістичної дисципліни (на матеріалі зазначених зоонімів);
- 2) ознайомитися з основними шляхами поповнення ідіоматичної лексики.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися наступні **методи і прийоми** дослідження: семантичний, структурний та співставний аналізи, метод суцільної вибірки та узагальнення.

Теоретичне значення виконаного дослідження полягає у тому, що одержані результати вирішення препарують адекватні уявлення про лінгвістичний статус фразеологізмів із зоонімами.

Практичне значення полягає у використанні результатів дослідження в курсі порівняльної лексикології англійської та української мов.

У роботі фокусується увага на національно-культурній функції мови, яка яскраво проявляється в базових одиницях мови. Прослідковуються основні етапи розвитку фразеології як лінгвістичної дисципліни та сучасні зміни в домені ідіоматичної лексики.

Фразеологізми із зоокомпонентом, відбивають національну самобутність оцінних образів-еталонів. Образ тварини є важливою ланкою для *Homo sapiens* на шляху до самоідентифікації. Діалектика порівняння/протиставлення

людини тваринам має місце в багатьох культурах і знайшло своє відображення у мові.

Значення зоонімів спрямоване на алегоричне позначення людини, найчастіше метафоричне, фігуральне та образне.

Зооніми мають репрезентативне значення із сильним змістом номінативності.

Важлива семантична риса зоонімів полягає в стійкості їхнього метафоричного значення.

Зооніми є продуктом народної творчості й фольклорних традицій.

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СМС-ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Доп. - Сидоренко К., ПР-22
Наук. кер.- к.філол. н., доц. Козловська Г.Б.

Актуальність теми даної роботи визначається спрямованістю сучасного розвитку електронних засобів комунікації. Дослідження лексичного складу коротких текстових повідомлень є дуже актуальним, воно зумовлене стрімким розвитком популярного і дуже поширеного в наш час засобу спілкування. Вивчення електронного дискурсу тільки починається, тому дане явище мало досліджене в лінгвістиці. Розвиток мобільного зв'язку бере свій початок з ХХ століття в світі, а на Україні тільки з кінця ХХ століття.

Вибір саме цього засобу спілкування може бути обумовлений такими факторами як: терміновість, формальність, конфіденційність, складність та емоційність інформації, необхідність документального запису, кількість та місцезнаходження комунікантів, витрати, національна й організаційна культура, а також очікування адресата. Мобільні повідомлення є унікальними засобами спілкування.

Розвиток технологій дозволяє відсилати смс майже миттєво та відрізняється від інших письмових медіумів своєю неформальністю та спонтанністю. Не зосереджуючи уваги на

оформленні тексту, комуніканти з легкістю відправляють повідомлення, що сприяє зростанню неформальних контактів.

Питання етикету в мобільній комунікації відіграє дуже важливу роль у становленні особистих відносин між адресатом і адресантом.

Лексика СМС-текстів належить до різних стилів, розмовного, книжно-поетичного, офіційно-ділового.

Принцип кооперації Грайса регулює форму і зміст повідомлень, що значною мірою впливає на успішність інтеракцій. За цим принципом кооперативні стосунки в комунікації мають задовольняти чотири комунікативні постулати, або максими: кількості, якості, релевантності та способу викладу.

Недоліками мобільного спілкування є навязлива манія відправляти короткі текстові повідомлення в необмеженій кількості, що є одним із прикладів нової гілки психічних порушень, причиною яких являється широке входження до нашого насиченого стресами життя електронних засобів комунікації.

Відповідно до принципу економії мовленнєвих зусиль мовець намагається користуватися обмеженими мовними засобами в тих випадках, коли це не призводить до непорозуміння.

Синтаксичними особливостями є велика кількість різних типів питань, особливо риторичних, і використання вставних й еліптичних речень, повторів, паралельних конструкцій. Мета використання цих прийомів -компенсувати дистантність спілкування і надати йому виразність, емоційність і насиченість.

З точки зору лексикології СМС-приколи насичені стилістичними засобами і тому представляють значний інтерес. Використання смс-приколів носить обмежений характер, так як необхідно враховувати відносини між комунікантами, контекст та пресупозицію.

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ СТАТЕЙ АНГЛОМОВНОЇ ПЕРІОДИКИ

Доп. - Герман О.А., ПР-24

Наук. кер. - к.філол.н., доц. Козловська Г.Б.

В останні роки значно зріс інтерес до вивчення скомпресованих форм мовлення, серед яких називають і заголовки. Хоча перші спроби аналізу заголовків, зокрема газетних, відносяться до 20-30-х років ХХ ст., на той час вони все ж таки не стали безпосереднім об'єктом лінгвістичних досліджень. У подальшому вивчення проблеми заголовків у науковій літературі головним чином було пов'язане з їхніми синтаксичними та структурними особливостями, тобто на рівні лінгвістичному та лінгвостилістичному. Сьогодні ж робляться спроби дослідити назву з точки зору паралінгвістичних засобів, виявити її вплив на реципієнта.

Заголовок – невід'ємна частина публікацій. Перше, із чим зустрічається читач періодичного видання, - це назва публікації. Заголовок стоїть перед текстом і несе інформацію про зміст публіцистичного твору. В той же час заголовки мають емоційне забарвлення, збуджують читацьку цікавість, привертають увагу.

Досліджуючи відображення у заголовку різних елементів смислової структури тексту (головна думка, тези, оцінка ситуації) заголовки поділяються на однонаправлені та комплексні. Однонаправлені виражають один елемент смислової структури тексту, комплексні - декілька елементів. За повнотою відображення у заголовку того чи іншого елемента тексту розрізняють повноінформативні та частковоінформативні заголовки.

Повноінформативні заголовки повністю актуалізують смисловий компонент тексту, відображають або тему, або головну думку, або будь-яку тезу, що розвиває головну думку. Частковоінформативні виражають не всю тезу, що складається з предмету мовлення та предикату, а лише одну її частину – логічну тему чи предикат.

Основними характеристиками вдалого заголовка є лаконічність, економічність, адекватність, інформативність, експресивність; привернення уваги та сполучуваність елементів.

Основні функції, притаманні заголовкам: номінативна, інформуюча, інтегруюча, видільна, контактоутворююча, прогноуюча, оцінно-експресивна.

Для увиразнення тексту заголовков може повторюватися один чи декілька разів у творі.

За допомогою стилістичних фігур заголовков може створюватися ефекти обманутого чи напруженого очікування.

З точки зору стилістики, заголовки англійської мови мають свої особливості. Переважно використовуються дієслівні заголовки, причому для позначення минулого часу найчастіше вживають теперішній історичний час, хоча зустрічаються й перфектні форми дієслів та *The Past Indefinite Tense*. Широко використовуються й стилістичні засоби. Серед них: фонетичні, семантичні і навіть синтаксичні. Стилiстичні засоби у заголовках вживаються, щоб привернути увагу потенційного читача та змусити його ознайомитися із статтею. Тобто за їх допомогою реалізуються функції експресивності, оцінності, привабливості заголовка та, звичайно ж, інформування читача. Ці ж функції реалізуються не тільки на вербальному рівні, але й на невербальному за допомогою паралінгвістичних засобів.

До паралінгвістичних засобів відносяться шрифти, лінійки, колір, графічні символи, засоби іконічної мови (малюнок, фотографія, таблиця й інші) та інші засоби. Інколи участь цих засобів в організації тексту охоплює лише його зовнішнє вираження, інколи - беруть участь ще й у вираженні змісту тексту.

Креолізовані тексти – це тексти, фактура яких складається з двох негомогенних частин: вербальної (мовної/мовленнєвої) та невербальної. Тобто до креолізованих відносяться тексти, домінанту поля паралінгвістичних засобів котрих становлять іконічні засоби.

ФРАНЦУЗЬКИЙ ВПЛИВ НА АНГЛІЙСЬКУ МОВУ В СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКИЙ ПЕРІОД: ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА ОРФОГРАФІЯ

Доп. - Підлісна М., ПР-23

Наук. кер.- к.філол.н., доц. Кобякова І. К.

Взаємовідношення між англійською та французькою мовами в період XII—XIV ст. становлять одне з важливих питань історії англійської мови. Різноманітні погляди щодо впливу французької мови на англійську групуються навколо питання можливості істотного впливу французької мови на розвиток граматичної будови англійської мови.

1. Прибічники погляду про можливість такого впливу виходять з тієї обставини, що, наприклад, закінчення -s множини іменників у французькій мові (як *soror* — «сестра» — *sorors* — «сестри» тощо) мало істотний вплив на посилення ролі закінчення -s, -es як основної форми множини іменників (Einenkel, Sykes та інші).

Протягом певного часу верхівка панівного класу розмовляла французькою мовою (рідною для цих осіб), з часом французька мова набула поширення серед заможних кіл населення і стала державною мовою в країні з англійським населенням. Це слугувало основою для вчення про «класовість» мови та «схрещування» англійської та французької мов.

Більш поміркованих поглядів дотримувались мовознавці, які допускали деякий вплив французької мови на зміни в граматичній будові англійської мови, причому цей вплив міг лише сприяти розвитку певних явищ, але ні в якому разі не бути їх причиною (Jespersen, частково Schuchardt та інші).

2. Вплив однієї мови на іншу може відчуватися перш за все в запозиченнях іншомовних слів, що дійсно мало місце в історії англійської мови. Відносно можливості впливу на граматичну будову слід вказати, що докази прибічників такого погляду виходять з досить хитких позицій.

У мові староанглійського періоду (XI ст.) спостерігаються тенденції до уніфікації та редукції флексії. Протягом XI—

XII ст. цей процес відбувається в північних діалектах, поступово поширюючись на інші діалекти. Уніфікація форми на -s, як основного показника множини іменників, завершилася на півночі в XI ст., в північно-центральных діалектах — в XII ст., в центральных діалектах — протягом першої половини XIII ст., а на початку XIV ст. закінчення -s множини іменників стає загальноприйнятим.

Можливість впливу французької мови зменшується з півдня на північ, принаймні протягом XI—XII ст., коли французька мова була мовою іноземних завойовників. З початку XIII ст. завдяки певним історичним умовам англійська мова набуває значного поширення серед правлячих класів, а пізніше питання про перемогу англійської мови вже не викликає сумніву. (Саме в цей період відбувається поширення, наприклад, згаданого вище закінчення -s з півночі на південь країни.)

Вплив французької мови на граматичну будову англійської (якщо припустити таку можливість) слід чекати протягом періоду, коли перша займала панівне положення, що не підтверджується даними історії мови, або в той час, коли запозичення з французької мови досягають найбільшої кількості (друга половина XIV ст.), що також не можна пояснити мовними фактами. Вплив французької мови на граматичну будову англійської мови міг мати місце в XIII—XIV ст., коли, наслідуючи приклад заможних класів населення, середні класи (про які, як свідчить літописець кінця XII ст., "it is scarcely possible to-day, speaking of free men, to tell who in English, who on Norman race") також намагаються оволодіти французькою мовою.

На цей час англійська мова набула вже такого поширення, що можливість впливу на неї, як загальнонаціональну мову, з боку порівняно невеликої частини населення (рідною мовою якого є англійська!) повністю виключається. Щодо часу, то граматичні зміни в мові (наприклад, уніфікація закінчень множини іменників за типом -s — початок XIII ст. в центральных діалектах)

визначились ще до поширення французької мови серед заможних класів (XIII—XIV ст.).

Аналіз даних історії мови, включаючи й письмові пам'ятки, свідчить про те, що граматичні зміни у мові середньоанглійського періоду відбувались незалежно від поширення та впливу французької мови. Перебільшення можливості впливу французької мови базується на методологічних засадах мовознавців, які виходять з позицій про роль незначної, хоч і найбільш заможної та освіченої частини населення в загальному розвитку мови. В дійсності, виходячи з конкретних історичних умов Англії XII—XIV ст., немає ніяких підстав говорити про можливість впливу французької мови на граматичну будову англійської мови, зокрема на прискорення процесу уніфікації та редукції флексії.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ В АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Доп. - Ігнат'єва К., ПР-21
Наук. кер.- к.філол.н., доц. Кобякова І.К.

За останні роки спостерігається інтенсивний розвиток у галузі перекладознавства. Основними причинами цього явища є певне тяжіння світової спільноти до інтеграції. Постійно відбувається обмін набутою інформацією, культурним надбанням. Все це значною мірою зумовлює розвиток перекладознавства, адже будь-яка галузь чи то науки, чи то культури, чи то соціального життя вимагає певного підходу, розуміння, адекватності з боку іншомовних партнерів. Часто при перекладі наукової, технічної чи то економічної літератури перекладач наштовхується на певні реалії, які не мають відповідників у мові перекладу. В таких випадках завдання перекладача полягає в тому, щоб якомога точніше, зрозуміліше і стисліше відтворити їх у трансляторі.

Перекладацькі трансформації становлять значну частину перетворень у процесі перекладу. Більшість перекладацьких

трансформацій уже докладно досліджена у перекладознавчих працях. Проте в сучасному перекладознавстві інтерес до міжмовних трансформацій не зменшується, а навіть зростає. Це стосується, зокрема, внутрішньомовної, міжмовної трансформації. Вивчення міжмовної трансформації є актуальним з огляду на з'ясування співвідношення вербальності й невербальності мов, кореляторів на трансформацію вербалізації як різновид лексико-граматичної модуляції, пов'язаної із заміною частин мов зміною структури речень.

У перекладі з англійської мови на українську виділяються два типи трансформації вербалізації: вербалізація експліцитних слів (транспозиція частин мови) та вербалізація імпліцитних дієслівних значень (лексико-синтаксичні перетворення, що характеризуються введенням додаткових дієслівних форм). Дослідження показують, що вербалізуватися можуть іменники, прислівники й не особові форми дієслова.

Аналіз трансформації вербалізації має суттєве значення для поглиблення знань про аспекти перекладу, про характер вербальності англійської та української мов.

SURNAMES

Mishkina T., PR-43

Scientific Supervisor: Boka O.

In Britain and the US surnames, also called last names or family names, pass from fathers to their children. Traditionally, women change their surname when they marry, replacing their maiden name, the surname they had from birth, with the surname of their husband. In the US especially, some women keep their maiden name as their surname after they are married. A few create a double-barrelled name (*AmE* hyphenated name) from the two surnames, such as Johnson-Brown. In a few cases the husband and children may also take this name. In Britain a double-barrelled surname used to suggest an upper-class background, but this is no longer always so.

In the US, laws about changing a last name, whether after marriage or for some other reason, vary from state to state, but it's

usually a simple process and in some states people can just begin to use a new name if they want to. In Britain a woman can change her surname automatically after marriage. If people wish to change their name for any other reason they can do so by deed poll, a simple legal procedure.

In fact people rarely change their surname except after marriage, and many people are able to research their family history over many centuries. Most families were known by surnames by 1300 and many of the old names are still common. Sometimes the names reflected the place where the family lived, such as the name of their village or a reference to a feature of the local countryside, e.g. *Ford*, *Hill* or *Wood*. Other surnames refer to the original occupation or trade of the family, e.g. *Baker*, *Miller*, *Shepherd* and *Smith*. Sometimes the surname began as a nickname. For instance, someone with dark hair or a dark skin might be called *Black*, *Blake* or *Brown*. Some surnames were taken from personal names, as in *Andrews*, *Martin* or *Roberts*. Other were based on French names that came to Britain during the Norman Conquest, e.g. *Sinclair* from the French 'Saint-Clair'.

Many surnames occur throughout Britain, but others suggest a particular regional origin. Many Scottish names begin with *Mc-* or *Mac-*, meaning 'son of', e.g. *McDonald* and *MacGregor*. Members of a clan added this prefix to their name. If people wish to change their name for any other reason they can do so by deed poll, a simple legal procedure.

In fact people rarely change their surname except after marriage, and many people are able to research their family history over many centuries. Most families were known by surnames by 1300 and many of the old names are still common. Sometimes the names reflected the place where the family lived, such as the name of their village or a reference to a feature of the local countryside, e.g. *Ford*, *Hill* or *Wood*. Other surnames refer to the original occupation or trade of the family, e.g. *Baker*, *Miller*, *Shepherd* and *Smith*. Sometimes the surname began as a nickname. For instance, someone with dark hair or a dark skin might be called *Black*, *Blake* or *Brown*. Some surnames were taken from personal names, as in *Andrews*,

Martin or *Roberts*. Other were based on French names that came to Britain during the Norman Conquest, e.g. *Sinclair* from the French 'Saint-Clair'.

Many surnames occur throughout Britain, but others suggest a particular regional origin. Many Scottish names begin with *Mc-* or *Mac-*, meaning 'son of', e.g. *McDonald* and *MacGregor*. Members of a clan added this prefix to their name. When British and US people introduce themselves they give their first name and then their surname, e.g. Michael Johnson, Linda Johnson. The opposite order 'Johnson, Michael' is used only in alphabetical lists. When people are addressed formally a title is put before their last name, usually Mr for men and Mrs, Miss or Ms for women. Married women used always to be called Mrs Johnson, etc. In formal situations they used to be referred to as e.g. Mrs Michael Johnson, using their husband's first name rather than their own, but this is now much less common. Unmarried women were known as Miss Johnson, etc. Many women now prefer the title *Ms* because, like *Mr*, it does not give any information about whether the person is married. Other titles include Dr for medical doctors and people with a doctorate and General, Colonel, etc. for people holding military ranks. Men especially may be referred to simply by their last name, e.g. *the previous Democratic president was Carter*, but addressing somebody in this way causes offence.

МІСЦЕ СУБСТАНДАРТНИХ МІКРОСИСТЕМ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Доп. - Рябова М.А., ПР-23

Наук. кер. - ст. викл. Курило Г.В.

У теперішній час англійська мова, як і багато інших, переживає "неологічний бум". Величезний приток нових слів і необхідність їхнього опису обумовили створення особливої галузі лексикології – неології – науки про неологізми. Теорія неології в англістиці ще не оформилась як самостійний розділ лексикології. Між тим, в англійській мові за рік з'являються сотні нових слів і виразів. Але, для набуття "законного" статусу

в мові, слово повинно пройти стадії соціалізації (закріплення у суспільстві) та лексикалізації (закріплення в мові).

Важливим питанням для дослідників розвитку словникового складу є визначення поняття "неологізм" (інновація). Неологізми включають такі основні категорії інновацій : нові слова (лексичні неологізми), нові сталі словосполучення (фразеологічні неологізми), нові лексико-семантичні варіанти слів або нові семантичні варіанти сталих словосполучень (семантичні неологізми).

Входження неологізмів у мову слід вважати здатність відтворення їх поза межами первісного контексту і особливо здібність брати участь у семантичних та словотворчих процесах. Семантична та словотворча деривація на базі певної інновації свідчить про її інтеграцію в лексико-семантичну систему мови.

За умов посилення тенденції до демократизації сучасної англійської мови, до зближення писемної літературної мови з усно-розмовною сленг та соціальні діалекти перетворюються на одне з головних джерел поповнення словникового складу літературної англійської мови новими лексико-фразеологічними одиницями та дериваційними засобами. У полі нашого дослідження лежить, насамперед, загальний сленг як різновид мовлення, що використовується усіма прошарками населення у повсякденному житті.

Під "сленгом" ми розуміємо конотативно забарвлену лексику та фразеологію, яка не має соціально-професійної обмеженості і є загальнозрозумілою, тобто широко вживається у повсякденній мові соціуму, але не вважається "стандартною", літературною.

Субстандартна лексика (сленг та соціальні діалекти) утворюється, головним чином, шляхом словотвору та семантичної деривації від загальнолітературних основ. Незначну кількість субстандартних одиниць складають іншомовні запозичення та нові основи-одиниці, утворені внаслідок словотворчості окремих індивідів.

Аналізуючи нелітературні підсистеми як джерела збагачення словникового складу, слід відзначити особливу роль окремих соціальних діалектів. Серед них у першу чергу виділяється жаргон, пов'язаний з наркоманією. Тільки в словниках неологізмів 80-х років майже 80 слів та словосполучень пов'язано з наркоманією. Так, у книзі Д. Гріна "The Slang Thesaurus" зазначається 222 (!) синонімічних відповідника слову **marijuana**, серед яких : Aunt Mary, baby, gangja, hocus-pocus, pot та інші. Для опису дій, пов'язаних з уживанням наркотиків, використовуються дієслова to blow, to blowsmoke *вдихати наркотики*, to hit, to shoot *робити і'єкцію наркотиків*. Для опису результату прийому наркотиків використовуються синоніми dirty, spaced, zonked *той, що знаходиться під дією наркотиків*.

Як зазначає О. Клименко, широко розповсюдженими в загальному мовленні носіїв не тільки американського, але й британського варіантів стали численні одиниці соціолекту афроамериканців, "розквіт якої був пов'язаний з виникненням і розповсюдженням негритянського джазу. Афроамериканізм **jazz**, в значенні „прискорювати", дав назву новому музичному стилю та став основою назв інших напрямків та стилів музики : acid-jazz, soul-jazz, jazz-rock, jazz-reggae. На базі афроамериканізму jazz з'явилися цікаві новоутворення : jazzerati (jazz + literati) „відомі виконавці джазової музики", Jazzercise (jazz + exercise) „аеробіка під музику джаз".

Коментарі авторів словників нової лексики щодо походження неологізмів свідчать, що чимало нових одиниць виникає в жаргоні молоді, підлітків. Цей жаргон є своєрідним "інтержаргоном", і в ньому перехрещуються елементи інших соціолектів, наприклад, жаргону музикантів, наркоманів, спортсменів. У 80-90ті роки він перетворився на важливе джерело поповнення експресивних засобів мови. Прикладами запозичень з молодіжного сленгу можуть бути такі модні слова, як cool, dweeb, nerd, sleaze ball, wannabe та інші.

Сленгізми та жаргонізми можуть проявляти фразотворчу активність у літературній мові. Так, за допомогою іменника **gut**,

одне із значень якого the stomach, abdomen, paunch утворився фразеологізм to hate someone's guts – thoroughly despise someone, as in *I hate Peter's guts*. The guts here refers to a person's inner essence.

Запозичене із соціолекту хіппі дієслово to hitch, що означає to get free rides by standing beside a road and signaling drivers стало основою для створення словосполучення to hitch a ride – solicit a free ride, especially by hitchhiking. For example, *I've no car, can I hitch a ride home with you?* The verb hitch here alludes to walking unevenly, presumably to hop into a car or truck; raising one's thumb is the traditional signal for stopping a car on the road.

Загальна тенденція розвитку словотвору простежується в напрямку більшої свободи при створенні інновацій, в розширенні поняття “нормативність” в умовах інтенсивної взаємодії національних варіантів англійської мови та взаємодії соціальних, функціонально-стилістичних підсистем в межах окремого національного варіанту.

Використання сленгових одиниць засобами медіа призвело до їх фіксації у писемному мовленні. Закріплюючи мовленнєву норму (узус), медіа сприяють розширенню меж деонтичної норми, тобто опосередковують конвергентні процеси між мовленнєвою нормою та літературною.

В останні десятиліття не тільки американський, але й британський варіант в значній мірі поповнює свої лексико-фразеологічні та словотворчі ресурси із загального та спеціального сленгу (головним чином, з американського). Запозичення одиниць сленгу та жаргонів пов'язане, головним чином, з потребою в експресивних засобах. Такі одиниці, як правило, не стільки дають найменування речам, явищам тощо, скільки характеризують їх і функціонують як експресивно-стилістичні синоніми літературної лексики. Взаємодія британського і американського варіантів є одним з детермінуючих факторів розвитку словникового складу англійської мови.

Критеріями повної інтеграції субстандартних одиниць до лексико-семантичної системи слід вважати їх участь у словотворчих та фразотворчих процесах, семантичні зміни, входження в існуючі лексико-семантичні парадигми. Важлива роль сленгу та соціальних діалектів полягає в тому, що за їх рахунок значною мірою поповнюються новими одиницями лексичний склад та фразеологічний фонд літературної англійської мови, розширюється семантична структура слів, поширюється явище полісемії, збагачується арсенал дериваційних засобів мови новими словотворчими моделями та елементами. Впливом розмовних підсистем визначається розвиток лексико-семантичної системи сучасної англійської мови в напрямку демократизації.

Основна увага в цій роботі приділяється розгляду лінгвістичних і соціолінгвістичних чинників та шляхів запозичення розмовних одиниць до мовного стандарту, а також асиміляції субстандартної лексики в сучасній англійській літературній мові.

THE MEANS OF VERBALIZATION OF DEFINITENESS AND INDEFINITENESS IN THE ENGLISH LANGUAGE

Tykha N., PR-21

Scientific Supervisor: Chernyuk N.

The system of the English noun is characterized by the category of definiteness and indefiniteness.

A definite determiner serves as an indicator of the type of nounal information which is presented as the "facts already known", as the starting point of communication. In contrast to this, an indefinite determiner introduces the central communicative nounal part of the sentence, the part rendering the immediate informative data to be conveyed from the speaker to the listener.

The category of definiteness and indefiniteness is morphologically realized in the form of the article and determining words of semi-notional semantics.

The article is a determining unit of a specific nature accompanying the noun in communicative collocation

The use of articles, as well as their absence, has generally a grammatical meaning and falls under definite rules. There are cases, however, in which the use of articles cannot be accounted for grammatically, as it has become a matter of tradition. This is found in some set phrases.

The indefinite article originated from the Old English numeral **an** (**one**) which acquired the meaning of an indefinite pronoun "a certain". The original numerical meaning of the indefinite article may still be found in: not a word, in a minute, at a time etc. As a result of its origin the indefinite article is used only with nouns in the singular.

The indefinite article is commonly interpreted as referring the object denoted by the noun to a certain class of similar objects. In other words, the indefinite article expresses a classifying generalization of the nounal referent or takes it in a relatively general sense.

Owing to its origin, the indefinite article always implies the idea of oneness. So quite often the indefinite article is used in the numerical function.

The definite article expresses the identification or individualization of the referent of the noun: the use of this article shows that the object denoted is taken in its concrete, individual quality.

In other words, the definite article implies that the speaker or the writer presents a person, a thing or an abstract notion as known to the listener or the reader, either from his general knowledge, or from the situation of discourse or the context

The absence of the article with a noun in the plural corresponds to the indefinite article with that noun in the singular, whereas the absence of the article with a noun in the singular stands apart and does not correspond to anything in the plural.

Class nouns can equally be used with the definite and indefinite article and without any article. A class noun without any article

doesn't refer to any definite noun, but to the general idea of the notion.

A mass noun without any article is the name of the substance in general, whereas with the article it denotes a certain quantity of that substance found at the certain concrete place. The indefinite article is not possible with these nouns. Often the zero article is used to express a general truth, without any reference to any particular occasion.

In Modern English articles are sometimes similar to pronouns by their nature and grammatical functions.

In accordance with A. Smirnitsky's definition, articles represent adjective pronouns with an incomplete, weak meaning.

In the books of Modern English Grammar the articles rank with the other determiners of the noun which occupy the same position as the article.

In addition to the definite article the demonstrative and possessive pronouns verbalize the category of definiteness. The category of indefiniteness is conveyed not only by the indefinite article, but also with the help of indefinite pronouns **some** and **any**.

We may state that pronouns are the semi-notional determiners used with nouns in the absence of the article, expose the essential article meanings as in-built in their semantic structure. Due to these pronouns the category of definiteness and indefiniteness finds its verbalization.

So pronouns also serve as the determiners of a noun, and can replace the article, without any principle change in the general construction.

It should be also mentioned, that the article as the determiner of a noun has a broader meaning, whereas the pronouns in the same function are semantically more explicit.

The observation inevitably leads to the conclusion that the determining of the English noun can be realized with the help of articles and semi-notional determiners.

The data obtained show that the English noun, besides the variable categories of number and case, distinguishes also the

category of definiteness and indefiniteness expressed by the article and some pronouns.

СПЕЦИФІКА ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СВІТЛІ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР

Доп. – Казьміна Л., ПР-21
Наук. кер. – к.філол. н., доц. Чернюк Н.І.

Дана робота розглядає гендерні відносини як проблему категоріальної лінгвістики та конструює модель ознаки роду в семантиці англійської мови, яка безпосередньо пов'язана зі статтю та категорією істот, та висвітлює специфіку вербалізації ознаки/категорії роду в англійській та німецькій мовах.

Граматична категорія роду, характерна для іменників в давньоанглійській мові, відсутня в сучасній англійській мові. Стосовно сучасної англійської мови можна говорити лише про семантичну класифікацію слів, яка заснована на розподілі позначуваних цими словами одиниць на істоти та неістоти, з подальшим розподілом істот відповідно за статтю.

Єдиною ознакою, за якою умовно можна було б говорити про рід іменника в англійській мові, є співвіднесеність його з займенниками 3ї особи однини. Але вибір займенника, з яким може бути співвіднесений певний іменник, визначається тільки семантикою останнього: слова, що означають живі істоти, співвідносяться, в залежності від статі, з займенником he-він та she-вона і належать, відповідно, до чоловічого (the masculine gender) та жіночого (the feminine gender) роду. Слова, що позначають неістоти, тобто предмети та явища, співвідносяться з займенником it-воно, тобто належать до середнього роду (the neuter gender). Розподіл іменників за статтю та належністю до певного роду має історичний характер. При особливій потребі, наприклад у випадку персоніфікації чи “займенникового зсуву”, спрацьовує нетрадиційна співвіднесеність займенника з родом, що суперечить стереотипним уявленням про належність до певної статі. В англійській мові, таким чином, за родом

класифікуються не самі слова, а в певному розумінні поняття, що позначаються цими словами.

Отже, в сучасній англійській мові класифікація іменників за родом базується не на граматичних, а на семантичних та культурно-історичних засадах. Ознака роду в англійській мові, маючи лексичне та морфологічне вираження, розкриває статеві розбіжності, що реально існують у мові.

Виявляється, що англійський рід може бути розміщений в суттєво новому середовищі, а саме: соціальному, психологічному та культурному просторі дискурсу. Одним з найбільших об'єднань, що протиставляє іменники за ознакою статі(а відповідно і роду), є група іменників, що називають осіб з точки зору їх титульних номінацій та професійної діяльності. Результати кількісного розподілу одиниць різного рівня, що вербалізуються у мові, висвітлюють стереотипні уявлення носіїв мови про соціальні ролі чоловіка та жінки, а також їх погляди та упередження.

Великого значення при розгляді тендерних відношень набуває аналіз статевого символізму концептів "чоловік" та "жінка", та інтерпретація приказок, що репрезентують референтів обох статей, що, в свою чергу, дає культурну інформацію про характер соціальних взаємовідносин статей і визначає гендер як модель соціальних відносин між жінками та чоловіками, та засвідчує домінування в суспільстві "чоловічого" та придушення "жіночого".

Отже, статевий символізм жіночого та чоловічого, поданий через протиставлення, конструює соціальні відносини між жінками та чоловіками та є одним з принципів соціальної стратифікації.

Виявляється, що, на відміну від англійської мови, де категорія роду відсутня, німецька мова характеризується наявністю граматичної категорії роду, що обумовлено історичним розвитком мови та міфологічними уявленнями людей про певні життєві реалії.

ВІДМІНКОВІ ВІДНОШЕННЯ ТА ЗАСОБИ ЇХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Доп. – Тарасенко О., ПР-21
Наук. кер. – к.філол. н., доц. Чернюк Н.І.

Відмінкова система іменника являє собою значну проблему в сучасній англійській мові. Питання категорії відмінку в англійській мові й досі має дискусійний характер, бо до цього не існує єдності думок, точки зору щодо цього питання розрізняються. У різні часи різні дослідники займалися проблемою вивчення кількості відмінків в англійській мові. В залежності від підходу автора до визначення категорії відмінка, англійська мова наділялась різною кількістю відмінків. Існують такі точки зору, автори яких стверджують, що в сучасній англійській мові взагалі не існує відмінкової системи. З іншого боку англійській мові приписували необмежену кількість відмінків (якщо сполучення іменника з прийменником вважати морфологічною формою відмінка).

Але відмінок має розглядатися як морфологічна категорія, яка передає відношення імені у реченні. А отже категорія відмінка в англійській мові формується опозицією формальних морфологічних показників і представлена формами двох відмінків: загального та присвійного. Англійським займенникам також притаманна система відмінків. Англійські особові займенники мають форми двох відмінків: називного та об'єктного. Англійський питально-відносний займенник *who* змінюється за трьома відмінками: називним, присвійним та об'єктним.

Відомо, що староанглійська відмінкова система складалась з чотирьох відмінків (називного, родового, давального та знахідного) і категорія відмінка була словозмінною. Але в процесі граматичної перебудови природа категорії відмінка змінилась, внаслідок чого три відмінки (називний, родовий, знахідний) злились в один відмінок – загальний, якому протележить присвійний відмінок, котрий

зберіг формант –'s. Якщо раніше в англійській мові з'язки між словами в реченні здійснювались за допомогою закінчень, то в сучасній англійській мові відмінкові відношення реалізуються за допомогою допоміжних засобів, до яких належать порядок слів у реченні, вживання прийменників з іменниками та займенниками.

У ході дослідження були розглянуті системи відмінків іменника в англійській та українській мовах, проаналізовані засоби вираження відмінкових відношень, подібності та відмінності в категорії відмінка та засобах її вираження в обох мовах. Якщо в українській мові відмінкові відношення реалізуються через відмінкові флексії, то в сучасній англійській мові для вираження відмінкових відношень важливу роль відіграють місце, яке займає іменник у реченні та допоміжні слова. В сучасній англійській мові іменник у формі загального відмінка без прийменника передає ті ж самі відношення, які в українській мові передаються називним, знахідним чи давальним відмінками. Але в українській мові такі відношення реалізуються різними відмінковими флексіями іменника, а в англійській мові – через синтаксичну функцію іменника.

Прийменники, поєднуючись з іменниками чи займенниками виражають граматичні відношення, які в українській мові передаються безприйменниковими непрямыми відмінками.

Якщо загальний відмінок англійських іменників – відмінок з нульовим закінченням, то в протигагу йому присвійний відмінок має формант –'s. Англійський іменник у присвійному відмінку слугує засобом вираження належності у іменників, котрі означають назви істот і являє собою означення іменника, котрий стоїть після нього. Він відповідає українському іменнику у родовому відмінку чи присвійному прикметнику. Прийменникове сполучення з „of„ передає відношення належності у іменників, які означають неістот. Але з такими іменниками все частіше використовується присвійний відмінок. У результаті аналізу були зроблені висновки, що флексійна система відмінків іменників англійської мови

припинила своє існування, а на її місці з'явилась нова система, представлена двома відмінками іменників та окремою відмінковою системою займенників.

СКОРОЧЕННЯ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Доп. – Левіт Ю., ПР-21

Наук. кер. – ст. викл. Чепелюк А.Д.

На сьогоднішній день скорочення набули великого поширення і використовуються як у діловій та науковій літературі, так і у звичайному усному мовленні. Важливим є добре володіння скороченнями перекладачем, адже в процесі перекладу він не тільки замінює знаки однієї мови іншими, але й осмислює та порівнює поняття, які не можуть бути однаковими у двох культурних системах.

Скорочення в певній мірі входять до складу неологізмів, що виникають з новими виробничими і суспільними відносинами, новою ідеологією, новими умовами побуту та відкриттями у науці і техніці.

Існує чотири основні види утворень, тобто аббревіатури (скорочення слова чи словосполучення, вживане в усному і писемному мовленні; складноскорочене слово, утворене різними способами, а також загальноприйняті скорочення слів), акроніми (аббревіатура, утворена з початкових букв слів або словосполучень), злиття (одиниці, в яких поєднується один усічений елемент і повна форма другого елемента) та усічення (усічення фінальної частини). Однією з основних причин появи скорочень є тенденція до уникнення надлишкової інформації. Та сама кількість інформації передається в скороченому слові меншою кількістю знаків, ніж у співвідносному словосполученні. Важливою причиною вживання значної кількості скорочень у мові ділових паперів є прагнення до економії місця, пов'язане з обмеженістю площі документа (адже фактом уже стало те, що укладачі сучасних ділових паперів у промисловості намагаються за всяку ціну вмістити всю інформацію на одній сторінці). Вживання аббревіатур

пояснюється ще й прагненням уникнути повторення кількох слів назв. Традиції, що склалися у творенні і вживанні абrevіатур, виникли на підставі доцільності, а тому й вимагають до себе якнайбільшої уваги.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ, ЯКІ БАЗУЮТЬСЯ НА НАЗВАХ ТВАРИН

Доп. – Карпізіна О., ПР-21
Наук. кер. - ст. викл. Чепелюк А.Д.

Знання фразеологічних одиниць та вмiле їх вживання є невід'ємною частиною високої мовної культури людини. Фразеологізми – це окраса мови і разом з тим могутній стилістичний засіб влучної і дохідливої передачі думки.

Фразеологічні одиниці - це лексично неподільне, стійке в своєму складі та структурі, цілісне за значенням словосполучення чи речення, що відтворюється у вигляді готової мовленнєвої одиниці.

Фразеологічним одиницям притаманна сукупність ознак. Якщо взяти до уваги його семантику, форму, характер функціонування, спосіб представлення денотата, то визначальними є цілісність значення, відтворюваність, відносна постійність компонентного складу та структури й експресивність.

Цілісність значення формується внаслідок переосмислення вільного словосполучення - прототипу, деактуалізації компонентів, які різною мірою втрачають предметну направленість. Окремі значення компонентів ніби розчиняються у всій фразеологічній сполуці, формуючи нове, "синтетичне" значення.

Відтворюваність фразеологічних одиниць в мовленні пояснюється тим, що вони вже в мові (свідомості, пам'яті) існують як готові "блоки", з яких ми й конструємо речення і які використовуємо в процесі образної номінації предметів, явищ, властивостей.

Відносна постійність компонентного складу та структури виявляється як діалектична єдність константного, інваріантного та змінного, варіантного.

Експресивність фразеологічних одиниць базується насамперед на образності словокомплексу - прототипу з найбільш частотними переважно нейтральними їх складниками і цілісною метафоричною одиницею. Експресивність - це "сама інтенсифікована ознака", що активізує мислення людини, вмикає напругу почуттів у слухача (читача).

Існує кілька загально прийнятих класифікацій фразеологічних одиниць:

- 1) семантична класифікація;
- 2) структурно - семантична класифікація.

За ступенем семантичної спаяності В.В.Виноградов розрізняє три типи фразеологізмів: фразеологічні зрощення, або ідіоми, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення.

Фразеологічні зрощення (Phraseologische Zusammenbildungen) - немотивовані й неподільні одиниці, в значенні яких нема ніякого зв'язку, навіть потенційного, із значенням їх компонентів.

Фразеологічні єдності (Phraseologische Einheiten) - теж семантично неподільні одиниці, але цілісне значення їх певною мірою мотивоване значенням компонентів.

Фразеологічні сполучення (Phraseologische Verbindungen) - тип фраз що, створюється реалізацією невільних значень слів. Вони аналітичні. Слово із зв'язаним значенням допускає синонімічну підстановку. Значення слів — компонентів відокремлюються чіткіше; слова з фразеологічно зв'язаними значеннями поєднуються з обмеженим рядом слів.

Утворення фразеологічних одиниць зумовлене, з одного боку, *інтралінгвістичними факторами*: це - фразеологічні звороти, в яких ідіоматичність створюється

- немотивованістю всіх компонентів словосполучення, інакше кажучи, ідіома виникає внаслідок метафоричного вживання вільних словосполучень;
- фразеологічні звороти, в яких ідіоматичність створюється

немотивованістю окремих компонентів словосполучення;

– фразеологічні звороти, утворені внаслідок евфемістичної заміни слів та виразів;

– фразеологізми, що утворилися внаслідок запозичень з інших мов;

– фразеологізми, що виникли внаслідок наслідок видозмінення сталих сполучень слів та фраз.

З іншого боку, існує багато фразеологічних одиниць, поява яких зумовлена екстралінгвістичними факторами: це

– фразеологічні одиниці, що відображають давній побут, трудові процеси селянського життя: *Nahn im Korbe sein* – бути улюбленцем у товаристві;

– фразеологічні одиниці, що виникли внаслідок історичних подій та факторів життя: *das Trojanische Pferd* – Троянський кінь;

– фразеологічні одиниці, пов'язані з тваринним світом: *er ist hungrig wie ein Bar* – голодний наче вовк;

– фразеологічні одиниці, походження яких пов'язане з соціальними відносинами: *mit den Wolfen muss man heulen* – з вовками жити – по-вчому вити;

– фразеологічні одиниці, базою виникнення яких послужили одиниці виміру: *es ist nur ein Katzensprung* – рукою подати;

– фразеологічні одиниці, в яких відбито духовну культуру та фразеологічні одиниці, що беруть початок з фольклору: *weder Fisch noch Fleisch* – ні риба ні м'ясо.

Протягом всієї історії людина зв'язана з тваринним світом, що знайшло свій відбиток у мові.

У фразеологізмах, що базуються на назвах тварин, спостерігається метафоричний та метонімічний перенос, саме завдяки цьому переносу фразеологізми є виразниками народної мудрості, народного досвіду.

Для більшості фразеологізмів значення їх виступає переконливіше та яскравіше лише в контексті. І в той же час фразеологічні одиниці самі творять контекст та надають тексту того чи іншого стилістичного забарвлення. А частина таких

фразеологізмів представляє собою завершені мінітексти, які можуть стояти в одному ряду з притчами, байками та ін.

Оволодіння фразеологізмами є дуже важливим, оскільки фразеологізми дедалі більше вживаються на різних рівнях.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Доп. – Роганова І., ПР-22
Наук. кер. - ст. викл. Чепелюк А.Д.

У даній роботі розглянуто різноманітні засоби вираження модальності в сучасній німецькій мові, комплексно проаналізовано вказані одиниці у порівняльному аспекті.

"Модальність" – поняття у мовознавстві багатопланове, воно виражає за допомогою низки лексичних, граматичних та інтонаційних засобів різноманітні ставлення мовця до змісту висловлювання: бажання, припущення, сумнів, здогад, спонукання, наказ, повинність, прохання.

Об'єктом дослідження даної курсової роботи є модальність у сучасній німецькій мові, а предметом розгляду – мовні засоби вираження цієї категорії.

Метою роботи є вивчення способів вираження модальності (на матеріалі текстів сучасної художньої літератури) та особливостей їх реалізації.

"Модальність (від ср. лат. *modalis* - модальний; лат. *modus* - міра, спосіб) - функціонально-семантична категорія, що виражає різні види ставлення вислову до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлення.

До лексичних засобів вираження модальності відносяться модальні дієслова, модальні частки та модальні слова, а також повнозначні дієслова, які мають модальне значення.

Модальні дієслова служать нарівні з способами дієслів провідними засобами вираження модальності в німецькій мові. Вже своїм основним значенням вони істотно відрізняються від інших дієслів, передаючи чітко обмежену групу значень,

близьких до значень способів дієслів, хоча і не тотожних їм. Як і способи дієслів, модальні дієслова виражають безперечність, можливість, вірогідність, бажання, необхідність, веління, сумнів і т.п., але виражають їх у більш диференційований спосіб.

Модальні частки, як і модальні дієслова, належать до найуживаніших засобів сучасної німецької мови. Вони передають якнайтонші відтінки значення, надають мові емоційне забарвлення, жвавість, гнучкість і неповторний колорит природного спілкування між співбесідниками.

Грамматичними засобами вираження модальності є модальні конструкції *haben...zu* + інфінітив і *sein...zu* + інфінітив, часові форми кон'юнктива і кондиціоналіс, футур 1,2 дійсного способу, *Imperativ*.

Також допоміжним засобом, завдяки якому досягається максимальний ефект дії способів вираження модальності у сучасній німецькій мові можна вважати інтонацію. Інтонація фонетично організовує мовлення, є засобом вираження різних синтаксичних значень і категорій, а також експресивного і емоційного забарвлення. Одне й теж саме речення, залежно від інтонації, може мати різну модальність (спонукання, припущення, повинність).

В ході дослідження було проаналізовано приблизно 700 сторінок художньої літератури другої половини ХХ століття.

Аналіз літератури показав, що не всі способи вираження модальності є однаково вживаними. Так найчастіше вживаними у текстах, які досліджувалися, є модальні слова та модальні частки.

Отже модальність у німецькій мові – явище поширене і багатоаспектне, яке дозволяє як і у розмові, так і на письмі передати автору своє ставлення до сказаного або до оточуючих його реалій. Модальність і лексико-граматична структура речення становлять нерозривну єдність. Модальність речення не можна виявлятися без його лексико-граматичної структури. Модальність, предикативність та інтонація – невід'ємні ознаки речення.

ПРИЗВИСЬКА В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Доп. – Риман О., ПР-21

Наук. кер. - ст. викл. Чепелюк А.Д.

1.Прізвиська є дуже важливими емоційно забарвленими одиницями, що збагачують мову , роблять її виразною, образною. Виникнення прізвиськ зумовлене необхідністю позначити нові поняття, які виникають у житті народу або висвітлити вже існуючі поняття в мові з якого-небудь іншого боку, надаючи їм нового стилістичного відтінку.

2.Екстралінгвістичними аспектами виникнення прізвиськ (суспільними факторами) стали професійна діяльність людини, жаргонна лексика, певні соціальні умови та життєві ситуації, міфологія. Основним же інтралінгвістичним (мовним) шляхом виникнення прізвиськ є метафоричний перенос, а також метонімічний перенос.

3.Прізвиська виконують значну текстотворчу функцію. Використання прізвиськ різного стилістичного забарвлення допомагає автору формувати тексти різних стилів. Вживання різних прізвиськ допомагає нам розрізнити той чи інший стиль тексту. Виходячи з того чи іншого прізвиська, ми можемо визначити, до якого стилю належить дане словосполучення чи речення.

Експресивно забарвлені прізвиська широковикористовуються в усній мові і на письмі, майже в усіх функціональних стилях.

4. За своєю структурою прізвиська бувають:

1.простими словами: der Kleine, die Minna, der Heini, der Dietrich.

2.складними: Quasselpeter, Petrijuenger (рибалка), Krauterweis (травник), der Struwwelpeter (розбишак), Daumenlutscher (дитина, що ссе палець), Glaesmaenlein (Скляний Чоловічок), Spielpeter (гравець).

3.прізвиськатакожпредставлені словосполученнями: der Rasende Roland (залізниця), Koenigin der Ostsee (Любек) , Stadt der Chemie (Хемніц), (ein) falscher Wilhelm (перука), der alte Gottfried (сукня).

Прізвиська виникали і виникають на основі багатьох явищ. Це перш за все зовнішність людини. Прізвиська показують чи людина висока, низенька, худорлява, товста, вродлива, негарна. Наприклад: *strammer Max* (богатир), *eine lange Hopfenstange* (дилда), *eine lange Bohnenstange* (висока людина).

Численні прізвиська виникли внаслідок семантичного переосмислення слів і словосполучень, що супроводжувались різноманітними структурними видозмінами. Для цього способу характерно те, що первісна матеріальна лексема перетворюється на розгорнуте словосполучення, тобто тут ніби розкладається слово. Відбувається заміна однослівного прямого найменування або явища багатослівним перенесенням.

5. Прізвища склалися набагато пізніше, ніж імена. Вони розвинулися з так званих прізвиськ (*Beinamen*), які спочатку містили інформацію про носія даного прізвиська, про його вік, про здібності, про місце його народження. Наприклад: *Walter von der Vogelweide*, *Dietrich von Berne*.

Є різні способи передачі німецьких прізвиськ українською мовою:

1. переклад еквівалентними прізвиськами української мови. Переклад виконується за допомогою абсолютних еквівалентів, які збігаються за лексичним значенням, граматичною структурою, стилістичним забарвленням, а також за вживаністю в мові. Наприклад: *der Kleine* (Малий), *der Zwerg Nase* (Карлик Ніс).

2. переклад за допомогою змінних словосполучень. До нього вдаються, коли немає абсолютних еквівалентів в українській мові. Тут в основному використовується описовий переклад, при якому значення німецького прізвиська передається словосполученням без формальних жанрово-стилістичних особливостей прізвиська. Наприклад: *der blanke August*, *schwarze Marie*.

3. Переклад за допомогою словесних еквівалентів. Деякі прізвиська перекладаються за допомогою словесних еквівалентів, тобто одним словом. Наприклад: *der ewige Stadt*-Рим, *eine putzige Gurke*-дивак.

PLACE NAMES

Batalova V. PR - 43

Scientific Supervisor: Boka O.

Britain and the US have a rich variety of place names. Some names are derived from a feature of the local countryside. Others are named after a church or fort. Some honour famous people while others have been brought from abroad.

Many names reflect the history of an area and of the people who once lived there. Some of the oldest place names in Wales and Scotland date back to the time when Britain was occupied by the Celts. Some towns in southern England have Latin names dating from Roman times. Other names are of Anglo-Saxon or Danish origin and date from the period when these peoples invaded Britain. Later the Normans introduced some French names.

In the US many place names are derived from Native-American words. Cf.: *Chicago* ← *place of onion*; *Seattle* ← *name of chief*; *Natchez* ← *name of the tribe*. Some of the names were translated, some of them not. Cf.: *the Black Warrior River in Alabama* ← *Native-American named Black Warrior*.

Names of Spanish origin are found mainly in the south-western US. Cf.: *San Francisco, San Diego, Las Vegas, Los Angeles*. A few names are of French origin. Cf.: *Baton Rouge, La Crosse*. Some names are derived from more than one culture. Cf.: *Anaheim* ← *Ana* (Spanish name) + *heim* (German for house).

Many British towns take their names from rivers. In Wales and Scotland many towns have names beginning with *aber-*, which means *river mouth*. Cf.: *Aberystwyth, Aberdeen*. In England towns close to a river mouth often end with *mouth*. Cf.: *Weymouth, Plymouth*. The name of the river forms the rest of the name. Names ending in *-ford* suggest a place where a river is shallow enough to cross. Cf.: *Oxford*.

Many British towns developed around a former fort or castle. This may be indicated by a name ending in *-burgh, -bury, -caster, -cester*. Cf.: *Edinburgh, Salisbury, Doncaster*.

Names that include *church-*, *kirk-*, *-lean* (in Wales) refer to a church. Cf.: *Kirkby*, *Leandaff*. Towns where there was a monastery may have names ending *-minster*. Cf.: *Kidderminster*, *Westminster*.

Some British place names refer to ancient tribes. The elements *-ing*, *-ingham* at the end of the name mean *people of* and *house of the people of*. Cf.: *Reading*, *Birmingham*. Places with names ending *-by* were the homes of Danish invaders. Cf.: *Grimsby* ← *Grim's village*.

Some towns take their names from Christian saints, particularly if they had local connections. Cf.: *St. Albans*, *St. Andrews*, *St. David's*.

Towns named after people who lived in more recent times are rare in Britain. Cf.: *Nelson* ← *Lord Nelson*, *Telford* ← *engineer Thomas Telford*.

Many American towns are named after a place in Britain or another country from which settlers in the USA originally came. British names are found especially in New England. Cf.: *Boston*, *Cambridge*, *Gloucester*, *Manchester-by-the-Sea*, *New Bedford*, *Greenwich*, *Norwich*, *Stafford*. British names used in other parts of the US include *New York*, *Birmingham*, *Glasgow*. Names from other countries include *New Orleans*, *Moscow*, *Athens*, *Paris*, *Naples*, *New Holland*.

Americans also enjoy creating unusual or humorous names. Cf.: *Tombstone* in *Arizona*, *Truth or Consequences* in *New Mexico*, *Cannon Ball*, *Hot Coffee*, *Waterproof*, *Smackover*, *Humble City*, *High Lonesome*, *Cut and Shoot*, *Happy Jack*, *Monkey's Eyebrow*.

The studying of origin of place names is essential part of modern linguistics which is worth further investigation.

СИМВОЛІКА В ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ПРЕСИ

Доп. - Лойченко А.Г., ПР-24

Наук. кер.-ст. викл. Єрмоленко С. В.

У даній курсовій роботі ми розглянули поняття символіки, з'ясували, що воно не є однозначним. Отже, основним поняттям символіки є символ. Існує декілька визначень символу. По-перше, символ – це троп, що

характеризується високим ступенем узагальнення та виражає абстрактну ідею; по-друге, символ — це умовне позначення якогось предмета, поняття або явища.

Символічне значення слова може бути пов'язане з вихідним значенням (лілія — символ чистоти, бо вона біла), а може не пов'язуватися з ним (кипарис в античні часи був символом смерті або різних обставин, пов'язаних зі смертю, що зовсім не асоціюється з квітучим деревом). У символі завжди наявне приховане порівняння, той чи інший зв'язок з явищами побуту, з явищами історичного характеру, з народними переказами тощо. З фольклору символи перейшли і в літературу, де здобули значне поширення, а також іноді вживаються у розмовному мовленні. Символ приходить у текст з мови багатовікових культур, надаючи йому свої раніше накопичені значення. Виходячи з того, що символ має безліч значень, вони реалізуються по-різному: в залежності від особистості читача.

Символ слід відмежовувати від таких понять як метафора, алегорія, тип та міф. Символ, як і алегорія та метафора, утворює своє переносне значення на основі спорідненості, подібності між предметом та явищем, що позначається якимось символом у мові, та іншим предметом та явищем, на які переносяться ці словесні позначення. Та символ докорінно відрізняється і від алегорії, і від метафори. Перш за все тим, що наділений безліччю значень, та всі вони потенційно присутні у кожному символі, образі, наче "просвічуючись" одне крізь інше. Формальна відмінність символу та метафори у тому, що метафора створюється на наших очах: ми бачимо, які саме слова зіставляються у тексті, і тому здогадуємося, які їх значення зближуються, щоб утворити третє, нове.

Від типу символ відрізняється тим, що відображає він такі індивідуальності, що виключно специфічні і навіть знаходяться у протиріччі одна з одною; а тип — дуже схожі одна на одну. Міф же є чимось надприродним, і у багатьох випадках він є символом.

Та межа між цими поняттями настільки тонка, що іноді важко її означити, вони можуть вливатися одне в одне.

Часто символи зустрічаються у матеріалах преси. Більшість газетних текстів належать до публіцистичного стилю (окрім суто інформаційних матеріалів). А призначенням цього стилю є формування громадської думки, він водночас і впливає, й інформує. Символи ж допомагають привернути увагу читача, зацікавити його та сформуванню його думку. Газетний текст взагалі може творити символічну картину дійсності.

Можна виділити кілька шляхів формування символічного значення у публіцистичних текстах:

1. Автори можуть використовувати у же всім відомі, давно утворені символи. У такому випадку символічне значення зберігається, тільки пристосовується до певного часу.

2. Символи можуть створюватися текстом. Тобто вони виникають у певній публікації, за наявності певного контексту.

3. Символ може створити не лише одна публікація, а їх ряд, або ж видання в цілому. У цьому випадку найчіткіше виконується функція формування громадської думки.

4. Символи можуть переосмислюватися у газетних публікаціях, тобто вони набувають іншого символічного значення у конкретному тексті.

5. Символ може ілюструватися у газетній публікації, ця ілюстрація ширше розкриває зміст символу.

Таким чином, символи допомагають виконати основні завдання журналістських текстів: впливу на читача та формування громадської думки.

В газетних текстах символи реалізуються по-різному. Від того пресу якої країни читати, залежить, які символи там будуть використовуватися. У даній роботі ми розглядали німецьку пресу. Німецькими символами є дуб, гора, меч, коло, хрест, спіраль, кінь та ін. німецькі символи мають давнє походження, багато з них сягають язичницьких часів. Ці символи є в більшості випадків означають загальноприйняті поняття, в той же час це можуть бути навіть філософські поняття. Значення символу можна пояснити, воно не сильно відірване від позначуваного поняття, як у випадку з колом, що символізує безкінечність.

Використання німецьких символів у пресі не викликало б труднощів у сприйнятті, адже багато з них є спільними для ряду європейських країн, мають однакове походження. Та після дослідження німецької періодики, виявилось, що ці символи не є актуальними. Відсоток їх використання малий. Натомість широко використовуються американські символи, підтверджує панівне становище США у світі. Ця країна привертає велику до себе увагу, у деякій мірі пригнічує інші культури, їх національні традиції, у тому числі й німецькі. Про це можна судити з газет та журналів, адже вони є дзеркалом життя країни, у нашому випадку Німеччини.

Таким чином, ми бачимо, що на сучасному етапі розвитку національним особливостям, у тому числі національним символам, у Німецькій пресі приділяється незначна увага, вони відійшли на другий план.

FESTE REDEWENDUNGEN AUS DER BIBEL

Bericht von Zh. Mukomel

Wissenschaftliche Betreuerin: S. Ermolenko

Nach der Meinungen von Stilisten nennt man phraseologische Wortfügungen feste Wortverbindungen, bei denen die stilistischen Kategorien Bildkraft, Emotionalität, und damit auch Eindringlichkeit und Überzeugungskraft, in den Vordergrund rücken.

Laut des Lehrbuches «Deutsche Stilistik» von E. Schendels und E. Riesel kann man *drei Gruppen dieser phraseologischen Wortfügungen* auszeichnen.

1) Es entsteht vielmehr eine semantisch neue Qualität, sozusagen eine chemische Verbindung, deren Bestandteile ineinander verschmolzen sind.

Hierher zählen wir:

a) die mannigfachen Arten der Idiome

b) die Zwillingsformeln

2) Die zweite Untergruppe, zwischen Wort - und Satzäquivalent stehend, bilden die stehenden Vergleiche. Sie sind im wörtlichen Sinn oder hyperbolisch überspitzt zu verstehen.

3)Die dritte Untergruppe der Phraseologismen bilden die Fügungen, die einen geschlossenen Gedanken in Satzform mitteilen. Hierher zählen wir: Sprichwörter, Aphorismen, Sentenzen, Losungen. Der Gesamtsinn dieser Satzphraseologismen erwächst aus der Summe der einzelnen Lexeme in direkter oder übertragener (oft symbolischer) Bedeutung.

EINFACHE PHRASEOLOGISCHE VERBINDUNGEN. Ein Glied der Wendung, meist das Zeitwort, ist abgeblasst oder teilweise umgedeutet. Die Gesamtbildung ist jedoch aus den Einzelteilen zu begründen; in vielen Fällen ist sie nur die erweiterte Umschreibung des Zeitwortes. Die Wörter können in sehr begrenztem Masse gegen bedeutungsnahe ausgetauscht werden:

PHRASEOLOGISCHE EINHEITEN. Diese Redewendungen haben eine verhältnismäßig starre inhaltliche Bindung, die nur vereinzelt den Ersatz bedeutungsähnlicher Wörter oder Erweiterungen durch andere Wörter gestattet, ihre Einzelglieder stehen zwar in durchsichtiger Beziehung zueinander und erklären sich selbst, aber die Bedeutung der gesamten Einheit ist nicht direkt erschließbar.

Die Zwillingssformeln bestehen immer aus zwei (in vereinzelt Fällen drei) Wörtern der gleichen Wortart, die durch ein Binde- oder Verhältniswort verknüpft sind. Die formale Einheit wird oft so stark, dass die gesamte Wortgruppe wie ein Wort behandelt wird. Dazu tritt noch eine rhythmische und klangliche Bindung, die eine fast unveränderbare Reihenfolge der Glieder bewirkt. Gewöhnlich steht das kürzere vor dem längeren

STARRE PHRASEOLOGISCHE VERBINDUNGEN (IDIOME). Die gemeinsame Bedeutung ist, vom gegenwärtigen Sprachgebrauch aus gesehen, unbegründet und nicht aus den einzelnen Gliedern abzuleiten. Die Wendung als Gesamtheit ist voll umgedeutet, sie kann nicht zerlegt, gekürzt und nur ausnahmsweise ergänzt werden. Das bezieht sich nicht auf grammatische Abwandlungen in zulässigen Fällen. Eine besondere Gruppe der starren phraseologischen Verbindungen stellen die festgeprägten Sätze dar.

Die geflügelten Worte aller Type sind von sehr komplizierter Natur. Einerseits stellen sie bestimmte sprachliche Klischees dar, die gewöhnlichen Phraseologismen ähnlich sind, sich aber von diesen durch direkte und indirekte (bildhafte) Motivierung allgemeinen Sinnes unterscheiden. Zu den geflügelten Wörtern gehört auch eine Anzahl fester Wortverbindungen und Wortzusammensetzungen, die bloss einen Einzelbegriff ausdrücken.

Danach bilden also folgende Merkmale den Begriff des geflügelten Wortes:

1. Das geflügelte Wort muß nicht nur allgemein bekannt sein, sondern auch allgemein gebraucht und angewendet werden. Was dabei unter „allgemein“ zu verstehen ist, werden wir unten sehen.

2. Dieser Gebrauch muß längere Zeit, das heißt viele Jahre bestanden haben. Es tauchen nämlich zu allen Zeiten neue geflügelte Worte auf, die eine kurze Zeit von Mund zu Mund fliegen, dann aber wieder aus dem Gebrauch verschwinden.

3. Das geflügelte Wort muss eine nachweisbare Quelle haben. Diese kann von zweierlei Art sein. Entweder ist das Wort einst wirklich bei irgendeiner Veranlassung gesprochen worden. Dann ist es ein geflügeltes Wort im eigentlichen, engeren Sinn.

Die im Büchmann zusammengestellten geflügelten Worte lassen sich nämlich in fünf Kategorien einteilen:

1. Sprichwörter, die aus literarischer Quelle geflossen sind, nach Büchmanns Auffassung zugleich geflügelte Worte sind.

2. Sprichwörtliche Redensarten, welche aus literarischen Quellen abgeleitet sind.

3. Sentenzen, die aus zahlreichen Schriften aller Zeiten und Sprachen zusammengetragen sind.

4. Zitate im engeren Sinne.

5. Diejenigen geflügelten Worte, die nicht vom Papier zum Auge, sondern vom Mund des Sprechers zum Ohr des Hörers geflogen sind.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ “ЧАСТИНИ ТІЛА”

Доп. – Шкряда І., ПР-22

Наук. кер.- ст. викл. Дегтярьова Л.І.

Як і в українській, так і в німецькій мовах існує багато стислих, дотепних, образних та доцільних виразів. Такі вирази називаються фразеологізмами, а розділ мовознавства, що їх вивчає, - фразеологія. Отже, фразеологізм - це иовленнева одиниця, що складається з двох або кількох повнозначних слів, цілісна за своїм значенням та стійка в своїй структурі.

Фразеологія (з грец. Ρηγασіз - вираз) - це:

- 1) розділ мовознавства, що вивчає фразеологічний склад мови;
- 2) сукупність фразеологізмів певної мови.

За останні роки широкого значення набули дві класифікації: функціональна та семантична. За функціональною класифікацією фразеологічні одиниці поділяються на I та II групи. Важливо підкреслити наступне: I група - так звані номінативні фразеологізми, охоплює поперше, стійкі словосполучення, що володіють семантичною цілісністю номінації на основі власних лексичних значень компонентів, без будь - якої ознаки семантичного перетворення останніх. Усі ці словосполучення виконують у мові функцію номінації. II група у функціональній класифікації - номінативно-експресивні фразеологізми - містить семантично перетворені фразеологізми зі структурою словосполучень і речень. Таким чином, у функціональній класифікації сконцентровані всі різновиди стійких відтворених сполучень слів.

Фразеологічні одиниці являють собою окремо оформлені, стійкі з'єднання слів різних структурних типів з одиничною сполучуваністю компонентів, значення яких виникає в результаті семантичного перетворення компонентного складу.

За граматичною структурою фразеологічні одиниці можуть бути словосполученнями, предикативними сполученнями, реченнями. По характеру значення, що виникає в результаті взаємодії структури, сполучуваності і семантичного перетворення компонентного складу, розрізняють:

- а) фразеологічні єдності,
- б) фразеологічні вирази,
- в) фразеологічні сполучення.

Крім відмінностей у семантичних відтінках, фразеологічні одиниці, загальне значення яких збігається, можуть мати розходження у функціонально стилістичній приналежності, а також мати неоднакову сполучуваність. З цього випливає, що фразеологічні синоніми - це різноструктурні фразеологічні одиниці, що мають однакове значення при неадекватності образної умотивованості одиниць і можливих розходжень у семантичних відтінках значення, функціонально-семантичній належності і сполучуваності. Усередині цієї категорії - фразеологічні синонімії - розрізняють більш спеціальні види синонімів, що виділяються, по-перше, на основі розходження чи тотожності структури і лексичного складу компонентів, по-друге, на основі семантичних і стилістичних взаємозв'язків у даних фразеологічних одиниць, і по-третє, за способом їхнього виникнення в мові.

Фразеологічні засоби як одиниці в цілому семантично перетвореним значенням, що включаються в мовний акт подібно словам як члени речень, мають більш широкі валентні зв'язки, а отже, і більш широку потенційну здатність ситуативного переосмислення. Останнє властиве їм не в такій мірі, як лексичним одиницям, воно відбувається більш регулярно.

Таким чином, саме характер семантики і здатність до ситуативного переосмислення є причиною розширення значеннєвої структури фразеологічних єдностей. Процеси утворення нових значень можуть бути двох типів:

1. Вторинне метафоричне зрушення;
2. Паралельне метафоричне зрушення.

Отже, розгляд полісемії фразеологічних одиниць представляє великий теоретичний і практичний інтерес, тому що дослідження полісемії допоможе установити квалітативну і квантативну специфіку даного явища в даній групі фразеологізмів.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОНОМАСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Доп. – Шведунова О., ПР-21

Наук. кер.- ст. викл. Дегтярьова Л.І.

Загальновідомо, що ВН, в тому числі й особисті, належать до іменників, які мають у більшості випадків категорію роду, числа, відмінку, а особистим іменам притаманна категорія живої та неживої істоти і відміни. Розрізняють такі науки: ономастика, антропоніміка, топоніміка, семасіологія. Антропоніміка - це галузь ономастики, що вивчає власні назви людей. Томоніміка - це розділ мовознавства, що вивчає топонімію - сукупність топографічних назв населених пунктів, гір, рівнин, озер, річок, лісів, певної території. Розділ ономастики, який вивчає власні імена - назви географічних об'єктів. Ономастика - розділ мовознавства, що вивчає ВН, сукупність ВН у словниковому складі мови. Семасіологія - розділ мовознавства, що вивчає лексичні значення мовних одиниць - окремих слів, фразеологізмів та зміни цих значень.

Мабудь, неможливо назвати жодної мови, словниковий фонд якої складався б з одних лише національних слів, це відноситься до власних імен. Як і мова в цілому, номенклатура імен мови відбиває епоху і стан суспільства на визначеному етапі цього розвитку.

Склалася думка, що онімічна лексика може поповнюватися:

- 1) шляхом онімізації загальних імен;
- 2) шляхом запозичення готових чи основ з інших мов;
- 3) шляхом деривації на базі ВН своєї мови;
- 4) шляхом штучного створення імен з лексики своєї мови.

Поряд з чистим запозиченням чистою деривацією в антропонімії, як і в мові взагалі, має місце деривація на базі запозичень.

Прізвища як спадкові імена сім'ї у росіян, українців існують кілька століть, але протягом довгого часу їх мала лише невелика кількість населення. Формування прізвищ на Русі розтягнулося на кілька століть і не було пов'язано з класовим розколом суспільства. У більшості городян прізвища не склалися навіть до початку ХІХ століття. Прізвища у духовенства з'явилися лише у ХІІІ - п. п. ХІХ століттях. Селянам прізвища почали давати пізніше. Правда, у селян - на півночі прізвища були вже у ХVІІІ століття. Хоча до сих пір нікому не вдавалося підрахувати скільки прізвищ існує в Росії, очевидно, що їх сотні тисяч. Зібрані разом вони представляють великий скарб, недаремно вивчення давньо-російських прізвищ іноді порівнюють з археологією.

В дохристиянський час на Русі існували наступні прізвища, наприклад, Зуев. В основі цього прізвища лежить похідне прізвище Зуй (Зуйко). В давньо-російській мові зуй - назва пташки (кулик), а також забіяка, непосидючий. В діалектах слово зуй має значення - життєрадісна, рухлива дитина, хитрун.

У багатьох сучасних прізвищах прослідковуються форми давніх імен, що існували колись на Русі: Нечай, Меньшик, Ушак, і відповідні їм прізвища (Нечаев, Меньшиков, Ушаков). Ці прізвища відображали різноманітні властивості людей, їх поведінку, характер, особливості мови, фізичні недоліки. Хоча в сучасності немає зв'язку між людиною і прізвищем: Чернишов - може бути блондином, Злобін - добрим, Негодяєв - теж доброю людиною. Таким чином, прізвища, які здаються зрозумілими, несуть в собі таємницю і неочікуваність. Особливо цікаві випадки, коли слово здається відомим, але в діалектах вживається з зовсім іншим значенням. Наприклад, предок Дворнікова був не "дворніком", а орендарем двору.

При дослідженні лексико - семантичних особливостей вихідних одиниць вдалося виявити блоки загальної лексики, якій віддавалася перевага при утворенні особистих чоловічих імен. До таких належать позначення воєнних дій, боротьби, назв зброї, її частин, назв властивостей і ознак людини, іменування людей за соціальним станом, родом занять, місцем проживання. Наприклад: *Бапсітап, Ваіег, Жемчужников, Винокур* - рід занять; *Валет, Ескевард* - соціальний стан; *Вагйюіотеиз, Буднік, Новік* - місце проживання; *Wolf, Adolf, Негода, Русак* - зовнішньо-внутрішні властивості.

У ході роботи виявилися труднощі пов'язані зі специфікою мови, колориту, запозичених імен і впливом чужої мови на іменник споконвічного антропонімікона.

СКЛАДНІ СЛОВА В ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Доп. – Мірошніченко Т., ПР-22
Наук. кер.- ст. викл. Дегтярьова Л.І.

Тези присвячені питанням існування складних слів в економічних текстах німецької мови. Так як складні слова є найпоширенішим і найпродуктивнішим способом словотворення, вони складають більшу частину німецького вокабуляра. Отже, складні слова - це слова, які складаються з двох і більше слів або основ. В складному слові є означуваний компонент, який стоїть, як правило на першому місці, і основний компонент, який знаходиться на другому місці. Особливо великий інтерес становлять слова, які сполучають в собі більше трьох слів і, тим самим утворюють слова-велетні.

Велика увага в роботі приділяється творенню складних слів в економічних текстах, різноманітності їх компонентів. В межах утвореного слова існує синтаксичний зв'язок між компонентами. Зміна послідовності компонентів неможлива або дає, в результаті, слова з іншим значенням.

Компоненти складного слова не можуть перекладатися окремо. Основним словом є завжди ім'я, тобто іменник або прикметник, означуваним словом може бути будь-яка частина мови: іменник, прикметник, дієслово, прислівник, числівник, сполучник.

Також значна увага приділяється формальним аспектам складних слів в економічних текстах, тобто орфографічним, граматичним і фонетичним особливостям. Особливості орфографії полягають у вживанні з'єднувальних елементів (-s, -es, -er, -e, -n, -en, -ens, -o). В деяких словах вони є, а в інших — немає. Деякі складні слова пишуться через дефіс. Наприклад, власні назви, назви фірм, організацій, споруджень, запозичені слова, а також при перерахуванні декількох складних іменників з однаковими основами або означувальними словами пишеться лише один складний іменник, а загальна частина заміняється дефісом. Ще один орфографічний аспект - написання трьох приголосних в складних словах, де перший компонент закінчується на дві приголосні, а другий компонент розпочинається з тієї ж самої приголосної.

В роботі розглядається фонетика, а саме вживання наголосу в складних словах. Німецький наголос динамічний, але не квантитативний, фонетично вільний, тобто може падати на будь-який склад в слові. В складних словах німецької мови є два наголоси: один компонент несе більш сильний (головний) наголос, який об'єднує все складне слово, другий компонент несе слабкий (другорядний) наголос. В деяких випадках обидва наголоси рівні за силою. В складних іменниках, прикметниках, дієсловах головний наголос падає на означувальний компонент, а другорядний - на основний. Більшість складних прислівників мають один наголос на другому компоненті, а в числівниках зазвичай всі компоненти однаково сильно наголошені. Знання правил наголосу в складних німецьких словах разом з іншими уміннями і навичками обов'язкові для студента, який вивчає німецьку мову, щоб не тільки розуміти носія мови і бути

зрозумілим, але бути просто освідченою людиною, яка заслуговує на повагу.

При вивченні складних слів слід звернути увагу на граматичні аспекти. Всі складні іменники поділяються на три роди: чоловічий, жіночий та середній. Рід складного іменника залежить від роду основного слова. Як означувальне, так і основне слово можуть бути складними словами. Але незалежно від кількості слів, які входять в складний іменник, він розглядається як такий, що складається з двох частин. До граматичних аспектів, як правило, відноситься множина означувального слова.

Таким чином; в роботі були розглянуті структурні, орфографічні, граматичні та фонетичні аспекти існування складних слів. І доведено, що німецька мова є особливо багатою на складні слова, порівняно з іншими германськими мовами.

ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ СПОРТИВНІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Доп. – Мельник І., ПР-22

Наук. кер. - ст. викл. Дегтярєва Л.І.

Темою даної роботи є “Особливості фразеологічних одиниць в англійській спортивній фразеології”. За останні два десятиріччя фразеологічна наука зробила великий крок уперед. З'явилася значна кількість серйозних досліджень, присвячених проблематиці фразеології різних мов, зокрема англійської. Саме популяризація масових видів спорту (футбол, хокей, баскетбол, теніс, бокс, перегони та ін.), які поширені в англійських країнах, дала поштовх на створення досить молодій групі фразеології – спортивної.

Відповідно до класифікації А.В. Куніна фразеологія складається із трьох розділів: ідіоматика, ідіофразеоматика (semi - idioms) і фразеоматика. До ідіоматики зараховуються фразеологічні одиниці спортивної фразеології, тобто стійкі сполучення лексем з повністю або частково переосмисленим

значенням, за умови високої питомої ваги конотативного аспекту, тобто його експресивно - оцінних, емотивних, образних і інших компонентів. До ідіофразеоматики зараховуються ідіофразеоматичні одиниці, тобто сталі словосполучення, у перших фразеоматичних варіантах яких компоненти мають буквальні, але ускладнені значення, а в других, ідіоматичних варіантах - повністю переосмислені. До фразеоматики зараховуються фразеоматичні одиниці, або одиниці неідіоматичного характеру. У них не є присутнім переосмислене значення, а лише є необразне його перетворення.

Треба також відзначити високу вмотивованість фразеологічних значень спортивних фразеологічних одиниць англійської мови, їхній синхронний зв'язок з буквальними значеннями компонентів. Це пояснюється тим, що зникнення з реалії (у цьому випадку - втрата популярності певним видом спорту) - порушує дериваційний зв'язок між фразеологічною одиницею і її прототипом, що в цьому випадку виводить фразеологічну одиницю із уживання, тому що слухаючий не зрозуміє значення фразеологізму, не знаючи (хоча б загалом) правил видів спорту, з яким фразеологічна одиниця зв'язана дериваційно.

Подібно словам, фразеологізми вступають в антонімічні, синонімічні й омонімічні відносини між собою. Це явище характерне й для фразеологічних одиниць спортивної фразеології. Найбільш розвинено в спортивній фразеології явище антонімії (*Win by neck* - небагато випередити суперника і внаслідок цього виграти - *Lose by neck* - небагато відстати й внаслідок цього програти). Явище синонімії фразеологічних одиниць у спортивній фразеології розвинено менш (*Make the running* - *set the pace* - задавати тон, лідирувати).

Слід зазначити той факт, що норми фразовикористання спортивних фразеологічних одиниць постійно міняються, так само, як і границі різних стилістичних розрядів спортивної фразеології. (Це характерно й для норм фразовикористання в цілому). Одиниці спортивної фразеології з жаргону переходять

у розмовну мову, з ускладнює визначення стилістичного статусу спортивних фразеологічних одиниць.

Слід також зауважити, що стилістично спортивні фразеологічні одиниці відносяться до жаргону, розмовної сфери або стилістично нейтральні. Архаїзми, поетична лексика й інші у спортивній фразеології не відбиті або відбиті у дуже обмежених обсягах.

У роботі досліджені особливості лише однієї окремої групи фразеології – спортивної фразеології. Але навіть будучи лише різновидом фразеології в цілому, дана група представляє властивості всього розряду, що і стало об'єктом дослідження даної роботи.

СТУДЕНЧЕСКИЙ СЛЭНГ

Докл. - студ.гр. ПР-42 Ткаченко С.А.,

Мокренко Е.А., Столяренко В.Н.

Науч. рук. – преп. Дорда В.А.

— Как известно из классического толкования, - сленг язык узкой социальной или профессиональной группы, не совсем понятный посторонним. Современные студенты не стараются что-нибудь припрятать. Вместе с тем они стремятся быть оригинальными, "не такими, как все". Поэтому большинство с удовлетворением подхватывает новые, иногда абсолютно бессмысленные конструкции.

Студенты любят называть друг друга не только по имени или фамилии. Часто отдельные представители студенческого сообщества имеют собственную "кликуху" - синонимы "кличка", "лесное имя", "погоняло".

Кликуха - вещь индивидуальная, хотя есть широко употребляемые, например - *гоша, батон, толстый* и т.п.

Часто молодежный сленг перекликается с "блатным" жаргоном. В частности, это связано с тем, что десятилетия литературной "чернухи" дали о себе знать.

Есть еще общие имена определенных категорий, например:

кент - друг, приятель, товарищ. Синонимы - *земляк, свояк, браток, брателло, бейсик* (заимствованное из школьных уроков программирования) -

Немало слов используются для усиления передачи определенного чувства, эмоции, характеристики предмета или события и т.п.: *безбашенство* - состояние человека, который не в силах руководить собственными действиями, *безбашенный* - неуправляемый, непредвиденный.

Невозможно не заметить массового желания знать пусть один иностранный язык. Популярнейший в этом смысле английский. Как следствие - большое количество слов просто производных от английских в близком к переводу значении. Например, *герла* (*girl*), и также *динаиться* (от англ. *diny* - отказываться от чего-то), *гоушоу* - демонстрация, ход, парад; *динамить* - врать, обманывать. Синонимы: *гнуть, накалывать*.

Основные источники происхождения жаргонных слов:

- иностранный язык
- компьютерная терминология
- море аналогий (связи человека с природой и т.п.)
- упрощения и сокращения
- профессиональные термины (после их выхода в массы).

К сожалению, современный жаргон действительно можно считать испорченным языком. Однако в студенческой среде употребляются и фразеологизмы. Лингвисты говорят, что, независимо от сферы употребления, фразеологические обороты не бывают нейтральными. Они всегда экспрессивны. Как можно было предположить, в студенческом жаргоне фразеологизмы связаны с выражением эмоций. Например, сильная степень чего бы то ни было обозначается конструкциями *до дури, офигенно*. Восхищение передается глаголами *бодрить, вставлять* и многозначным *втыкать*. Если тебе все равно, то это *по барабану, по фигу* или же никак не стареющее *до фени*. Студенты тоже сходят с ума, как и обычные люди. Им *сносит башню, срывает крышу*.

В современной лексикологии общепринятого разделения между сленгом, жаргоном, арготом, субстандартом и подстандартом

до сих пор нет. Все эти слова обозначают примерно одно и то же — специфический, искусственно созданный язык, употребление которого не связано с территорией.

Сленг нельзя ни запретить, ни отменить. Он меняется с течением времени, одни слова умирают, другие — появляются, точно так же, как и в любом другом языке. Современного студента совсем без сленга представить невозможно. Главные достоинства тут — выразительность и краткость.

КАФЕДРА ПРАВА

✦ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Доп. — ст. викл. Паращенко М. І.

У процесі проведення в Україні земельної та аграрної реформ, основними завданнями яких є становлення селянина як справжнього господаря на землі через структурну перебудову сільськогосподарського виробництва, створення ефективного, багатокладного сільського господарства на основі різної форм власності на засоби виробництва та форм сільськогосподарського землекористування, гостро постало питання про розвиток такої форми землекористання як оренда. У соціалістичний період (з 1937 — 1988 рр.) оренда була заборонена. Відродження її повноцінного змісту має, в умовах переходу України до ринкової аграрної економіки, винятково важливе практичне значення, що обумовлено економічною кризою, особливо в аграрному секторі економіки.

Досвід зарубіжних держав свідчить про те, що оренда земель покликана зараз стати переважаючою формою землекористання, яка може забезпечити реальний доступ до праці на цих землях фермерам та громадянам, які бажають вести приватне підсобне господарство. Вона може і повинна стати зв'язуючою ланкою між суб'єктом, який бажає працювати на

землі і власником земель, надаючи можливість їм на взаємовигідних умовах використовувати землю.

Прийняття Верховною Радою України 25 жовтня 2001 року Земельного кодексу України створили нові правові засади розвитку різних форм землекористування, зокрема, оренди земель. Так, орендні земельні відносини тісно пов'язані з відносинами земельної власності та з аграрною підприємницькою діяльністю.

Сучасний етап розвитку орендних земельних відносин знаменує прийнятий Верховною Радою України Закон України „Про оренду землі” від 6 жовтня 1998 року (із наступними змінами та доповненнями).

Орендні земельні відносини набрали зараз значення окремого правового інституту земельного права України. Прийняття цього закону сприяє відновленню в Україні оренди земель, дає істотний поштовх до укладення договорів оренди земельних ділянок.

Належить визначити виникнення нових елементів земельних орендних відносин: є потреба й у вдосконаленні правового регулювання оренди земельних паїв, як різновиду оренди земель сільськогосподарського призначення.

Основні етапи у історико-правовому регулюванні оренди земель сільськогосподарського призначення:

1. 1917 – 1921 рр. – заборона оренди земель сільськогосподарського призначення на території України.
2. 1922 – 1927 рр. – поширення трудової оренди земель сільськогосподарського призначення.
3. 1927 – 1937 рр. – поступове обмеження оренди земель сільськогосподарського призначення.
4. 1937 – 1988 рр. – заборона оренди земель сільськогосподарського призначення.
5. 1988 – 1990 рр. – запровадження оренди земель сільськогосподарського призначення у двох її формах – внутрішньогосподарська і міжгосподарська.
6. з 1992 року і по даний час – розвиток оренди земель сільськогосподарського призначення як окремого інституту

земельного права, який має елементи аграрно-трудо­вих відносин.

Оренда земельних паїв виступає особливим і новим різновидом оренди земель сільськогосподарського призначення.

Особливість даного інституту зумовлена своєрідністю його об'єкту, який виник у процесі реформування колективних сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю. Цим об'єктом стали земельні ділянки.

Вперше законодавчо було визначено поняття земельної ділянки – як частини землі, яка будучи безпосереднім об'єктом земельних правовідносин має фіксовану площу, межі, місцезосташування, характеризується якісним станом, що відповідає її цільовому призначенню та притаманним їй правовим режимом. Офіційне визначення поняття оренди землі дає Закон України „Про оренду землі”.

Її юридичні ознаки:

- договір­на форма використання земель;
- оренда земель оформлюється договором оренди земельної ділянки;
- зміст оренди земель становить правомочності володіння і користування орендаря без розпоряджання нею;
- це користування і володіння є платним;
- оренда передбачає передачу земельної ділянки обов'язково у строкове (тимчасове) користування;
- об'єктом оренди за договором виступає певна земельна ділянка.

У зв'язку з вищезазначеним, я хотів би зупинитися на деяких положеннях Указу Президента України від 3 грудня 1991 року „Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки”. Одне із них – реформування протягом грудня 1999 – квітня 2000 року колективних сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю та майно.

Безумовно на перший погляд документ актуальний, але має цілу низку недоліків:

1. загальний термін його виконання;

2. документ не супроводжується і не підтверджується належною матеріально-технічною базою, фінансово-кредитною базою і т. д.

В результаті цього різко зменшилось в аграрних підприємствах поголів'я великої рогатої худоби, дійного стада, молодняка, значно зменшився машинно-тракторний парк, залишилась не культивованою значна площа земель сільськогосподарського призначення... Звідси різке скорочення виробництва м'ясо-молочних продуктів та іншої сільськогосподарської продукції та сировини.

В заключення свого виступу я, поки-що, маю надію на проведення аграрної політики новою владою:

- на нормальне функціонування аграрного сектору економіки направлено вперше таку значну суму грошових коштів – більше 10 млрд. грн.;
- створюються позитивні правові, фінансові, кредитні, митні, податкові умови для ефективного функціонування аграрного сектора економіки;
- Президент України оголосив 2006 рік „Роком Села”.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО – ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ.

Доп.- студ. гр. Ю – 44 Погорєлов М. С.
Наук. кер. - ст. викл. Парашенко М. І.

Про існуючий адміністративно-територіальний устрій України - спадщину СРСР - його недосконалість і потребу реформування за 14 років незалежності говорилось багато. Але не про конкретні параметри і строки реформування. Причина проста: адміністративно-територіальний устрій — це Кримська автономія, Київ, 24 області, 490 сільських районів, 456 міст, 886 селищ міського типу, 28580 сільських населених пунктів і майже 48 мільйонів громадян. Реформа адміністративно-територіального устрою обов'язково зачепить інтереси кожного з них. До того ж вона - справа не дешева і вимагає чималих бюджетних коштів. Тому зміни такого обсягу у будь-

якій країні проводяться дуже рідко, і зазвичай після тривалого і ретельного вивчення питання.

Територіальною основою ефективного державного управління та місцевого самоврядування в Україні має бути відповідна система адміністративно-територіального устрою. Однак очевидно, що головними негативними чинниками в цій сфері є: законодавча неврегульованість правового статусу адміністративно-територіальних одиниць, невизначеність порядку вирішень питань у сфері адміністративно-територіального устрою, невідповідність Конституції України та внутрішня неузгодженість наявної багаторівневої системи адміністративно-територіальних одиниць (селище міського типу, сільрада, а також селищна, міська ради, оскільки вони за Конституцією є органами місцевого самоврядування), розташування у багатьох випадках на території міст інших міст, а також сіл, селищ зі статусом окремих адміністративно-територіальних одиниць. Сюди можна додати і недосконалість класифікації міст, відсутність чітких критеріїв для утворення районів, а також віднесення населених пунктів до категорії сіл, селищ, міст, порядку утворення районів у містах, надмірна подрібненість адміністративно-територіальних одиниць на рівні села, селища.

Мета адміністративно-територіальної реформи.

Реформування системи управління державою та територіального устрою відбувається з метою надання реальної можливості для людини отримати максимальну кількість послуг від органів влади на кожному рівні управління. Саме людина та задоволення її потреб повинні опинитися в центрі уваги влади, яка для ефективною реалізації покладених на неї функцій отримає необхідні повноваження і, в той же час, буде нести всю повноту відповідальності за втілення в життя цих функцій. В ході реформування відбуватиметься приведення українського законодавства у відповідність до Європейської Хартії про місцеве самоврядування, що ратифікована Верховною Радою України. В цій Хартії зазначено, що саме органи місцевого самоврядування забезпечують ефективно і близько

до громадянина управління та безпосередню участь людини у державних справах, що є одним з головних демократичних принципів.

Застосування норм Хартії та європейської практики адміністративно-територіальної організації держави є необхідною умовою на шляху інтеграції України до світової спільноти, зокрема до Європейського Союзу.

Характеристика сучасного стану адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування.

Сучасна система адміністративно-територіального устрою склалася в Україні в період панування радянської влади, побудована на тоталітарних засадах і в такому вигляді була примінена в Україні в період її встановлення. Вона характеризується високим ступенем централізації влади по лінії уряд-область-район-сілрада (міська рада, селищна рада) та позбавленням представницьких органів на місцях можливості проводити ефективну політику в інтересах людини, тобто надавати громадянам доступні якісні послуги.

Наближення влади безпосередньо до громадян спільно з провадженням механізмів бюджетної автономії самоврядних одиниць забезпечить на практиці реалізацію принципу «чим більше повноважень - тим більша відповідальність», що сприятиме підвищенню прозорості процесу прийняття рішень.

Втілення адміністративно-територіальної реформи:

поставить в центр уваги людину, її інтереси та потреби;
забезпечить демократизацію та прозорість процесу державного управління;

- максимально відповідатиме курсу на європейську інтеграцію, проголошеному Президентом, а також засадам місцевого самоврядування, покладеним в основу Європейської Хартії місцевого самоврядування, ратифікованої Верховною Радою України.

Організація територій.

Проект Закону України «Про територіальний устрій України» передбачає створення таких рівнів адміністративно-територіальних одиниць - громада-район-регіон. При цьому реформування територіального устрою має здійснюватися «знизу догори», тобто перетворення відбуватимуться на рівні громад та районів, оскільки саме на цих рівнях має надаватися найбільша кількість послуг громадянам.

Систему адміністративно-територіального устрою складають:

-**ГРОМАДА** - базовий рівень територіального устрою, утворюється з одного або декількох поселень за умови, якщо в її межах проживає не менш як 5000 жителів.

-**РАЙОН** - об'єднання громадян для забезпечення реалізації спільних інтересів, має відповідну транспортну, інформаційну та іншу інфраструктуру, утворюється за умови, якщо в його межах проживає не менше як 70000 жителів.

За умови наявності в одній громаді хоча б одного міста, чисельність населення якого становить не менш 70000 жителів, такий громаді надається статус міста-району.

-Міста-райони не входять до складу районів.

-**РЕГІОН** - об'єднання районів та міст-районів для забезпечення реалізації спільних інтересів та здійснення збалансованого розвитку територій. -За умови наявності в одній громаді хоча б одного міста, численність населення якого становить не менше 750000 жителів, такий громаді надається статус міста-регіону.

До регіонів належать:

-міста із спеціальним статусом - Київ та Севастополь;

-Автономна Республіка Крим;

-області;

-міста-регіони.

Розподіл повноважень між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Одним з найважливіших моментів при проведенні адміністративно-територіальної реформи має стати чіткий розподіл повноважень між рівнями місцевого самоврядування.

Це означає, що за кожним рівнем місцевого самоврядування закріплюватиметься відповідний перелік послуг, за надання яких відповідатимуть органи саме цього рівня.

Внаслідок реалізації адміністративно-територіальної реформи Україна із централізованої держави стане децентралізованою європейською країною самоврядних громад.

Отже, ми дійшли таких висновків, що на даний час ніяка адміністративно – правова реформа не матиме успіху в її проведенні доки наша влада не надасть більшої самостійності територіальним громадам в особі їх повноважних представників – органах місцевого самоврядування.

Що ж до державного будівництва то кошти бюджетів місцевих громад (регіонів), які ними формуються, повинні на 65-70 % залишатися у віданні виконавчих комітетів громад, а також можливість самостійного вирішення питань соціальної сфери, охорони здоров'я, в сфері освіти, культури, спорту та ін., звісно ж, не без допомоги вищих державних органів.

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Доп. – студ. гр. Ю-33 Пороскун О.

Наук. кер. – ст. викл. Курдес О.Л.

Темпи боротьби зі злочинністю вимагають від правоохоронних органів швидкого процесуального порядку розслідування злочинів. Саме для цього існує такий вид досудового провадження як протокольна форма досудової підготовки матеріалів.

Протокольна форма досудової підготовки матеріалів – це спрощена процедура досудового діловодства, яка застосовується щодо злочинів, що не становлять складності в вирішенні питань доказування та не мають великої суспільної небезпеки, і яка покликана забезпечити оптимальну процесуальну економію та можливість судового розгляду у таких справах. Введення та розширення сфери застосування

протокольної форми досудової підготовки матеріалів здійснене з метою зменшити навантаження на слідчий апарат та зосередити його зусилля на розслідування більш тяжких злочинів. Протокольна форма досудової підготовки матеріалів являє собою одну з форм дізнання, яке провадиться без порушення кримінальної справи засобами та методами, які характерні для стадії перевірки заяв і повідомлень про злочини.

У процесуальній літературі існують різні точки зору щодо самої суті протокольної форми. Одні процесуалісти вважають, що протокольні форма досудової підготовки матеріалів входить до стадії порушення кримінальної справи, але є не розслідуванням, а лише перевіркою обставин вчиненого злочин. На думку інших, вона має елементи попереднього розслідування обставин вчиненого злочину і здійснюється у формі скороченого дізнання. Треті вважають, що є не дізнання, а специфічна форма попередньої перевірки матеріалів про злочин.

Особливості юридичної природи протокольної форми досудової підготовки матеріалів характеризуються такими рисами:

- ця діяльність регламентується кримінально-процесуальним законом, отже, має процесуальний характер;
- суб'єктом її здійснення є орган дізнання;
- форма діяльності органу дізнання при здійсненні протокольної форми підготовки матеріалів визначається виключно кримінально-процесуальним законом та є різновидом процесуальної форми;
- протокольна форма застосовується у зв'язку з подією злочину та є засобом реалізації норм кримінального права;
- підсумковим документом, що складається особою, яка провадить дізнання, є протокол, який затверджується начальником органу дізнання, а підсумковим документом всього досудового провадження в протокольній формі – обвинувальний висновок прокурора.

Викладені особливості дозволяють вважати протокольну форму досудової підготовки матеріалів одним із

видів дізнання, що провадиться у справах, у яких попереднє слідство не обов'язкове.

Аналізуючи аргументи «ЗА» існування протокольної форми досудової підготовки матеріалів і «ПРОТИ» неї, можна прийти висновку, що її існування в сучасному законодавстві було зумовлене, а також пройшло випробування часом. Саме завдяки їй:

- покарання максимально наближено до моменту вчинення злочину;
- певною мірою «розвантажується» слідчий апарат;
- економляться процесуальні сили і засоби під час розгляду кримінальних справ.

Головна особливість протокольної форми – спрощення процесуальної процедури встановлення обставин вчиненого злочину та забезпечення прав учасників процесу на досудовому етапі судочинства. Ті спрощення, за допомогою яких утворюється протокольна форма досудової підготовки матеріалів, не поширюється на судові стадії, де знаходять повну реалізацію всі принципи кримінального процесу та мають дієвість усі передбачені законом гарантії правосуддя.

Перелік злочинів, щодо яких можливе застосування протокольної форми, наведений у ст. 425 КПК України.

Роль кожного учасника протокольної форми підготовки матеріалів закріплена в законодавчому порядку і зупиняться на цьому, я вважаю, немає потреби.

За своєю юридичною природою протокольна форма досудової підготовки матеріалів є самостійним видом досудового провадження поряд із досудовим розслідуванням, що являє собою врегульовану нормами кримінально-процесуального права діяльність, спрямовану на з'ясування обставин вчинення злочину і встановлення особи, яка вчинила злочин, та часові параметри процесу доказування у цілому.

Деякі суперечки зникнуть з прийняттям нового КПК України. Так, проект нового КПК передбачає прискорене провадження, яке міститься в главі «Дізнання» і, в разі прийняття однозначно вважатиметься однією із різновидностей

дизнання. Але на сьогодні – це особливий вид провадження, який не відносять ні до дізнання, ні до досудового розслідування.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ВИКОНАВЧИХ ДІЙ

Доп. – студ. гр. Ю-32 Нагорна Г.
Наук. кер. – ст. викл. Сайко Л.Ю.

Права і свободи людини та громадянина закріплені в Конституції України, їх широта, реальність, гарантованість виражають не тільки фактичний і юридичний статус особи в суспільстві, а й суть демократії в країні. Конституція України закріплює гарантію реалізації прав і свобод особи. Таке гарантування здійснюється всією системою органів законодавчої, виконавчої та судової влади.

Основні конституційні права людини гарантуються і в Законі України «Про виконавче провадження». Так, наприклад, право на недоторканість житла закріплено в ст.30 Конституції України, яка визначає, що кожному вона (недоторканість житла) гарантується і не допускається проникнення до житла або іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше, як за мотивованим рішенням суду. Згідно із статтею 5 зазначеного Закону, у випадку примусового виконання інших рішень державний виконавець повинен звернутися до суду з поданням про постановлення вмотивованого рішення про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника або іншої особи, у якої знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб. Але, по – перше, законом не встановлено чіткого порядку вирішення цього питання судом, а по – друге це гальмує проведення виконавчих дій.

Конституція України закріплює такі особисті права, як право на повагу до своєї гідності (ст.28), право на свободу та особисту недоторканість (ст. 29). У виконавчому провадженні вони проявляються в тому, що заборонено у будь – якій формі посягати на права і свободи фізичних осіб, які беруть участь у

проведенні виконавчих дій. До порушників норм виконавчого провадження можуть бути застосовані штрафні санкції, притягнення до юридичної відповідальності, але заходи фізичного примусу, такі як обмеження пересування, арешт не можуть бути застосовані зовсім. Привід через органи внутрішніх справ можливий лише в разі неявки боржника без поважних причин за викликом державного виконавця.

Але деякі норми Закону «Про виконавче провадження» на мій погляд не відповідають положенням Конституції. Наприклад, ст.5 закріплює право державних виконавців повідомляти з метою профілактичного впливу органи державної влади, громадські об'єднання, трудові колективи і громадськість за місцем проживання або роботи особи про факти порушення вимог законодавства про виконавче провадження, що може бути розцінено, як втручання особи в особисте життя.

Але слід мати на увазі, що зазначені заходи примусового характеру потрібні у зв'язку з тим, що не виконання рішень суду або інших юрисдикційних органів тягне за собою порушення законних прав і інтересів інших осіб.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

Доп. – ст. викл. Сайко Л.Ю.

Право власності можна розглядати як одне із головних прав людини, яке стоїть після таких невід'ємних прав, як право на життя і свободу.

Тому і інститут права власності є одним із основних правових інститутів екологічного права. Відносини власності виступають передумовою виникнення будь – яких інших правовідносин стосовно використання природних ресурсів. Власність становить економічну основу життя суспільства і виражається як відносини між людьми з приводу матеріальних та інших благ.

Власність в Україні існує в різних формах, але чинне законодавство про власність, на жаль, не визначає чіткої форми

власності на природні ресурси. Також, існують певні протиріччя між Конституцією України, Законом України «Про власність» та чинним екологічним законодавством, в першу чергу Земельним кодексом України. Згідно з останнім природні ресурси в Україні можуть перебувати у приватній, комунальній або державній власності. В інших природо ресурсних законах питання власності на ті чи інші природні ресурси врегульовані лише у загальному вигляді.

Стаття 13 Конституції України проголошує всі природні ресурси в територіальних межах країни об'єктом права власності народу України, тому виникає питання щодо узгодження норм Конституції та норм екологічного законодавства, враховуючи набуття права приватної, комунальної та державної власності на природні ресурси. В юридичній літературі існує думка, що в даному випадку Конституція України регулює не відносини власності на природні ресурси, а закріплює суверенітет народу України на певну територію та на довкілля взагалі. На думку Гетьмана А.П. та Шульги М.В. (Екологічне право України: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів.-Х.:Право,2005) норма Конституції щодо проголошення природних ресурсів об'єктом права власності народу України має недосконале визначення і потребує внесення відповідних змін згідно з вимогами часу.

Стаття 324 Цивільного кодексу України, також, зазначає, що об'єктами права власності Українського народу є земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах, встановлених Конституцією України. Проте характеристика Українського народу як суб'єкта права власності не дається. Як зазначає Я.М. Шевченко поєднання належності права власності українському народу і водночас його здійснення від імені власника дає змогу зробити висновок, що власність українського народу є водночас державною власністю.

На думку Разметаєва С.В., право державної власності являє собою сукупність правових норм, що закріплюють і охороняють належність природних ресурсів народу України в особі обраного ним представницького органу державної влади. Особливістю державної власності на природні ресурси є те, що в цьому випадку вона виступає у вигляді виняткової власності народу України (ст. 9,10 Закону України «Про власність»), а у держави є лише компетенція по управлінню цими ресурсами в загальнонародних інтересах. Таким чином, право виняткової власності народу України на природні ресурси є особливою формою державної власності, що характеризує належність природних ресурсів та інших природних благ народу України в цілому. На думку Погрібного С.О. необхідно розрізняти ті випадки, коли право власності на природні ресурси, і в першу чергу на землю, торкається інтересів суспільства в цілому – тоді земля визнається як об'єкт права власності Українського народу (відповідно і держави), і ті випадки, коли, згідно з Конституцією, людині належить і гарантується право власності на землю.

Але на мій погляд більш вдалим є вирішення цього питання Шевченко Ярославною. Вона вважає, що все залежить від того, від імені кого здійснюються правомочності по володінню, користуванню і розпорядженню. Якщо від імені Українського народу, то це є вираженням права власності Українського народу, якщо від імені держави, то ми маємо справу з уособленням права державної власності. Розмежування відбувається відповідно до об'єктів права власності.

ЗАПОБІГАННЯ ПОШИРЕННЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

Доп. - учень 11- го кл.
Сумської спеціалізованої школи № 17 м. Суми –
члена МАН України Шугалій Д. А.
Наук. кер. – ст. викл. Кононенко О.Я.

Зловживання наркотичними засобами і незаконна торгівля ними останнім часом в багатьох, особливо розвинених країнах світу, прийняли катастрофічні розміри. Офіційна преса США, Німеччини, Франції, Англії, Швеції майже щодня повідомляє про смерть своїх громадян із-за зловживання наркотичними і психотропними речовинами. Наркоманія захопила в багатьох країнах підлітків.

Вперше про наркоманію, як велику соціальну і медичну проблему було заявлено в США наприкінці 50-х років, підлітки складали до 45 % пацієнтів наркологічних установ.

Сучасні епідеміологічні дослідження в різних регіонах світу підтверджують цю тенденцію. Саме за рахунок пацієнтів підлітково-юнацького віку її поширеність одержала характер епідемії.

У Єдиній Конвенції Про наркотичні засоби 1961 року зазначається, що наркоманія - це велике зло окремих осіб, але воно є соціальною та економічною небезпекою для всього людства.

—Починаючи із середини 80-х років минулого століття, українське суспільство зіткнулося з безпрецедентною за масштабами і наслідками проблемою, яка і сьогодні далека не тільки від свого вирішення, але й від адекватного осмислення. Ми маємо на увазі стрімке поширення наркотизму і втягнення у сферу зловживання наркотиками, психотропами, сильнодіючими і одурманюючими речовинами дітей підліткового і юнацького віку. Наркотизм молодіє. Аналіз наслідків даного процесу дає підстави говорити про те, що Україна зіштовхується із загрозою безповоротної втрати частини покоління своїх громадян, яким сьогодні від 12 до 25 років. Так, якщо в попередні роки в Україні ставились на облік ОВС не більше 12 тис. осіб, то у 2005 році – вп'ятеро більше – 59,4 тисячі (за неповний рік).

В 2005 році в Сумській області виявлено 1074 злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків. Встановлено 67 випадків втягування неповнолітніх у наркоманію. Припинено

діяльність 74 наркопритонів. До кримінальної відповідальності притягнуто 512 осіб.

З початку 90-х років минулого століття Україна здійснює зовнішню політику, спрямовану на інтеграцію в європейське та світове співтовариство, розвиток економічних, політичних та гуманітарних контактів з іншими державами. Але ця позитивна тенденція має й негативні наслідки - відкритість держави стала активно використовуватися міжнародними кримінальними структурами, у тому числі й тими, що вчинюють злочини у сфері незаконного обігу наркотиків.

Лише з середини 90-х років минулого століття в Україні почали вживатися конкретні заходи щодо запобігання незаконному обігу наркотиків.

Статистика наркологічної служби МОЗ України свідчить, що суб'єктами незаконних операцій з наркотиками та психотропами зараз в основному є молоді люди. За останнє десятиріччя кількість неповнолітніх, які зловживають вказаними речовинами, збільшилась у 3 рази, а хворих наркоманією і психотропоманією майже в 2 рази. Ця тенденція викликає особливу тривогу.

Неможливо у повному обсязі визначити ту шкоду, яку наносить наркоманія молодому поколінню, адже мова йде про фізичне та моральне здоров'я її генофонд, інтелектуальний та економічний потенціал і, нарешті, майбутнє суспільства.

Щорічно число наркозалежних осіб зростає на 5 - 7 тисяч, з яких 13 % - діти віком 11-14 років, а навпаки демографічні показники з року в рік погіршуються. Для порівняння народилось упродовж: 1999 р. - 389,2 тис., 2000 р. - 385,1 тис., 2001 р. - 376,5 тис.

Наявне суспільне середовище і умови, в яких ростуть і виховуються діти в Україні, не можна назвати стабільними та благополучними.

Динаміка розповсюдження наркотиків за останні тридцять років свідчить про те, що збільшення кількості споживачів наркотичних засобів в Україні спостерігається з кінця 60-х років минулого століття. У 1968 році діагноз

наркоманія був поставлений 2,5 тисячам осіб, у 1997 році - 55 тисячам, у 2004 році - майже 85 тисячам осіб. За період з 1999 року по 2004 рік приріст зареєстрованих наркоманів склав більше ніж 50 %.

Однією з причин розповсюдження підліткової наркоманії, є той факт, що одночасно з боротьбою з наркотиками, проводиться прикрита їх пропаганда. На сьогодні взірцем моди є футболки, джинси, нашивки, рюкзаки, печатки, прикраси і т.інш. з зображенням канабіса (коноплі). Також продаються речі з запахом цього наркотика. Все це продається легально та дуже успішно, приносячи підприємцям великі доходи. В Росії на товар з цією символікою накладено заборону на продаж. Варто і нашому законодавчому органу переглянути окремі вимоги законодавства.

Результатами опитування неповнолітніх міст Суми, Дніпропетровська, Києва, Львова, Одеси, Херсону було встановлено, що найбільш небезпечним віком залучення до різного роду наркотиків є 11-14 років.

Узагальнення результатів аналізу існуючої практики боротьби з наркоманією в Україні в цілому та у Сумській області має сприяти приверненню уваги до дослідження проблеми, яка вивчається, визначенню причин розвитку цього негативного явища, та сприяти розробленню необхідних заходів його протидії та профілактики серед неповнолітніх.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Доп. – студ. гр. Ю-53 Андреева К.
Наук. кер. – ст. викл. Сінченко Ю.П.

У ХХ ст. сталася подія, яка надовго, а можливо і назавжди залишиться в пам'яті людства, в його історії. Це прийняття 10 грудні 1948 р. в Парижі Загальної декларації прав людини. Вона істотно поповнила скарбницю людська кої цивілізації, звеличила собою людство і певною мірою захистила його. Дух цієї Декларації, образно кажучи, став

ніби ангелом-охоронцем для кожної людини, документом зрілості, мудрості людства.

З тог часу, щороку, - за рішенням ООН, - 10 грудня визначається в усьому світі як День прав людини.

Кожна країна, кожен народ прийшли різними шляхами до цієї декларації, і зробили різний внесок у її створення. Одні з них вже мали свої національні декларації і конституції, які передбачали права і свободи, проголошені Загальною декларацією і були використані як взірець при її підготовці, інші частково або повністю прилучились до них вперше.

Ала за всіх обставин ця Декларація була і залишається надбанням людства, однією з найважливіших цінностей ХХІ століття.

1. Передумови прийняття і суть Загальної декларації.

Загальна декларація прав людини, прийнята 10 грудня 1948 р., є продуктом повоєнних роздумів, надій і сподівань людства.

Ігнорування та пряме порушення прав людини в ряді країн на національному, а потім і світовому рівнях, напередодні та під час другої світової війни об'єктивно примусили людство створити відповідні міжнародні загальноновизнані стандарти з прав людини шляхом прийняття міжнародно-правових актів, які б визначали і гарантували певне коло найважливіших прав і свобод. Загальна декларація, можна стверджувати, - це акт самозбереження людства, реакція на фашизм, тоталітаризм, диктатуру і подібні негативні явища, згубні для людства і людини і разом з тим це якісно новий людський вимір, новий рівень людської відомості і буття, нижче якого людина не повинна сходити, оскільки там може бути інший світ - не людський, з точки зору сучасної людини.

Правова сутність цього акта багатопланова, але вона має насамперед 3 найважливіші аспекти:

- найменші порушення будь-яких видів основних прав і свобод щодо будь-якої людини ведуть або можуть вести до порушення всієї системи прав і свобод і зрештою до трагічних акцій щодо всього людства. Тому має бути

надійний механізм захисту кожного з основних видів прав людини, має діяти принцип: «Всі права людини - для кожного!»;

- поряд з національними засобами забезпечення і гарантування прав, насамперед національними конституціями, законами і судами, мають діяти міжнародно-правові способи і заходи гарантування прав як фактори недопущення, відвернення внутрішньо-національних конфліктів, згубних для націй;

- визначаючи людину найвищою оціальною цінністю, поважаючи її права, народи світу (Об'єднані нації) завдяки Декларації мають сприяти не лише збереженню людини і людства, а й соціальному прогресові, поліпшенню умов життя при більшій свободі.

2. Наслідки прийняття та стан реалізації Загальної декларації прав людини.

Чи виправдала себе Загальна декларація прав людини, чи виправдалися сподівання Об'єднаних Націй? В основному - так, виправдалися. Адже більшість країн Об'єднаних Націй ставились до цієї Декларації з повагою і сприяла перетворенню її в життя. Про це переконливо свідчить наступне.

Положення Загальної декларації дістали дальший розвиток у ряді міжнародних і регіональних правових актів. Насамперед її положення набули розвитку в Пактах про громадянські, політичні та економічні, соціальні та культурні права і свободи і громадянина й у ряді інших міжнародно-правових актах. Україна відіграла значну роль у їд створенні. За підготовку проектів цих актів український вчений професор П.О. Недбайло Одержав золоту медаль ООН.

Положення Загальної декларації втілені в більшості конституцій двох останніх поколінь та в законах всіх 5 континентів.

Було створено і діють міжнародні та національні органи і організації по охороні прав людини, в тому числі судові.

За минулі роки не вдалося повністю уникнути геноциду і порушень прав людини в ряді країн, але ці явища мали, як правило, локальний характер, а також не були тривалими.

3. Декларація і Україна.

У царині прав людини Україна, як член ООН, зазнала з одного боку впливу цієї найавторитетнішої міжнародної організації, а з іншого, - сама робила певний внесок в її «праволюдину» діяльність.

Україна була однією з 56 держав - членів ООН, які наприкінці 1948 р. брали участь в обговоренні і прийнятті Декларації на 3-й сесії ГА(хоча, як й інші радянські республіки - члени ООН, утрималась при голосуванні щодо цього акта).

Україна входить до складу таких спеціалізованих органів системи ООН, як Комітет з питань інформації, Комітет з питань тероризму, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Конгрес ООН з питань запобігання злочинності та поведження з правопорушниками, ЮНЕСКО, Міжнародна організація праці (МОП) та Інших.

Ще за радянських часів Україна ратифікувала низку актів, зобов'язавшись усунути або не припускати невідповідність їм свого законодавства.

Україна включила до своєї Конституції чимало нормативних приписів, які відтворюють відповідні положення Декларації або ж ряду пактів та інших актів ООН, які конкретизують і деталізують її.

Вперше у своїй історії Україна закріпила у чинній Конституції (ст. 9) правило про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, є частиною національного законодавства. В разі невідповідності законодавства України нормам такого договору застосуванню підлягають останні.

Утворення самостійної, політично і юридично незалежної української держави, розгортання радикальних демократичних перетворень в усіх сферах суспільного життя, зокрема формування

передумов становлення ринкової соціально-орієнтованої економіки, викликали зрушення у ситуації з правами людини.

Позитивні зміни сталися, у таких сферах:

- збільшилося чимало ратифікованих Україною актів ООН з прав людини (включаючи й ті, котрі було відкрито для ратифікації ще задовго до проголошення незалежності України);

- зросла кількість закріплених у К.У. (та й в іншому її законодавстві) тих прав людини, які зафіксовано в Декларації та похідних від неї актів ООН;

- щодо ряду громадянських і політичних прав сформовано юридично-процедурні механізми правокористування, яких, раніше взагалі не існувало (наприклад, права на утворення громадських об'єднань, отримання інформації, на альтернативну (невійськову) службу);

- радикально розширено можливості звернення, у разі порушення прав людини, до суду як найефективнішої юридичної гарантії правозахисту (включаючи й звернення до Європейського Суду з прав людини).

— Разом з тим, можна констатувати, що певний прогрес досягнутий сучасною Україною у здійсненні громадянських і політичних прав людини, котрі зафіксовано у декларації, внаслідок руйнівної системної кризи супроводжується регресом у стані реалізованості економічних і соціальних прав.

Крім цього, у сфері громадянських і політичних прав Україна ще не використала усіх можливостей, що дає «долучення» деяких нормативно-конституціональних важелів ООН.

Підсумуючи, доводиться констатувати, що Україна, незважаючи на ряд здобутків у забезпеченні прав людини, сьогодні ще не належить до тих держав, які є лідерами у цій справі.

Внесок вітчизняних юристів у сприяння реалізації положень Декларації полягатиме, в першу чергу, у розробленні низки законів, інших нормативно-правових актів, які полегшували б створення умов, необхідних для здійснення найефективнішої охорони і захисту прав людини відповідно до міжнародних - всесвітніх та регіональних - стандартів.

Отже, оскільки усі цілі Декларації ще не досягнуто, вона повною мірою зберігає свою актуальність і сьогодні її вплив на посилення поваги до прав людини аж ніяк не вичерпано - він триває. Тому й надалі - на тривалу історичну перспективу - Загальна декларація прав людини залишиться тим «взірцем», до слідування якому мають прагнути усі держави і народи.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Доп. – студ. гр. Ю-51 Панкова В.
Наук. кер. – ст. викл. Сінченко Ю.П.

В продовж розвитку людської цивілізації сформувались стандарти прав людини і механізми її захисту. Але сучасний механізм має ряд недоліків. Так наприклад звернення особи до Комітету з прав людини можливо лише тоді, коли держава, громадянин якої подає скаргу, визнала Факультативний протокол до Пакту про громадянські і політичні права, а особі потрібно вичерпати усі можливості внутрішнього правового захисту. Це дає можливість країни з антидемократичним режимом суттєво зловживати правами людини, шляхом повного заперечення чи уповільненого процесу визнання необхідних норм міжнародного права, чи створення недієвих правоохоронних і судових органів або такого законодавства, яке “санкціонує” порушення прав людини. Яскравим прикладом цього є судові процеси проти дисидентів у 70-ті рр. ХХ чи діяльність державних апаратів ряду годин сьогодення. Іншим прикладом може бути порядок оскарження порушення прав у Міжнародній організації праці. Оскільки звернення до МОП можливе лише профспілковим чи аналогічними підприємницькими об'єднаннями, то створення фіктивних профспілок чи заборона або обмеження їх діяльності національним законодавством даних держав, залишає суб'єктів трудових відносин незахищеними. Процедура звернення до Європейського Суду з прав людини подібна до аналогічного у Комітеті з прав людини. Таким чином існуючий механізм через

ряд суттєвих недоліків не дає можливість усім особам, що потребує цього, оскаржити своєї держави у міжнародних інстанціях. Існує низка проблем і у нашій країні. В Україні стала великим проривом у розвитку і утвердженні міжнародно-правових стандартів і механізму захисту, створення посади омбедемена, проте надмірна законізованість цієї посади не завжди дає можливості об'єктивно реагувати на грубі правопорушення прав людини. Необхідно надати і закріпити законодавчо гарантії захисту омбудемента і його діяльності. Водночас порушуваність і залежність від певних політичних сил, олігархічних кланів чи адмінресурсу національних судів і правоохоронних органів суттєво ускладнює захист і відновлення порушених прав громадянами України. Держава постала перед нагальною потребою проведення судової реформи, котра б дала можливість забезпечити незалежність і об'єктивність при розгляді справи в судах. Через невпорядкованість і прогалини у нашому законодавстві створює колізії його із нормами міжнародного права. Необхідно привести національне законодавство у відповідність до світових стандартів, шляхом імплементації міжнародних договорів у внутрішньодержавне право, а також інкорпорації прецедентного права Європейського Суду у судову практику нашої держави.

У нинішній час міжнародна спільнота працює над подальшим удосконаленням механізму захисту прав людини. Активна взаємодія різноманітних інстанцій та інституцій у подоланні недоліків і прогалин у цій галузі є ключовим вектором у створенні міжнародній системі колективної безпеки.

Рівний захист основних прав і свобод людини дасть можливість для ефективного залагодження глобальних і локальних соціальних конфліктів. Надмірна заколітизованість, нехтування урядами потужних держав норм міжнародного права посилює дискримінацію, а недоліки і прогалини існуючих механізмів захисту, залишає проблему прав людини відкритою.

ПРАВО НА СВОБОДУ ЛІТЕРАТУРНОЇ, ХУДОЖНЬОЇ, НАУКОВОЇ, ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ: ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Доп. - студ. гр. Ю-44 Матвієнко М.С.

Наук. кер. – ст. викл. Бордюк Ю.В.

У кожного матеріального предмета, що використовується в процесі виробничої діяльності або в побуті, є реальний творець - автор. Однак останній не завжди знає як захистити своє авторське право і протистояти його порушенням.

1. Захист авторського права встановлений Конституцією України (ст.54), чинним Цивільним кодексом України, Кримінальним кодексом України, Законом України „Про авторське право і суміжні права” та іншими законодавчими і нормативними актами. В цілому, створена цілісна система захисту авторського права, яка, на жаль, поки не є бездоганною.

2. Треба зазначити, що незважаючи на численні порушення авторського права, в Україні практично відсутня практика судового розгляду спорів, пов'язаних з охороною авторського права. Автори не звертаються до суду, хоч мова може йти про позови на солідні суми.

Причин відмови авторів від звернення до суду чимало. Найголовніші з них:

а) авторське право має безліч нюансів, в яких важко розібратися навіть досвідченому фахівцю;

б) у нас в країні дуже мало адвокатів, які досконало володіють питаннями, пов'язаними з захистом авторського права. Тому авторам, чиї інтереси порушені, практично нікуди звернутися за кваліфікованою допомогою;

в) навіть ті адвокати, які володіють питаннями захисту авторського права, як правило, беруть „гонорар” або 50 % „гонорару” наперед, що не влаштовує ні молодих „комп'ютерних асів”, ні письменників-початківців, особливо якщо враховувати, що в них немає стовідсоткової впевненості в тому, що судовий процес буде виграно;

г) у багатьох випадках автори не ставляться серйозно до власних творів, сподіваючись на те, що все життя ще попереду і вони ще напишуть немало творів.

3. Доводиться констатувати, що створене в короткий термін законодавство, яке регулює відносини авторського права, ще „сире” і в багатьох випадках зовсім не діє. А це впливає на ставлення суспільства до авторських прав як до чогось зайвого, проголошеного лише на папері. Саме таке сприйняття поняття авторського права зумовлює те, що Україна разом з Росією та Китаєм займає перші позиції у списку країн – грубих порушників інтелектуальної власності. Отже, актуальним є питання щодо створення чіткої і врегульованої нормативно-правової бази захисту авторських прав.

4. Захист особистих і майнових прав осіб, які мають авторське право і суміжні права, може здійснюватись в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Особи, які мають авторське право, можуть вимагати: відновлення положення, що існувало до порушення права, і припинення дій, що порушують авторське право або створюють загрозу його порушення; визнання авторського права; відшкодування збитків, включаючи втрачену вигоду; стягнення доходу, одержаного порушником внаслідок порушення авторського права, замість відшкодування збитків; виплати компенсації в суму від 10 до 50000 мінімальних розмірів заробітної плати, замість відшкодування збитків; вжиття інших, передбачених законодавчими актами заходів.

У разі відмови порушника виконати рішення суду про припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення на нього може бути накладений штраф.

Ефективна кримінально-правова охорона авторського права має сьогодні особливо важливе значення. Можна констатувати широкий розмах посягань на авторське право злочинного характеру. Це обумовлюється відсутністю у

правоохоронних органів тривалого досвіду боротьби з цим явищем, а також значною недосконалістю кримінального законодавства в даній сфері.

Висновок. Отож, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що автори повинні знати свої права і можливості і не боятися порушувати питання про притягнення до відповідальності порушників авторського права. Якщо автору відомі факти порушення його права на твір, він повинен звернутися до суду. Треба пам'ятати, що авторське право охороняє не тільки цивільне законодавство, а й Кримінальний кодекс.

Список використаної літератури.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року - К., Парламентське видавництво, 1997 рік.
2. Закон України „Про авторське право і суміжні права” в редакції від 11 липня 2001 року.
3. Дзера О.В., Кузнецова Н.С. Цивільне право України: Підручник: у 2-х кн./ - К.:Юрінком Інтер, 2002.
4. Підопригора О.А., Святоцький О.Д. Право інтелектуальної власності: Академічний курс - К.: Концерн „Видавничий дім „Ін Юре”, 2004 р.
5. Гончарова І. Захист авторського права в Україні - Право України № 11, 1998 р.
6. Жаров В.С. Стан та перспективи розвитку законодавства України у сфері інтелектуальної власності - Інтелектуальна власність № 10, 2004 р.
7. Коваль А.М. Порушення авторського права і суміжних прав: актуальність, новели, перспективи кримінально-правової охорони - Інтелектуальна власність № 3, 2003 р.

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ПРАЦІВНИКОВІ

Доп. – студ. гр. Ю-43 Резніченко О.О.
Наук. кер. – ст. викл. Чередниченко Н.В.

Уже сплинуло багато часу з того моменту, як в українському законодавстві закріпили поняття «відшкодування моральної шкоди» (наприклад, доповнення ЦКУ ст. 440-1 «Відшкодування моральної (немайнової) шкоди», КЗпП ст.237-1, яка встановила обов'язок роботодавця відшкодувати моральну шкоду, що була завдана порушенням трудових прав), однак проблеми, пов'язані із цим питанням, існують і досі, як на законодавчому рівні, так і у судовій практиці.

Численні заходи, нормативні акти (у тому числі постанови Верховного Суду України, його узагальнення з судової практики, статті окремих законів) спрямовані на подолання того факту, що цей інститут є недостатньо розроблений і досі. Моральна шкода – досить спірне у правозастосуванні питання, яке потребує великої кількості тлумачень і судових рішень.

При розляді відшкодування моральної шкоди найважчим постає питання про визначення його розміру у грошовій чи іншій матеріальній формі (ч. 3 ст. 23 ЦКУ), адже сума повинна бути не лише зазначеною, але й обґрунтованою.

Актуальною темою з переходом до ринкової економіки у сфері відшкодування моральної шкоди постає така вимога у разі порушення роботодавцем трудових прав найманого працівника. Логічним буде доповнення статті 237-1 Кодексу законів про працю України № 1356 від 24 грудня 1999 року (набрала чинності 13 січня 2000 року) про відшкодування власником або уповноваженим ним органом моральної шкоди працівнику, що провадиться у разі, якщо порушення його законних прав призвели до моральних страждань, втрати нормальних життєвих зв'язків і вимагають від нього додаткових зусиль для організації свого життя.

Законні права – це не лише ті права працівників, які передбачені законами, але й ті, які впливають з інших

нормативно-правових актів, трудової угоди. До найпоширеніших порушень можна віднести незаконне звільнення чи переведення, виконання робіт у небезпечних для життя і здоров'я умовах, невплата належних працівникові грошових сум, незаконне покладення матеріальної відповідальності тощо.

Моральні страждання – це будь-які негативні відчуття, хвилювання, переживання тощо.

Отож працівник має право звернутися з вимогою про відшкодування шкоди безпосередньо до суду. Останній не вправі відмовити особі у прийнятті заяви з такими вимогами лише з тієї підстави, що вона не розглядалася комісією по трудових спорах.

Важливо пам'ятати про те, що звернутися до суду необхідно вчасно, тобто у встановлений законом строк. За загальним правилом на вимоги, що випливають із порушення особистих немайнових прав, позовна давність не поширюється (ст.268 Цивільного кодексу України). Однак норми трудового законодавства (ст.233 Кодексу законів про працю) визначають інше: громадяни повинні звернутись у суд із заявою в тримісячний строк з дня, коли вони дізналися чи повинні були дізнатися про порушення їхнього права. Якщо ж пропустити цей строк, відшкодувати шкоду вже неможливо.

Хоча порушень трудових прав громадян на сьогодні, на жаль, є досить багато, сподіваємося, що підвищення активності громадян, ефективність судової і правоохоронної системи України, зменшення колізій та недоопрацювань у законодавстві сприятиме забезпеченню справжньої захищеності працівників не лише у теорії, а й на практиці.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН З НЕПОВНОЛІТНІМИ

Доп. – студ. гр. Ю-43 Устенко М.

Наук. кер – ст. викл. Чередниченко Н.В.

Неповнолітні займають особливе місце в суспільних відносинах, у виробництві матеріальних і духовних благ. Проте їх становище у суспільстві, рівень і ступінь діяльності як в особистих, так і у суспільних інтересах прямо залежить від держави, від того, які умови для соціалізації неповнолітніх вони створюють. На сьогодні все більша кількість підлітків замислюється над питанням, де і яким чином можна заробити гроші(звичайно, кожен прагне відчувати себе незалежною та самостійною людиною). Роботодавці ж, нехай і не дуже охоче, але все ж таки приймають на роботу неповнолітніх(адже на їх заробітній платі можна непогано заощадити, оскільки підлітки, на відміну від дорослих працівників, погоджуються майже на будь-яку суму винагороди за свою працю).

Тому нині актуальним є вдосконалення правового регулювання трудової діяльності неповнолітніх в Україні, зокрема питання припинення трудових правовідносин з ними.

Стаття 43 Конституції України і ст. 187КЗпП проголосили, що у трудових правовідносинах неповнолітні працівники прирівнюються у правах до повнолітніх. Отже, на неповнолітніх поширюються ті ж норми(які регулюють підстави припинення трудових відносин), що й на повнолітніх.

Так, підставами припинення трудового договору з неповнолітніми є: угода сторін;закінчення строку, встановленого п. 2 (визначений строк, встановлений за погодженням сторін) і п.3(укладений на час виконання певної роботи)ст.23КЗпП, крім випадків, коли трудові відносини фактично тривають і жодна із сторін не поставила вимогу про їх припинення; призов або вступ працівника на військову службу, направлення на альтернативну (невійськову) службу; розірвання трудового договору з ініціативи працівника, з ініціативи власника або уповноваженого ним органу чи на вимогу

профспілкового або іншого уповноваженого на представництво трудовим колективом органу; переведення працівника за його згодою на інше підприємство, в установу, організацію або перехід на виборну посаду; відмова працівника від переведення на роботу в іншу місцевість разом з підприємством, а також відмова від продовження роботи у зв'язку із зміною істотних умов праці; підстави, встановлені контрактом, тощо.

При розірванні договору з неповнолітніми працівниками повинен дотримуватися загальний порядок звільнення працюючих, встановлений КЗпП. Підлітки, як і дорослі працівники, можуть припинити трудові відносини з власної ініціативи, і, у свою чергу, власник або уповноважений ним орган вправі звільнити неповнолітнього з підстав, наведених у законі.

При цьому звільнення працівників молодше 18 років з ініціативи роботодавця допускається, крім дотримання загального порядку, тільки за згодою служби у справах неповнолітніх при виконкомі місцевої ради. Це значить, що для звільнення неповнолітнього працівника за ініціативою власника необхідно мати згоду не тільки комітету профспілки, а й названої служби. Без такої згоди звільнення є незаконним, і неповнолітній підлягає обов'язковому поновленню на попередньому місці роботи. Роботодавець зобов'язаний також повідомити у триденний строк у згадану службу про всі випадки подання підлітком заяви з проханням про звільнення з роботи за власним бажанням. Одержавши таке повідомлення, служба повинна з'ясувати справжні причини заяви про це і за результатами розгляду або вжити заходів до усунення виявлених причин і поновити неповнолітнього на попередньому місці або працевлаштувати його на іншу роботу.

Служба у справах неповнолітніх не може заборонити неповнолітньому працівникові звільнитися за власним бажанням; вона перевіряє тільки обґрунтованість останнього, обставини, що спонукали підлітка подати таку заяву. Тому власник не має права затримувати звільнення неповнолітнього з мотивів відсутності згоди на це служби. Підстави звільнення

неповнолітніх працівників такі ж, як і дорослих, і викладені у ст. 40КЗпП. При цьому звільнення підлітків у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці, у тому числі ліквідації, реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, скорочення чисельності або штату працівників, у зв'язку з невідповідністю працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації чи стану здоров'я, що перешкоджають продовженню даної роботи, а також поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу, провадиться лише у виняткових випадках і не допускається без працевлаштування (ст. 198КЗпП).

Судова практика свідчить, що звільнення молодих працівників з мотивів невідповідності займаній посаді внаслідок недостатньої кваліфікації є недопустимим, якщо буде встановлено, що вони не змогли оволодіти технікою виробництва через відсутність достатнього досвіду і навиків у праці чи не здатні справитися з дорученою їм роботою у зв'язку з недостатнім трудовим стажем тощо.

Відповідно до ст. 200КЗпП і п. 25 положення про права профспілкового комітету підприємства, установи, організації питання звільнення неповнолітніх розглядаються власником і комітетом профспілки.

Цікавою особливістю припинення трудових правовідносин з неповнолітніми також є те, що відповідно до чинного законодавства розірвати трудовий договір з працівником, який ще не досяг 18 років, можна не тільки з ініціативи роботодавця та самого неповнолітнього працівника, а й з ініціативи батька чи матері (усиновлювача чи піклувальника) останнього, а також державних органів і службових осіб, на яких покладено нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю. Щоправда, цей варіант припинення трудових відносин з неповнолітнім можливий лише у разі, коли подальше виконання трудового загрожує його здоров'ю або порушує його законні інтереси (наприклад, заважає навчанню неповнолітнього). Тобто, припинення трудових правовідносин з

неповнолітніми мають, згідно з законодавством України, свої особливості.

ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ НА ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Доп. - Харченко В. гр.Ю-32,

Іващенко О. гр. Ю-34

Наук. кер. - доц. Валенкевич Л.П.

Згідно статті 63 Бюджетного кодексу України місцевий бюджет містить в собі надходження і витрати на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування (ОМС). Ці надходження і витрати складають єдиний баланс відповідного бюджету.

Стаття 64 Бюджетного кодексу України до доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, відносить такі податки і збори (обов'язкові податкові платежі):

Прибутковий податок з громадян; державне мито; плата за торговий патент на здійснення деяких видів підприємницької діяльності (ПД); єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва.

Згідно статті 65 Бюджетного кодексу України до доходів бюджетів міст республіканського та обласного значення зараховується 75 відсотків від загального обсягу прибуткового податку з громадян, що справляється на території цих міст, а до доходів бюджетів міст районного значення, сіл, селищ чи їх об'єднань зараховується 25 відсотків.

Відповідно до статті 89 Бюджетного кодексу України до видатків, які здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

- 1) державне управління;
- 2) освіти;
- 3) охорону здоров'я;
- 4) соціальний захист та соціальне забезпечення;

державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми (театри, бібліотеки, музеї, виставки, палаци і будинки культури, школи естетичного виховання дітей);

державні програми розвитку фізичної культури і спорту та фінансова підтримка організацій фізкультурно-спортивної спрямованості і спортивних споруд місцевого значення.

В статті 69 цього ж Кодексу зазначені доходи місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, а саме:

- місцеві податки і збори;
- відсотків плати за землю(100, 75, 60);
- податок з власників ТЗ та інших самохідних машин і механізмів;
- надходження сум відсотків за користування тимчасово вільними бюджетними коштами;
- податок на промисел;
- надходження дивідендів з власності відповідної територіальної громади;
- плата за забруднення НПС;
- кошти від відчуження майна, яке знаходиться у комунальній власності;
- фіксований сільськогосподарський податок у частині, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;
- плата за оренду майнових комплексів, що знаходяться у комунальній власності;
- інші надходження, передбачені законом.

Враховуючи ті зміни, що передбачені проектом адміністративно-територіальної реформи, а саме питання про зміну статусу м. Суми з міста обласного центру на місто – район, яке, можливо, буде «підпорядковуватися» місту – регіону Харкову. Це означає, що місто Суми отримає такий же статус, який зараз мають такі міста як Ромни, Охтирка, Конотоп, Шостка.

Таким чином, за ст. 65 Бюджетного кодексу втричі зменшаться зарахування від загального обсягу прибуткового податку з громадян (з 75% до 25%). Це означає, що кошти, отримані від загального обсягу прибуткового податку будуть надходити до відповідного міста – регіону до якого буде відноситися м.Суми, (у обсязі 75%).

Таке ж зниження передбачається по відсотках із плати за землю. Якщо ж врахувати положення ст. 66 Бюджетного кодексу, то місто отримувати не 75%, а 60%, що призведе до потреби збільшення вартості землі для того щоб перекрити ті 15 % зменшення бюджетних асигнувань. Відповідно зменшаться асигнування на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та культуру та інші життєво – важливі сфери.

КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

**В.С.АЛЕКСАНДРОВ – ФОЛЬКЛОРИСТ,
УПОРЯДНИК ЗБІРНИКІВ ПІСЕНЬ**

Доп. – ст. викл. Батраченко Л.Ф.

Досліджується видавнича діяльність В.С. Александрова в складних умовах цензури, значення і роль фольклориста в культурному житті Слобожанщини.

Ключові слова: етнографізм, популяризація

Із спогадів П.А.Грабовського, В.С.Александров постає як наполегливий громадський діяч. Не багацько трапляється людців, так щиро пройнятих любов'ю до рідного краю, який ніколи не тремтів за свій чин, не вважав прихильності до рідної неньки – України за помилки молодців, а остався певним та незламним до кінця-краю, - такі патріоти щось дуже рідкі в нинішню добу [1,196].

У той час, коли літературно-мистецьке життя в Україні після смерті Шевченко помітно йшло на спад, харківський лікар

свій будинок по вулиці Сумській перетворив у справжній осередок культурного життя міста. Він збирав старі українські видання, картини, портрети гетьманів, українські народні пісні.

У 1878 році до В.С.Александрова завітав сам М.В.Лисенко, який керував хором молоді, що зібралась у господі письменника.

Етнографізм письменника-слобожанця - від батька Степана Александрова, автора поеми "Вовкулака". Саме народна творчість і наштовхнула В.С.Александрова на написання вірша "Думка" (Основа, 1861 р.) опери "За Немань іду" (за мотивами відомої пісні С.Писаревського), "Ой, не ходи Грицю" (за однойменною піснею Марусі Чурай). Невеличка збірка перекладів творів російських письменників, зокрема Лермонтова, Козлова, автор називає "Малоруські співанки" (1880), переклад псалмів, зроблений В.Александровим у 1883 р., має назву "Тихомовні співи на святі мотиви".

Будучи студентом спочатку філологічного, а згодом медичного факультету Харківського університету, В.Александров почав збирати пісні, найбільш популярні серед студентської молоді. У 1891 році в друкарні Адольфа Дарре ним було видано збірник під назвою "Песни, бывшие наиболее в ходу между студентами харьковского университета в 1840 годах, русские и латинские, последние с русским переводами в стихах, с нотами для пения с аккомпанементом на рояле. Собрал и издал студент того времени В.Александров». Збірник включав 21 пісню, серед них - знаменита "Гадеамус і гітур" латинською мовою, походження якої сягає середньовічних латинських пісень. На основі пісні була написана увертюра А. Кос-Анатольського (1961). Цікаво, що упорядник наводить варіант російського віршованого перекладу всіх шести куплетів.

Помітною подією в українській культурі була поява упорядкованого В.С.Александровим "Народного пісенника з найкращих українських пісень, які тепер найчастіше співаються по нотах" (Х., 1887). В основі - надзвичайно популярні в той час високопоетичні ліричні та побутові пісні. До збірника В.С.Александров включив 86 пісень. Бачимо, що однією з

найпопулярніших була пісня “Реве та стогне Дніпр широкий” на слова Т.Шевченка, один із п’ятнадцяти зафіксованих згодом музикознавцем О.Правдюком варіантів пісні. До В.С.Александрова, за припущенням П.Лазаревського, пісня потрапила через М.Старицького, який був близький до М.Кропивницького та інших діячів українського театру, які популяризували українську народну пісню, давали їй нове життя. [2,98].

У збірнику опубліковано й інші пісні на слова Т.Шевченка: “Нащо мені чорні брови”, “Плавай, плавай, лебедоньку”, “Така її доля”. Згодом ці пісні будуть звучати в обробці М.Лисенка, В. Заремби, Т.Безшляха та ін. українських композиторів.

Збірник В.Александрова вміщує також пісню “Дивлюсь я на небо”, при цьому зазначається автор слів М.Петренко. Привертає увагу український варіант пісні на слова І.Козлова “Вечірній дзвін”. Автор помістив також два варіанти пісні “У сусіда хата біла”.

Із збірки бачимо, що популярними на Слобожанщині були такі пісні, як: “Стоїть явір над водою”, “Дівчино кохана”, “Ой на горі та женці жнуть”, “Добрий вечір, дівчино” та ін.

Більшість творів мають високі поетичні якості, їх мова відзначається багатством, чистотою і якістю. Однак П.Лазаревський вказує на певну примітивність фортепіанного акордового супроводу [2, 78].

Безперечним є те, що збірники пісень В.Александрова видані в складних умовах цензурних утисків і відіграли значну роль в історії української фольклористики, сприяли розвиткові пісенної народної культури.

Література

1. Грабовський П. Споминки про д-ра В.Александрова // Твори: У 2 т. – К.: Дніпро, 1964 – Т.2 – 480с.
2. Лазаревський П.П. Збірники пісень В.С.Александрова // Народна творчість та етнографія / -№5, 1975 С.98.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО МОВНОГО ПРОСТОРУ

Доп. - Білик М.М. студ. 301гр.

Сумської філії ХНУВС

Наук. кер. – к. філол. н., доц. Василенко В.А.

Мова є плодом розуму, пам'яттю історії, успіхом людських шляхів, стежок і магістралей. Скільки ж мов узагалі знала історія людства? Українські лінгвісти виокремлюють 2500 мов (причому 1300 з них на островах між Азією і Австралією), вважаючи, що більшість або діалекти (одних тільки мов банту називають 1500), або мертві мови, або те й інше разом, а довідник «Народи світу» називає тільки 1111 мов. Укладач «Кембриджської енциклопедії мови» Д.Кристал зазначає, що у більшості довідників згадуються 5-6 тисяч мов, хоча оцінки варіюються у межах 3-10 тисяч. Чверть мов світу має менше ніж по 1000 мовців, половина – менше 10000 (на думку вченого, за 50 років більшості з них не стане), а близько тисячі мов – понад 100 000.

Понад 6 мільярдів землян спілкується нині 607 тисячами мов, – стверджують у відділі сучасних мов Ради Європи, нагадуючи, що з тих тисяч тільки десь 222 (3%) – власне європейські (напр., у домівках Лондона лунає понад 300 мов). Кожен другий на Землі говорить однією з кількох мов, 96% мов світу рідні лише для 4% людства, а другою мовою, крім своєї, так чи інакше володіє від половини до двох третин населення планети.

Як бачимо, глобалізація мовного простору незмінно супроводжується локалізацією мови. Глобалізується і мова українська. Як і в усякій іншій потужній мові, що має в достатку своїх ресурсів, неконтрольований вплив англіцизмів є ознакою не тільки осучаснення і розвитку, але й шкідливих метастаз.

Український лексикон заповнили слова-позички, які цілком піддаються перекладові питомою лексикою: напр., *інтенція* (намір, задум), *рецепція* (сприйняття), *суїцид* (самогубство), *фан* (уболівальник), *памперс* (підгузник), *дилер*

(посередник) тощо. Випадають з ужитку і змінюються одним словом цілі гнізда синонімів, зокрема слово *нонсенс* витіснило *безглуздя, дурницю, маячню, недоладність, нісенітницю*.

Відбувається не поповнення мови, а заміна, не розвиток, а поступове витіснення. Погортавши словник Бориса Грінченка, пересвідчуємося, які колосальні лексичні й духовні масиви нами забуто за якийсь одне століття. Коли штучно прискорюється плин мови, культура змушена дедалі частіше з неабиякими втратами перекладати саму себе. Ми вже оновлюємо перекладами мову Григорія Сковороди, читаємо «Енеїду» Івана Котляревського за доданням до неї словничком, отже, незабаром муситимемо тлумачити Тараса Шевченка. Цікаво, з якої мови і якою перекладатимуть на землі Кобзаря років через 100, 200, 500?

ЮРИДИЧНА ЛІНГВІСТИКА: АКТУАЛЬНІСТЬ СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Доп. - к. філол. н., доц. СФ ХНУВС

Василенко В.А.

Концепція розвитку юридичної освіти в Україні передбачає підготовку висококваліфікованих юридичних кадрів, здатних до активної, творчої участі в державно-правовому житті, які володіють політичною, правовою і, що надзвичайно важливо, належною мовною культурою. Не варто забувати про те, що мовлення людини - це своєрідна візитна картка, яка дає змогу судити про освіченість, ерудицію, начитаність тощо.

Зрозуміло, що правознавцям треба найперше добре знати те, що має значення для розв'язання різноманітних юридичних справ, тобто зміст конкретних законів, порядок здійснення юридичних процедур тощо. При цьому слід постійно пам'ятати, що вузькопрофесійна підготовка не лише збіднює інтелектуальний потенціал фахівця-юриста, але й не відповідає характеру його професійної діяльності як соціально-публічної.

Важливу роль у формуванні мовної культури майбутніх працівників правоохоронних та судових органів має відіграти юридична лінгвістика, предметом якої є вивчення ролі і функцій

мови та мовлення в юрисдикційному процесі у синхронному й діахронному планах.

Удосконалення підготовки юристів у вищих навчальних закладах, що перебувають у підпорядкуванні як Міністерства освіти і науки України, так і окремих відомств, потребує негайного введення в навчальні плани ґрунтовного курсу „Юридична лінгвістика”, якому, на нашу думку, обов’язково має передувати пропедевтичний практичний курс української мови.

Які ж основні завдання юридичної лінгвістики як навчальної дисципліни? Серед найважливіших, думаємо, слід назвати такі: опанування методикою складання та редагування правничих текстів; вивчення методики проведення лінгвістичної експертизи законопроектів; вивчення основ законодавчої техніки; робота над підвищенням культури усного та писемного мовлення працівників правничих інституцій тощо.

Цей перелік, звичайно, не можна вважати повним. Подальший розвиток юридичної лінгвістики як науки достеменно розширюватиме коло завдань юридичної лінгвістики як навчальної дисципліни.

Викладене вище дозволяє зробити висновок, що в сучасних умовах юридична лінгвістика набуває особливого суспільного звучання, беручи разом з юридичними науками участь у розв’язанні корінних питань теорії і практики державно-правового розвитку. Мовну підготовку слід розглядати як обов’язковий елемент професійної підготовки правознавця, а тому не виникає найменшого сумніву щодо введення фундаментального курсу „Юридична лінгвістика” в навчальні програми вищих навчальних закладів, які готують фахівців-юристів.

+

**СПЕЦИФІЧНІ РИСИ ЖІНОЧОГО
ГЕНДЕРЛЕКТУ
(НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, УКРАЇНСЬКОЇ ТА
РОСІЙСЬКОЇ МОВ)**

Доп. - Василенко М.Є. студ. 301гр.
Сумської філії ХНУВС
Наук. кер. – к. філол. н., доц. Василенко В.А.

Явище гендерно зумовлених вербальних розбіжностей жінок та чоловіків останнім часом все частіше стає об'єктом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Це зумовлює актуальність даного дослідження, що є спробою проаналізувати гендерно позначені специфічні риси жіночого мовлення та дослідити їх у перекладацькому аспекті, зробити компаративний аналіз вищезгаданого явища на матеріалі трьох мов - англійської, української та російської.

На сьогодні встановлено, що існують певні відмінності в мові чоловіків та жінок. Вважається, що тоді як чоловіки обирають стратегію змагання, жінки обирають співробітництво. Існує навіть теорія чоловічої та жіночої субкультур.

Однією з характерних ознак жіночого мовлення є широке використання розділових питань. Деякі вчені вважають, що вживання жінками питань такого типу пояснюється недостатньою впевненістю в собі та пасивною роллю у процесі комунікації. Розділовим питанням, притаманним англійській мові, в українській та російській мовах відповідають структурно та семантично відмінні конструкції типу: укр. чи не так? ; справді?; так?; рос. не так ли?; ведь так?; не правда ли? Пор.: "This is dreadjedly so did, isn't it? (S. Maugham). - Неприглядно здесь, правда?

Як відзначають науковці, жінкам складніше знайти тему для співбесіди та підтримати її хід. Це пояснює надмірність жіночого мовлення. Основними елементами, що формують поле надмірності, є "заповнювачі пауз" (*time-fillers*: well, I mean, you see), вигуки (*oh! Ah!*)? хезитація (*mhm, yeah, eh*) тощо. Подібні вкраплення не несуть ніякої семантичної навантаженості, але є

дуже експресивними та емоційними. У російській та українській мовах існують різні засоби вираження явища надмірності: вигуки (*о! а! ух!*), експлікатори хезитації (*м-м...; э-э...; ну...; так би мовити*). Завдяки існуванню такого широкого спектру подібних вербальних засобів в усіх трьох мовах проблема адекватності при перекладі оригінальних текстів з англійської на українську чи російську мови або навпаки не видається значною.

Загалом жінки вважаються говіркими, але цей так званий «недолік» містить у собі велику кількість переваг. Жінки (на відміну від чоловіків) можуть одночасно виконувати декілька психологічних ролей під час розмови.

Цікавим явищем, характерним для жіночого мовлення, є деіфікація коханого чоловіка, абсолютна залежність від нього, його рішень та бажань. Видатний філософ Ф. Ніцше писав: «Щастя чоловіка зветься: «Я хочу». Щастя жінки зветься: «Він хоче». Пор.: *'I want what you want. 'There isn't any me at more. Just what you want' (E. Hemingway). -Я хочу того, чого хочеш ты. Меня больше нет. Только то, чого хочеш ты.*

Останнім часом в умовах зростаючого впливу феміністського руху виникла нова тенденція у жіночому мовленні: використання лайливих слів.

Звичайно, існує набагато більше особливостей мовлення, притаманних представникам різних статей, і на цьому питанні не можна ставити крапку. Тим паче, суспільство не стоїть на одному місці, воно постійно рухається вперед і перебуває у стані безперервного розвитку. Разом із ним розвиваються усі його складові – культура, індустрія, наука, мова. Саме мова є дзеркалом суспільства й миттєво відображає усі зміни, що відбуваються в ньому.

ЖУРНАЛІСТ ЯК ФОРМУВАЧ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ

Доп. - Мірошніченко В., ЖТ-52
Наук. кер. – ст. викл. Батраченко Л.Ф.

Досліджується роль журналіста як формувача громадської думки в умовах білінгвізму.

Ключові слова: журналістський вплив, білінгвізм, державність.

Журналістика не виконує жодних легітимних і реальних владних функцій, але по суті є владою громадської думки. Її феномен полягає в тому, що вона може як примирити конфліктуєчі сторони, так і ще більше розпалити вогонь розбрату.

Серед величезного списку проблем, що сьогодні хвилюють українське суспільство, а отже й журналістів, є кричуща проблема білінгвізму, чи двомовності. Попри помітну демократизацію друкованих і електронних ЗМІ, зростання свободи слова, ця тема, однак, не висвітлена повною мірою. Досить часто замість того, щоб, керуючись свої впливом на маси, сприяти злагоді в суспільстві, журналісти стають генераторами міфів щодо двомовності.

Спекуляція на білінгвізмі стала невід'ємним атрибутом усіх виборчих процесів за часів незалежної України, хоча мова - духовна основа державності, не повинна слугувати засобом здобуття політичних дивідендів.

Оскільки побудова журналістських досліджень невід'ємно включає в себе порівняльний момент, слід звернути увагу на вирішення мовного питання у різних країнах світу. Франція, Італія, Індонезія, Фінляндія, Бельгія, Чехія, Ізраїль – яскраві приклади успішного вирішення даної проблеми.

Агресивна інформаційна атака на українські національні засади (і, в першу чергу, на рідне слово) не випадкова. Адже слово виконує три важливі функції: біопсихічну, розумову й трансцендентну, які всі притаманні журналістиці.

На сьогодні журналістів умовно можна поділити на дві групи: тих, хто переконують суспільство в тому, що в нашій країні відбувається «русифікація», і тих, хто говорить про «українізацію». Звідси й витікає їхня соціальна позиція щодо двомовності.

В Україні 1960 газет задекларували свою двомовність. Більшість із них виходить російською мовою. Українські газети «Україна молода», «Українське слово», «Літературна Україна» та ін. за поширеністю і доступністю поступаються російськомовним виданням «День», «Аргументы и факты-Украина», «Комсомольская правда-Украина». Причина, з одного боку, інформаційна блокада з боку Росії, з іншого — непопулярність і незацікавленість серед читачів.

Прийняття нових постанов Нацради України з питань телебачення і радіомовлення щодо вживання державної мови в ефірі — шлях до поширення рідного слова. Вони також сприятимуть вирішенню нагальних проблем у сфері культури мовлення журналістів, що є суспільною необхідністю. Але не виключено, що дані постанови будуть розцінені як насильницьке насадження української мови і загострять ще більше конфронтацію між Заходом і Сходом України.

Основне завдання журналіста як формувача громадської думки в умовах білінгвізму полягає в об'єктивному висвітленні проблеми двомовності й сприянні консолідації навколо слова українського народу.

МОВНІ АНОРМАТИВИ У ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі регіональної преси)

Доп. - Рябова М. А., ПР-23

Наук. кер. — к.філол.н., доц. Євграфова А. О.

Дана наукова робота присвячена культурі мовної поведінки журналістів. У роботі розглянуто найтипівші випадки ненормативного слововживання, що були виявлені на сторінках друкованих ЗМІ. Визначено причини появи мовних аномативів та варіанти коригування таких лінгвоутворень.

Ключові слова: анорматив, інтерференція, літературна норма.

Мова сучасних українських ЗМІ привертає до себе увагу багатьох лінгвістів. Це – багатюче джерело для дослідження новітніх тенденцій у розвитку сучасної літературної мови.

Лексична система мови засобів масової інформації – найдинамічніша система сучасної української літературної мови. Загальновідомо, що у сфері ЗМІ найрізкіше і найсильніше виявляються процеси, які характеризують саме життя мовного організму; тут найбільше зосереджені інновації, під якими розуміють новотвори, запозичення, включення в мову, зумовлені перерозподілом значень у видах і жанрах мовлення або відродженням з минулих періодів розвитку мови. І це природно, адже однією з основних функцій засобів масової інформації є інформативність, новизна [4; 6].

Спостереження за мовою ЗМІ доводить, що журналісти, з одного боку, утверджують, пропагують нові тенденції в лексиці, пропонують їх читачеві чи слухачеві, з іншого – так би мовити, потурають тим тенденціям, які пропонують маси. Але ж ті пропозиції можуть бути позитивними, прогресивними або негативними, непотрібними [3; 206].

Сфера сучасних українських засобів масової інформації засвідчує: мова живе, еволюціонує, і завдання небайдужих до її долі журналістів-інтелігентів – вони ж бо належать до основних творців найрізноманітніших текстів – дбати, щоб мова за цих складних обставин залишалася собою, зберігала свої генетико-типологічні риси [4; 5].

Нормування української мови ускладнюється тим, що тривала русифікаторська політика в рамках радянської тоталітарної держави спричинила низку асимілятивних змін у її системі, які знайшли своє відображення і в практиці кодифікації її норм [8; 498]. Наслідком такої політики стало явище соціальної двомовності, що згубно відображається на культурі та чистоті мовної поведінки українців.

Навіть за сприятливих умов існування української мови білінгвізм породжує інтерферентні явища, які можуть носити поодинокий характер або стають типовими випадками порушення мовокористування в різних комунікативних сферах. Говорячи про джерело порушень літературної норми в українській мові, маємо на увазі явище міжмовної інтерференції. Найчастішим типом інтерференції в Україні є інтерференція між українською та російською мовами, що полягає у перенесенні особливостей російської мови в українську на різних її рівнях і, навпаки, українських особливостей в російську.

Коли йдеться про помилкове вживання росіянізмів, то переважно мають на увазі лексичні росіянізми, здебільшого не беручи до уваги граматичних та ін. Проте варто зауважити, що будь-які росіянізми, вжиті без спеціальної стилістичної настанови, є вкрай небажаним явищем у мові мас-медіа, оскільки вони не просто тиражують помилки, а й руйнують саму структуру української мови. Ці помилки за частої їх повторюваності масовий читач починає сприймати як певну „норму”, як зразок для наслідування [2; 58].

Найтипівішими анормативами у мові сучасної преси є вживання „запозичених” з російської мови лексем. Наприклад: „...Впевнений, що *п'янство* можна спинити лише спільними зусиллями органів влади, правоохоронців, освітян...” (Я. – 2006. – №2. — С. 1). В українській мові слова „п'янство” немає, треба було написати „пияцтво, пиятика (розм.)” . „*Він був красень мужчина: високий, статний, очі голубі-голубі, чорне волосся, яке ледь-ледь посріблила сивина*” (Д. – 2006 –№2-3. – С. 8). Маємо скальковане з російської мови слово „мужчина”, український відповідник якому „чоловік” [6; 425].

Поширеною помилкою на шпальтах газет можна вважати уживання невластивих українській мові активних дієприкметників – бажаючий, люблячий, переважаючий і т. ін. Отже, помилковим є речення „*Ділянки, на яких розміщені зимуючі культури (часник, цибуля та інші), потребують захисту шляхом нагортання снігу*” (ДГ. – 2006. – №2. – С. 26).

Російське слово „зимующий” українською треба перекладати так: „який (що) зимує” або „зимостійкий”.

Через посередництво російської мови великої сили набули конструкції з прийменником по, уживання яких найчастіше є синтаксичною помилкою: „*Безробітні, у яких закінчився строк виплати допомоги по безробіттю, працювали на підприємствах соціальної сфери*” (Д. – 2006. – №2-3. – С. 2). Конструкцію „пособие по безработице” треба перекладати як „допомога у зв’язку з безробіттям [6; 397].

Масовими є також порушення норм орфографії, що свідчить про непрофесійність або неохайність журналістів. Наприклад: „*Зайшли до хати, бо надворі холоднеча, незабаром – водохрещя*” (Я. – 2006. – №1. – С. 3). За Словником української мови в 11 томах правильні варіанти такі: „водохрестя”, „водохреще”, „водохрещі” [7; 722]. У деяких виданнях досі не розрізняють літери „г” та „г’”. Наприклад: „*Міліціонер-хабарник сів за грати*” (Я. – 2006. – №2. – С. 7). У Правописному словнику подається перелік слів з літерою „г’”, зокрема слово „г’рати” [5; 94].

Ми розглянули найтипівіші анормативні утворення, що мають місце на сторінках друкованих засобів масової інформації. На жаль, у пресі спостерігається велика концентрація мовних помилок, незважаючи на те, що журналістські тексти редагуються і виходять у світ уже у виправленому варіанті. Отже, мовна ситуація, яка склалася в Україні, хоча і знаходить собі пояснення, але нічим не може бути виправдана. „Газетяр-журналіст, – наголошував М. Гладкий, – повинен добре знати теорію своєї мови та досконало орудувати механізмом літературної мови, бо інакше вибір його буде вельми обмежений, він ніколи не позбудеться рабського прив’язання до шаблонів, жалюгідного копіювання чужих взірців. Авжеж колоритності, образності та свого індивідуального стилю в малописьменного газетяра бути не може” [1; 155]. Відтак, перед сучасними журналістами постає вельми важливе завдання – бути творцями літературної української мови, дбати про її чистоту та багатство.

Прийняті в роботі скорочення назв ЗМІ:

- Д – „Діалог”
ДГ – „Домашня газета”
Я – „Ярмарок”

Список використаної літератури:

1. Гладкий М. Наша газетна мова. – К.: Державне видавництво України, 1928. – 175с.
2. Капелюшний А. О. Стилїстика. Редагування журналістських текстів: Практичні заняття. – Львів: ПАІС, 2003. – 544с.
3. Конюхова Л. Основні тенденції в лексиці сучасних засобів масової інформації: позитивні і негативні моменти // Пам'ять століть. – 2004. – №3-4. – С. 206-209
4. Нікітіна Н. Українська мова на телебаченні// Дивослово. – 2004. – №12. – С.3-12
5. Правописний словник української мови: близько 40000 слів/ За загал. ред. проф. Д. Х. Баранника. – Харків: Око, 1997. – 416с.
6. Російсько-український словник/ Уклад.: Н.Є. Лозова та ін. – К.: Наук. думка, 2003. – 1216 с.
7. Словник української мови: В 11 т. – К.: Наук. думка, 1970-1980. – Т. 1
7. Терлак З. Синтаксичні кальки в аспекті норми// Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Вип. 34. Ч. П. – Львів, 2004. – С.498-504

ОЦІННІСТЬ У СТРУКТУРІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ОБРАЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Доп. - Балаєва С., ПР – 23

Наук. кер – к.філол.н., доц. Євграфова А. О.

У цій статті розглядаються проблеми створення публіцистичного образу національної ідеї з використанням оцінного значення слова, а також прагматичний потенціал

семантики слова та його вплив на ставлення реципієнта до образу національної ідеї.

Базові поняття: публіцистика, оцінність, образ.

Публіцистика оперує образами, під якими ми розуміємо особливу форму естетичного освоєння світу, при якій збігається його предметно-чуттєвий характер, його цілісність, життєвість, конкретність на відміну від наукового пізнання, що подається у формі абстрактних понять. [2,298]

Важливе місце у структурі публіцистичного образу займає оцінка. Засоби масової комунікації можуть використовувати поняття „національна ідея” для створення як позитивної, так і негативної оцінки громадськістю певного явища, процесу або ж самого поняття. Зважаючи на характер публікації (зміст, жанр) „національна ідея” розглядається абстраговано, як наукова дефініція (Л. Кравченко) або в аспекті суспільства (М. Вівчарик, І. Дзюба).

Безперечно, мова засобів масової інформації використовується для досягнення прагматичного ефекту – вплинути на розум і почуття адресата як члена суспільства і сформуванню певну думку щодо національної ідеї, певне ставлення до неї, яке виражається у вигляді її позитивної чи негативної оцінки.

Оцінне значення – це інформація, що містить відомості про ціннісне ставлення суб’єкта мовлення (того, хто використовує певне слово чи вираз) до певної властивості позначуваного, яка виділяється відносно того чи іншого аспекту розгляду певного об’єкта .

З огляду на те, що, по-перше, газетний текст спрямований на загальну оцінність, по-друге, публіцистичний дискурс є оцінним (особливо у газетному втіленні), по-третє, оцінка є найбільш яскравим виявом прагматичного значення, то оцінний компонент є основним, стрижневим компонентом конотативного значення, він превалює над іншими, підпорядкованими йому компонентами. Стилiстичний компонент посилює і увиразнює оцінку, емотивний компонент сприяє впливу на адресата емоційно-оцінної інформації через

його почуття, емоції і волю, а експресивний компонент посилює цей вплив [1, 6].

Оцінка найповніше виявляється у семантиці слова. Відповідно до того, де саме міститься оцінка у межах лексичного значення слова (у денотативному чи конотативному значенні), прийнято виділяти раціональну (власне інтелектуальну) та емоційну (емоціональну) оцінки.

У результаті дослідження встановлено, що формуванню позитивного ставлення до національної ідеї сприяє використання денотативного значення лексем (раціональна оцінка), а саме лексем з узуальними позитивними семами. В журналі „Урок української” вдалося виявити такі лексеми: Вдало сформульована ідея здатна задовольнити провідні політичні сили суспільства і тим самим сконсолідувати народ; Утвердження національної свідомості є захисною реакцією суспільства на руйнівний вплив відцентрових сил; Мова завжди втілює в собі своєрідність свого народу; Національна ідея є невід’ємним атрибутом, умовою духовного розвитку держави.

Негативне ставлення до національної ідеї створюється за допомогою використання лексем з узуальними ядерними негативними семами: «Пошуки» національної ідеї стають іще одним подразником для українського суспільства і якщо не поглиблюють його поляризацію, то принаймні увиразнюють; Але, очевидно, в нашому поляризованому й міфологізованому суспільстві ще не скоро з’явиться формулювання, яке б відповідало уявленням більшості про справедливий ідеал і про справедливі шляхи його досягнення.

Отже, оскільки Україна стурбована пошуком і утвердженням певних стандартів на всіх рівнях ідеології, національна ідея залишається своєрідною квінтесенцією. У нашому суспільстві засоби масової інформації відіграють серйозну роль на шляху реалізації позитивного іміджу національної ідеї.

Література

1. Брага І.І. Мовна репрезентація образу держави у пресі України (кінець 1970-х – початок 2000-х років): Автореф.дис...

кан.філолог.наук:10.02.01. – Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України. - К., 2002. – 20с.

2.Яцимірська М. Культура фахової мови журналіста. - Л.: ПАІС, 2004. - 330с. - С.298

ДОКУМЕНТАЛЬНІ ВИДАННЯ. ВІДПОВІДНІСТЬ СТАНДАРТАМ

Доп. – Молчанова М.Ю., ПР-34
Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

На прикладі книжки "Друга світова: останні респонденти" розглядаються питання дотримання стандартів у верстці основних сторінок та додаткових елементів у документально-художніх виданнях.

Ключові слова: видання, документально-художнє видання, титульний аркуш, вихідні відомості.

Видання – документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений друкуванням, тисненням або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам Державних стандартів, інших нормативних документів щодо їхнього видавничого оформлення і поліграфічного виконання. Відповідно документально-художнє видання – це літературно-художнє видання, основою якого є документи, опис реальних подій або фактів діяльності історичної особи.

Одним із найголовніших чинників у підготовці до друку та поліграфічному відтворенні видань загалом і літературно-художніх зокрема, є їх відповідність прийнятим у світі та діючим на території держави стандартам. Проаналізувавши видання "Друга світова: останні респонденти" з погляду відповідності стандартам, було виявлено ряд порушень.

Переважає більшість із них стосується оформлення початкових сторінок. До них, зокрема, належить зворот титульного аркуша, що є обов'язковим елементом змістової

частини побудови книги, який завжди верстається на парній сторінці видання і є місцем розташування цілого ряду вихідних даних. Отже, саме на звороті титульного аркуша фіксуємо такі невідповідності стандартам:

1) Неправильно оформлений бібліотечний шифр: відсутній елемент шифру, що кодується по першій літері прізвища автора або назви книги; відповідно неправильне розміщення.

2) Неправильно оформлена анатована картка видання: відсутній обов'язковий елемент оформлення анатованої картки і бібліографічного шифру, що визначається за прізвищем автора або назвою книжки; не вказано, яким є видання відповідно до цільового призначення; не зазначено повну або скорочену назву видавництва; відсутній міжнародний стандартний номер ISBN; прізвища літературного редактора та автора макету й верстки було б доцільніше зазначити лише раз, на останній сторінці (тобто вилучити цю інформацію зі звороту титульного аркуша).

3) Анотація набрана шрифтом того ж кегля і на той самий формат (без втяжок).

4) Відомості поряд із копірайтом набрані основним шрифтом.

5) Наявність даних, розташування яких передбачено на звороті титульного аркуша в разі відсутності місця на останній сторінці. Ми можемо бачити, що на останній сторінці вдосталь місця, отже на звороті титула ця інформація є зайвою.

Інші порушення:

1. Довжина рядка не є кратною 12 пунктам, що прийнято для книжок вказаного у вихідних даних формату.

2. У вступній статті невірні колонки, що робить неможливим навіть визначення числа рядків. По всій книзі – різна кількість рядків. До того ж непарна.

3. Верхні (загалом як і нижні й бокові) поля принципово різняться за розмірами. Не кажучи про те, що в своїй більшості поля є меншими за 24 пункти (чого не має бути).

4. Грубі дефекти відтворення ілюстрацій (розмитість або надмірна затемненість).
5. Використання неполіграфічних тире.
6. Неправильне оформлення числівників (зайві пробіли).
7. Використання лапок різних за стилем.
8. Невідповідності у використанні шрифтів: статті написані з використанням різних кеглів шрифту та різного інтерліньяжу.
9. Неправильне перенесення слів: випадки перенесення з непарної сторінки на парну.

МЕДИЦИНА В ТВОРЧІЙ ПАЛІТРИ А.П.ЧЕХОВА

Доп. – Болотна О., ЛС-507

Наук. кер. – ст. викл. Яременко Л.М.

А.П.Чехов писав: "Заняття медичними науками мали серйозний вплив на мою літературну діяльність". Створюючи свої оповідання, замислюючи монументальні праці („Історія статтевого авторитету”, „Лікарська справа в Росії”), Чехов вибирає професії лікаря і письменника. Він так і залишився в історії російської культури як лікар-письменник і письменник-лікар. Таке поєднання професій зустрічалося і раніше – полковий лікар Ф.Шиллер, доктор медицини Ф.Рабле, „батько” Шерлока Холмса лікар А.Конан Дойль, російський лікар В.Вересаєв.

Відгукуючись на лист своєї матері, посланий з Москви в лютому 1879р. „... скоріш закінчуй в Таганрозі навчання та приїжджай, будь ласка, швидше, терпіння не достає чекати і неодмінно по медичному факультету йди, ушануй мене, саме краще заняття”, 10 серпня цього ж року Чехов стає студентом медичного факультету Московського університету, причому серйозним і працелюбним студентом. У листі до брата він писав: "Не соромся малими знаннями: дрібні відомості знайдемо у добрих людей, а суть науки ти знаєш: метод науковий ти з'ясує собі, а більше ніщо і не потрібне. Не той доктор, хто всі рецепти напам'ять знає, а той доктор, хто вчасно вміє в книжку

заглянути”, а 5 років поспіль він напише, що „метод складає половину таланту”.

Працюючи в земських лікарнях Підмосков'я, зустрів багатьох своїх майбутніх героїв, знайшов сюжети для „медичних” оповідань. Не маючи цього багатого досвіду, він не зміг би створити такі блискучі шедеври, як „Хірургія”, „Утікач”, „Мертве тіло” та ін.

В останній студентський рік і в перший рік „лікарський” Чехов працював над історією лікарської справи в Росії, 46 арк. рукопису свідчать про широту й глибину задуманої праці. А „Острів Сахалін”, написаний в 1893 р замість дисертації, - це пам'ятка літературному і лікарському подвигу А.П.Чехова.

✕ ЛІКАР-ФІЛОЛОГ МОДЕСТ ЛЕВИЦЬКИЙ

Доп. - Єжова А., ЛС-410

Наук. кер. - ст. викл. Яременко Л.М.

Модест Левицький (1866-1932) - лікар, письменник, педагог, мовознавець, перекладач, громад. і політичний діяч, дипломат.

Видатні сучасники- І.Франко, О.Пчілка, А.Крушельницький, С.Єфремов, В.Сімович, Д.Дорошенко, М.Грушевський- схвально відгукнулися про його літературну діяльність. С.Єфремов в „Історії українського письменства” підкреслює: „Знавець людського серця, Левицький тямить, які струни торкнути в ньому, щоб вони озвалися на стогін „малих сих”, тим-то й справляють таке глибоке враження його мініатюри про маленьких людей, - тим більше, що він не зійде і з ґрунту художньої правди й рідко коли схибить на публіцистичну стежку”.

Як лікар підходить М.Левицький до мовних проблем. Його хвилює, що українська мова хворіє. Він пише про це в книжці „Дещо про сучасну стадію розвитку української літературної мови”: „Видима річ, що наша літературна мова має дефекти, нездужає. Попробуймо ж з'ясувати ті дефекти, поставити діагноз тої недуги і пошукати способів, щоб порятувати її”. Видає все нові й нові варіанти мовних порад - книжки „Паки й паки”(1920), „Гріхи наші”(1931).

Велику увагу лікар-мовознавець приділяв розвитку офіційно-ділового та публіцистичного стилів. Одразу ж після проголошення незалежності в 1918 р., коли мало з'явитися діловодство державною мовою, він видає в Черкасах книгу „Як писати службові папери українською мовою”. Це був перший український посібник з культури справочинства, наведено 15 зразків різних документів, дано тлумачення 45 термінів, серед яких *автономія, бюджет, коаліція, міністерство, контракт...*

М. Левицький в першій чверті ХХ ст. застосовує всі поняття, на яких ґрунтується сучасна культура мови - „українська літературна мова”, „народна мова”, „часописна мова”(віповід. терміна „публіцистичний стиль”), „канцелярська мова”, „чуття мови”, виділяє такі комунікативні якості культури мови, як „чистота”, „граматичність”, „докладність”, „милосвучність”...

ОБМАН У ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ. КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ В УМОВАХ НЕВІДВЕРТОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Доп. - ст. викл. Яременко Л.М.

Обман – феномен, який притаманний саме людському співтовариству. На відміну від тварин людина найчастіше обманює свідомо, з „далеким прицілом”, наперед прогножуючи результат своєї обманної дії.

Філософи Алексеев П.В. та Панін А.В. зазначають: „...ложь укоренена в повседневной и социальной жизни, имеется всюду, где взаимодействуют люди; она есть функция любых человеческих коммуникаций, при которых осуществляется „встреча” интересов индивидов и социальных групп. Дело не в том, имеется она или нет (простой жизненный опыт свидетельствует о наличии лжи), а в том, каков её удельный вес в каждом конкретном случае.”

Психологи (наприклад, Берн Е.) наголошують: „ Большая часть человеческих взаимоотношений основана на обмане и уловках, иногда весёлых и забавных, иногда низких и злых. Лишь немногие счастливицы, такие, как матери и младенцы,

истинные друзья и любящие, совершенно искренни друг с другом.”

За тисячоліття людська спільнота накопичила тисячі способів (форм) обману й дала йому десятки імен, які зафіксовані словниками.

Обман- неправда, кривда, обдурювання (одурювання), омана, одурення, шарлатанство, фальш, ошуканство, дурисвітство, облуда, одура, ошук (ошука), луда, хараман (діалектне).

Обман (дія) дав цілий спектр дієслів: обманювати, обдурювати, дурити, ошукувати, піддурити, підманювати, проводити, обмотувати, обкручувати, обплітати, обплутувати, морочити, обскакувати, купувати, змилювати, отуманювати, обшахрувати, обшахрати, обмахлярити, провести, нагріти, об'їхати, опалупити, огулити.

Словник фіксує 24 слова, котрі називають лише одне поняття. Можна з певністю стверджувати, що назване явище поширене в людській спільноті.

Психологи та медики, літератори залишають відкритим питання: чи існує спадкова, генетично запрограмована схильність до обману, чи все вирішують обставини життя людини, виховання чи соціальне середовище. ?

Під час спілкування суб'єкти „читають” людину, і від міри „прочитання” співбесідника залежить успіх взаємодії з ним. Проф. Андреева Г.М. зазначає: „Поскольку межличностное восприятие является одной из сторон общения... особое значение имеет... роль ожиданий, намерений, прошлого опыта субъекта как специфических детерминант перцептивной ситуации. Все это необходимо учитывать, когда познание другого человека рассматривается как основание не только для понимания партнера, но и для установления с ним согласованных действий, особого рода отношений”.

Готуючись до ділового спілкування, комунікатор повинен контролювати інформаційний потік, знати про ряд можливих маніпуляцій, щоб запобігти штучному створенню моделі дійсності. Серед подібних маніпуляцій проф. Щербатих Ю.В. виділяє такі: 1) умовчання (приховування частини важливої

інформації); 2) *порушення пропорцій* у поданні фактів; 3) *селекція* (вибірковий підхід до інформації (до реципієнта доноситься тільки та інформація, котра укладається в межі обраної концепції); 4) *перекручування* (подання інформації під обраним кутом зору); 5) *перевертання* (підміна цілей, коли власна мета видається за мету іншої людини).

Відходячи від кінесичних (візуальних), такесичних (доторкання до людини через рукостискання, поцілунок тощо) і проксемічних (орієнтація у просторі, дистанція спілкування) засобів сприйняття неправди чи обману, спробуємо дати прагматичну класифікацію обману.

<u>ОБМАН</u>				
<u>Той, хто обманює, має вигоду, завдаючи при цьому шкоди іншій людині</u>	<u>Той хто обманює, має вигоду, не завдаючи шкоди іншій людині</u>	<u>Обман без вигоди</u>	<u>Обман на користь іншої людини</u>	<u>Ніхто не має вигоди від обману</u>
<u>Обіцянка високих дивідендів (наприклад, МММ)</u>	<u>Студент, який запізнився на заняття, ви-правдовує своє запізнен. відсутністю транспорту</u>	<u>Обман за звичкою, із заздрощів, ревнощів, як годиться</u>	<u>Обман во благо: лікар не говорить хворому всієї правди, повідомляє напівправду</u>	<u>Фантазії, мрії...</u>

Наводимо ще одну класифікацію, тепер обманщиків, яку дав у своєму оповіданні Ш.Алейхем: „*Есть три категории лгунов: лгуны вчерашнего дня, лгуны сегодняшнего дня и лгуны завтрашнего дня. Лгун вчерашнего дня, рассказывая вам сказки и всяческие небылицы, клянется, что собственными глазами все*

видел,- поди докажи, что он врёт. Лгун сегодняшнего дня- это: собственно, не лгун, а хвостун. Он станет вас уверять, что всё у него есть, он всё знает и всё умеет,- попробуй-ка проверь его. Лгун завтрашнего дня – это просто благодуществующий чудак: чего только он не наобещает – золотые горы. Он, мол, пойдёт, он поговорит, всё для вас сделает, а вы извольте поверить ему на слово».

Сучасному професійному комунікатору треба мати уявлення про технології обману.

По-перше, інструментом обману може бути що завгодно – будь-який факт, предмет, явище, навіть одяг.

По-друге, створення відповідної атмосфери. Житейська мудрість говорить: для того, щоб удалась будь-яка хитрість, треба попередньо приспати підозри того, кого намагаються обвести. І навпаки, поки є хоча б іскра недовіри, ще залишається шанс устояти проти обманщика. У цьому випадку ми зважуємо кожне слово співбесідника й „прораховуємо” наперед усі можливі наслідки.

Варто обманщику лише один раз „засвітитися” – йому вже немає віри, його ре-путація зіпсована.

По-третє, вміти уважно слухати, причому слухати не перебиваючи. Як зауважив відомий розвідник, „Це вельми складна наука.”

По-четверте, надати своєму обману вигляду пристойності, благородних намірів.

П'яте, майстерне володіння невербальними засобами спілкування (міміка, жести) в першу чергу – усмішка.

Щоб запобігти обману, сучасний професіонал повинен опанувати таку стратегію: 1) бути проникливим – вміти думати, аналізувати, викривати обман; 2) приховувати свої недовіру й підозри; 3) вміти зберігати таємниці, деяка скритність; 4) уважно придивлятися до людей, обережність у словах і діях.

Професіонал-початківець повинен дотримуватися таких правил: *зменшіть до мінімуму витік інформації; ** не будьте передбачуваними, змінюйте прийоми та методи роботи; *** не виказуйте відразу своїх підозр; **** впевненість у своїх діях.

ТЕКСТИ МАЛИХ ЖАНРІВ З ПОГЛЯДУ АПЕРЦЕПЦІЇ

Доп. - Герман О. А., ПР-24

Наук. кер. - к.філол.н., доц. Євграфова А. О.

Стаття присвячується аналізу коротких текстів, які ми називаємо малими жанрами, з погляду їх сприйняття та засвоєння.

Ключові слова: аперцепція, малі жанри, паралінгвістичні засоби.

У процесі життєдіяльності на основі інформації, що отримує людина, у неї формуються ті чи інші погляди, переконання, оцінки. Сприймаючи навколишній світ на основі власного досвіду, інтересів та потреб, індивідуум виокремлює, фільтрує з інформаційних потоків необхідні чи цікаві йому дані. Сприйняті та включені до системи власних уявлень, вони відіграватимуть важливу роль у прийнятті рішень та майбутніх вчинках людини.

Стимулювати певну поведінку, пропагувати є одним із основних завдань ЗМІ. Для досягнення цієї мети повідомлення, що надходять через канали масової комунікації, повинні не лише акцентувати на собі увагу адресатів, а й запам'ятовуватися, сприйматися як свої власні судження чи принаймні близькі до них. Людині далеко не завжди вдається присвятити значну кількість часу читанню великих за обсягом статей чи прослухуванню довгих коментарів. Тому більшість матеріалів, що мають підштовхнути адресата до певної дії, надаються у короткій, лаконічній та оригінальній формі.

Дослідниця Ірина Кобякова невеликі за обсягом влучні тексти, що відрізняються емоційністю, завершеністю, скомпресованим викладом думки, інформативністю, класифікує як малі жанри. До них вона відносить анекдоти, прислів'я, приказки, скоромовки, афоризми, крилаті вислови і т.п.[2] Серед характеристик цих текстів називають відсутність фабульності, структурного ділення на частини та заголовку. На наш погляд, до текстів малих жанрів також можна віднести й рекламні та політичні лозунги, анонси. Метою цих

повідомлень, на нашу думку, є формування поглядів людини, поштовх до певних дій. У творах малих жанрів часто міститься заклик, який може бути прямим чи прихованим. У першому випадку заклик відкритий (*Голосуй за...!*), тобто у тексті прямо говориться, що людина має зробити. Прихований заклик – це натяк (*Справедливість є, за неї варто боротися! Не зрадь майдан!*), що може виражатися за допомогою наведення прикладу, критики чи похвали. У цьому разі людина сама має визначити свої дії, так би мовити, здогадатися, чого від неї очікує автор.

Щоб людина звернула увагу на повідомлення, виокремила його з потоку, воно повинно впадати в око перш за все зовнішнім виглядом, якщо мова йде про друковані видання. Для цього послуговуються паралінгвістичними засобами, до яких належать колір, шрифти, графічна сегментація тексту та його місце положення на сторінці, курсив, топографічні знаки, пробіли, графічні символи, засоби іконічної мови (малюнок, фотографія, карикатура, таблиця, схема, креслення й інші), незвичайна орфографія слів та розстановка пунктуаційних знаків, формат паперу, ширина полів та інше. У той час, як деякі паралінгвістичні засоби виконують роль самостійного носія інформації і можуть розкрити зміст (наприклад, малюнок, фотографія, карикатура, схема), інші використовуються як допоміжні стосовно вербальних і привносять додаткові семантичні та експресивні відтінки (наприклад, шрифт, розрядка, курсив). Частина паралінгвістичних засобів не стосується змісту тексту безпосередньо, але створює оптимальні умови для його сприйняття (наприклад, формат, відтінок та якість паперу). Паралінгвістичні засоби визначають зовнішню організацію, „візуальний образ” тексту і відіграють важливу роль у процесі перцепції, тобто безпосереднього відображення предметів і явищ об’єктивної дійсності органами чуття людини.

У певних випадках паралінгвістичні засоби набувають особливого значення, оскільки беруть участь ще й у вираженні змісту тексту. Вони містять у собі певну інформацію (семантичну, експресивну), привертають увагу адресата. Інколи

повне розуміння тексту стає неможливим без декодування та інтерпретації інформації, яку несуть паралінгвістичні засоби. Такий процес розуміння, запам'ятовування, включення нових об'єктів до наявної у людини системи уявлень називається аперцепцією і залежить від попереднього індивідуального досвіду людини, її знань, інтересів, актуальних для неї потреб.

Для того, щоб охопити усі компоненти структури переконування (раціональний, емоціональний та вольовий), автор має гармонійно поєднати вербальний та невербальний компоненти повідомлення, тобто створити креолізований текст. Зображення та слова такого полікодового повідомлення не є сумою семіотичних знаків, їх значення інтерпретується.

Отже, щоб інформація була сприйнята, інтерпретована та засвоєна так, як розраховував автор, текст повинен бути оригінальний, зрозумілий, простий, чіткий, лаконічний, інформативний, емоційний та закінчений.

1. Анисимова Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов): Учеб. пособие для студ. фак. иностр. яз. вузов. — М.: Издательский центр „Академия”, 2003. — 128 с.

2. Кобякова І.К. Особливості реалізації мовотворчої функції в англійських текстах малого жанру: Автореф. дис. на здобуття вченого ступеня канд. філолог. наук / Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка. — К, 1996. — 25 с.

1. Скуленко М.И. Убеждающее воздействие публицистики (основы теории). — К.: Высшая школа, 1986. — 174 с.

ВИКОРИСТАННЯ НЛП В ТЕЛЕ- ТА РАДІО ЖУРНАЛІСТИЦІ

Доп. — Битюк І.В., ЖТ-52
Наук. кер. — ст. викл. Чубур В.В.

Всю інформацію про оточуючу діяльність ми отримуємо за допомогою повідомлень, більшість яких надходить зі ЗМІ. Проблема раціонального використання власне текстових

факторів все ще залишається надто гострою. Мова йде про цілу систему виражальних засобів журналістики, які необхідні і достатні для того, щоб досягти постійної і сталої ефективності масово-інформаційного впливу. Відомо, що журналіст висловлюється насамперед тоді, коли йому є що сказати, коли він, озброєний життєвим досвідом, може проникнути в гущу життя та аналізувати його. Слід пам'ятати, про нерозривність думки і слова. Адже мова – це безпосередня думка, а відривати думку від слова не можна. Журналіст – це той, хто знає, що сказати, і вміє зробити це професійно. НЛП займається саме питаннями щодо впливу мови на програмування психічних процесів та інших функцій нервової системи, а також вивчає, яким чином психічні процеси та нервова система у свою чергу формують нашу мову.

Підкоряючись загальноприйнятим канонам, ми найчастіше блукаємо серед скорочених чи неповних повідомлень. Отже, опускаємо багато інформації. Наші висловлювання не описують світ об'єктивно, а лише виявляють наші уявлення про нього. Журналіст повинен вміти виявляти слова, які вказують на невірність висловлюваного нами повідомлення, а також уміти задавати питання, які уточнюють значення сказаного.

Аби комунікація стала продуктивною, вона повинна проходити на рівні довіри та розуміння. Отже, спілкування – це не результат, а процес пошуку результату. Рекламні діячі та відділи з паблік рілейшнз відмінно знають це правило. Вони завжди намагаються отримати відповідну реакцію на свій комунікативний імпульс. Підготовка текстів реклами – це також журналістика. Глибоке розуміння того, як люди міркують, дає журналістам декілька явних переваг. Здатність помічати шаблони мислення може допомогти зрозуміти як сприймаються ваші ідеї. Відомо, що коли ми спілкуємося, лише 7% нашого повідомлення міститься в словах, 38% – у тоні голосу і 55% – у мові тіла, тобто нейрологічному каналі.

Необхідно враховувати розмір долі інформації, яка спрямована теле- та радіожурналістами до великих груп людей. Слід не забувати й про рамки інформації, яка корисні для розгляду будь-якого питання з різних сторін. Для теле- та радіожурналістів важливо пам'ятати, що аудиторію переконують не аргументи, а тон та темперамент, манери висловлювання, тобто сама людина. А також, щоб їх мова була короткою, але містила багато в декількох словах. Отже, на плечі професійних комунікаторів лягає відповідальність за сформовану громадську думку, становлення якої відбувається через ЗМІ. Як відомо поданий сигнал дуже часто деформується і, відповідно, буде сприйматися по-іншому. Тому журналістам, особливо в TV- і на радіо, необхідно знати і використовувати методи НЛП задля успішного спілкування, а отже згоди слухача з мовцем.

СТУПІНЬ СВДОМОГО Й НЕСВДОМОГО АВТОРСТВА В ЖУРНАЛІСТИЦІ

Доп. – Бурлаку Н., ЖТ-52
Наук. кер. – ст. викл. Чубур В.В.

Досліджуються аспекти проблеми свідомого й несвідомого авторства в журналістиці.

Ключові слова: свідоме й несвідоме авторство, відчуження твору від автора, стереотипізація мислення, журналістський текст.

Будь-яка професійна діяльність має свій прообраз і моделює реальні процеси життєдіяльності. Те, що у звичайних, побутових ситуаціях людина робить автоматично, майже несвідомо, вона добре усвідомлює у виробничій ситуації. Психологічною основою формування фахівця є обов'язкове усвідомлення ним своєї активності в повсякденні, контроль за нею. Свідомо керованою активністю для працівника ЗМІ є мовлення. Як першорядний розповсюджувач інформації, він повинен мати здатність до контролю за процесом власного

мовлення при створенні текстів. Як письмових, так і усних (TV, радіо).

Перехід від несвідомого до свідомого авторства можливий за двох умов: завдяки усвідомленню мовця себе автором та відчуженню тексту від автора.

Усвідомлення себе автором пов'язаний, перш за все, із відстороненням, відокремленням, дистанціюванням мовця від свого „я”, тобто з появою між свідомістю й підсвідомістю суб'єктно-об'єктних відносин. Це психофізіологічне явище в науці означене терміном „рефлексія”. Перехід до її появи – ціла епоха в історії як усього людства, так і окремої особистості, котра ще в зародку повторює весь шлях еволюції людини як природної істоти. Поява ж можливості відчуження тексту від автора пов'язана з переходом людства від дописемності до періоду писемності (а згодом і друкарства), який відбувся у досить короткий історичний період.

Неспівпадіння цих термінів у долі окремої людини і є головною причиною несвідомого авторства. Крім того, систематизація всього пізнаного людиною „фіксується” у так званих стабілізованих одиницях, стереотипах (шаблонах). Часто стереотипна мовна форма у свідомості людини довговічніша за зміст думки, яку вона представляє, репрезентує. Виникає „відрив” слова від думки, а тому суб'єкт висловлювання не завжди дорівнює поняттю **автор**, що не так уже й рідко зустрічається в журналістиці.

Проблему свідомого й несвідомого авторства розглядали, досліджували у своїх працях Зігмунд Фрейд, Карл Юнг, Клод Леві-Стросс, Мішель Фуко, Ролан Барт, Джон Фаулз та ін. В Україні – Олександр Потебня, Іван Франко, Володимир Роменець, журналістикознавці М. Феллер, Володимир Різун, Анатолій Капелюшний та ін.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВИДАННЯ У МАСИВІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ

Доп. – Гончарук Н. Г., ПР-24
Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Розглядаються питання роботи сучасних видавництв щодо випуску раніше виданих книг, аналізуються особливості підготовки перевидань до друку.

Ключові слова: *перевидання, дефініція виду видань, редакторська діяльність, видавнича діяльність.*

Невід'ємною частиною роботи сучасних видавництв є перевидання раніше виданих книг. Це можуть бути як факсимільні чи репринтні видання, які покликані збільшити тираж уже існуючого видання, відтворивши його копію без змін, так і перероблені, доповнені чи виправлені видання, які у собі містять зміни відповідно до виду перевидання.

Робилися неодноразові спроби аналізу такого процесу, як перевидання. Відомо чимало наукових праць М. Тимошика, В. Різуна і багатьох інших науковців видавничої справи, які займалися вивченням цього явища. На основі теоретичних та практичних напрацювань ми маємо визначення перевидання, за яким цей процес у видавничій справі визначають як кожне наступне видання випущеного раніше твору або збірки творів, незалежно від часу, місця й видавця першого видання та змін у його змісті, структурі й оформленні.

До особливо складних у редакторській та видавничій діяльності належить блок наукових та науково-популярних видань. Така складність обумовлюється як змістовою, так і структурною їх специфікою. По-перше, вони виконують чи не найвідповідальніші функції – інформативну, пізнавальну, виховну; безпосередньо стосуються формування у читача не лише базових знань, а й основних етичних норм, моральних засад. По-друге, саме ці видання вимагають складнішої внутрішньої конструкції, вибудова якої неабияк залежить від знань, умінь та навичок редактора. Щодо знань, то без

розуміння виду видання приступати до його редагування чи перевидання просто немає сенсу.

Базовими визначеннями при роботі з будь-яким видом видань є дефініція його виду. У своїй роботі редактор має керуватися розробленими держстандартами, за якими наукові видання – це видання результатів теоретичних і (чи) експериментальних досліджень, а також підготовлених до публікації пам'яток культури, історичних документів та літературних текстів. Науково-популярні видання – це видання відомостей теоретичних і експериментальних досліджень у галузі науки, культури і техніки, викладених у формі, зрозумілій читачам-нефахівцям.

Приступаючи безпосередньо до підготовки перевидання цих видів видань, варто спершу розібратися з тим різноманіттям видів і підвидів видань, які на сьогодні існують у видавничій справі. Не варто залишати поза увагою існуючі держстандарти, які регламентують саме ці види видань.

У науці про видавничу справу існують різні підходи до формування типологічного ряду наукових та науково-популярних видань. Редактор має приділяти чимало уваги саме видовому аспекту, бо кожен вид має власну специфіку, яку редактор має враховувати.

Конкретизуємо. Навчальне видання є одним із видів наукових видань. Вони мають власні правила змістової та структурної побудови. Для навчальних видань характерними є: послідовність і строга системність подачі матеріалу (від простого до складного, не інакше); доступність викладу зорієнтована на вікові особливості та освітній рівень читача; чітка й детальна структурованість усіх складових змістової частини; відповідність змісту та проблематики затвердженої програми; відсутність полеміки; відібраний і перевірений практикою фактаж, регламентовані державні стандарти художньо-технічного та поліграфічного оформлення. Що стосується вимог до науково-популярних видань, то вони не є такими чіткими, строгими, бо головною вимогою для їх

створення є доступний, популярний стиль викладу. Все інше залежить від професіоналізму редактора і рівня видавництва.

Та не менш важливим для перевидання науково-популярного видання є потенційний читач (покупець, споживач). Це одна з головних відмінностей цього виду видань від попередньо-розглянутих нами навчальних, бо коло читацької аудиторії не обмежується як за віковим категоріями, так і за рівнем професійної підготовки. Тому в таких виданнях, відповідно, з'являються свої „заморочки”, оскільки популярність таких книг залежить не від державного замовлення чи потреб навчального закладу, а вже безпосередньо від читача. Перевидання науково-популярного видання вимагає від видавця покращеного зовнішнього дизайну і внутрішнього художньо-технічного змісту, що має задовільняти потреби вибагливого читача. Не менш важливим є і рівень застосування прийомів популяризації викладу матеріалу.

Ще однією особливістю, висвітлених нами видів видань є вид перевидання. Існують такі види перевидань, як стереотипні, факсимільні, виправлені, доповнені, перероблені. Що стосується наукових та науково-популярних видань, то вони за своєю змістовою та структурною специфікою, яку ми вже з'ясували, частіше є доповненими чи переробленими. У випадку, коли видання доповнене, воно відрізняється від попереднього обсягом доданого матеріалу. Ідеться про незначні текстові вставки в існуючі розділи чи параграфи, або про включення нових розділів чи параграфів, які роблять видання повнішим, чітким за структурою та змістом, і таким, що відповідає вимогам навчальних, методичних програм (про навчальні видання). Перероблені видання – текст яких зазнав значних змін порівняно з попереднім – зустрічаються найчастіше у масиві сучасних наукових та науково-популярних видань. Останні зумовлюються кількома чинниками: це може бути поява після виходу першого видання значного масиву нового матеріалу; може відбутися переосмислення автором своїх попередніх поглядів на факти чи явища, про які писав раніше односторонньо чи заангажовано.

Отже, видавець, який планує працювати, і працювати успішно, на сучасному книжковому ринку саме з науковими чи науково-популярними виданнями, має враховувати всі видові, змістові та структурні особливості цих видань, також враховувати всі існуючі регламентуючі документи (державні стандарти) і прагнути досягти вищого рівня професіоналізму в тій галузі діяльності, яку він обрав (тобто у видавничій справі).

АЛЬМАНАХОВІ ВИДАННЯ НА СУМЩИНІ

Доп. – Ємельяненко О.С., ПР-34

Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Розглядаються питання виникнення та розвитку альманахової літератури в світі загалом та в Україні зокрема. Головний акцент ставиться на альманахових виданнях Сумщини.

Ключові слова: *альманах, збірник, трансформація.*

У різних наукових та науково-довідкових джерелах по-різному трактується термін "альманах". Однак усі дослідники сходяться на думці, що походить це слово з арабської мови, де буквально означає "там, де схиляють коліна", тобто зупинка на відпочинок каравану. Саме так первісно й називався неперіодичний збірник календарно-довідникового характеру, у якому давалися відомості про схід і захід сонця, фази місяця тощо. Згодом, десь із XIV ст., в альманахах стали вміщувати розповіді про різні країни та пам'ятні місця, коментарі про історичні події, інформацію про ярмарки, придворні розваги, рух пошти та ін. Поступово до них стали включати художні твори та наукові праці. На XVIII ст. вони витіснили астрономічні відомості в календарі, й альманахи набули характеру неперіодичних журналів, стали збірниками раніше не друкованих творів, написаних різними авторами-сучасниками, та літературно-критичних праць. Загалом поняття альманаху трансформувалося у проміжку між XIV та XVIII століттями від календарних таблиць з астрономічними та іншими примітками

до "збірники творів літературно-художнього, історичного, історико-культурного, публіцистичного характеру"

Відповідно до змісту та мети альманахові видання називалися музичними, дамськими, драматичними, театральними, історичними, дипломатичними, генеалогічними і т. п. Особливо велике розповсюдження отримали в усіх країнах літературно-художні альманахи.

Перші літературні альманахи з'явилися у Франції в середині XVIII ст. Найпершим був "L'almanach des muses" (1746). Трохи пізніше збірники почали видаватися в Німеччині. А у Великобританії альманахи стали атрибутом багатогої людини: вони видавалися у формі кишенькових книжок (кіпсеки — keepsakes), що робили ставку головним чином на розкішний вигляд.

Українська альманахова історія тісно пов'язана з політичною ситуацією у країні на початку XIX століття. З виходом "Цензурного уставу" в 1826 році періодичні видання зазнали значного скорочення, тому була знайдена альтернатива для видання українських творів — альманахи. Так званий "гурток Срезневського", куди крім самого І. Срезневського входили М. Костомаров, О. Корсун, І. Бецький, О. та Ф. Євцькі, О. Шпигоцький, видає у 1831 році у друкарні Харківського університету "Український альманах" на 136 сторінок, куди увійшли твори не тільки гуртківців. Це видання поклало початок альманаховій журналістиці в Україні.

Після цього в різні роки з'являлися друком: "Утренняя звезда", "Украинский Сборник", "Сніп", "Молодик", "Южный русский сборник", "Складка" (Харків), "Русалка Дністровая" (Будапешт), "Ластівка", "Записки о Южной Руси", "Хата" (Петербург), "Киевлянин", "Рада", "Луна" (Київ). Також видавалися: "Дністрянка", "Перший вінок" (Львів), "Нива", "Степ" (Одеса), "Степ" (Херсон), "Ватра" (Стрий), "Хвиля за хвилею" (Чернігів), "Сонцецвіт" (Тарнов), "Поступ" (Ростов-на-Дону), "Наступ" (Краснодар) та інші.

Зараз в Україні альманахи видаються достатньо часто та охоплюють широке коло жанрів і літературних напрямків.

Зокрема це такі видання як "Хроніка 2000: наш край", "Пси Святого Юра", "Дух і літера", "Іменник", "Кальміус", "Робот", "Терен", "УГО", "І".

У виданні альманахової літератури певну роль відіграла і Сумщина. Головно тим, що уродженці нашого краю були активними авторами, а то й редакторами та видавцями. У ХІХ столітті видання альманахів пов'язане з іменами П. Куліша, Я. Щоголева, П. Грабовського, О. Потєбні, І. Розковшенка.

Наприкінці 80-х років уже ХХ століття уродженець Сумщини М. Осадчий видавав напівлегальний альманах "Кафедра". Редакторами-організаторами "Кафедри" №2 були харків'янин С. Сапелян та сумчанин М. Данько.

Видаються альманахи й на Сумщина. У 1959 році вийшла перша книга альманаху "Світанок". Після виходу у світ другого і останнього випуску "Світанку" (1962) сумським письменникам довелося чекати 30 років до виходу нового альманаху – "Слобожанщина". На сьогоднішній день з'явилося 10 його випусків.

Літературна студія "Орфей" започаткувала видання власного однойменного альманаху (вийшло три номери). Уже чотири випуски має альманах "Тороки" (1996, 1998, 2000 та 2004 роки). Започаткований він Мистецьким центром "Собор". Вміщує прозу та поезію авторів Сумщини: різних за віком, професією та світоглядом. Майже кожний альманах стає для них сходинкою до літературної вершини. Також вийшли такі видання як "Земляки" та "Охтирськими стежинами".

І цей перелік, на наш погляд, не повний, адже в різних районах, школах та студіях видаються напівпідпільні, тобто не зареєстровані, колективні збірники альманахового плану.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВИДАННЯ ІСТОРИЧНО-ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Доп. – Калініченко О.І., ПР-24
Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Розглядаються особливості роботи видавництва над підготовкою перевидань творів історично-художньої літератури.

Ключові слова: *книга, перевидання, види перевидань.*

Книга завжди була не лише показником рівня культури нації, а й політичного та соціального стану в країні. На сьогодні книговидавництво у розвинених країнах є прибутковою справою, але недосконале законодавство перешкоджає українським видавцям досягати успіхів у цій царині. Та незважаючи на відсутність державної підтримки, книгодрукування в Україні існує і вдосконалюється.

Одним із напрямів роботи сучасних видавництв є здійснення перевидань книг. У довідковій літературі цей процес має кілька назв, спільних у своєму значенні: перевидання, передрук, повторне видання і навіть нове видання. Ми ж візьмемо за базове поняття „перевидання” – це кожне наступне видання випущеного раніше твору або збірки творів, незалежно від часу, місця й видавця першого видання та змін у його змісті, структурі чи оформленні.

До основних причин потреби у перевиданні книги відносимо такі: постійне або раптове зростання читацького попиту, державні замовлення, дозвіл на перевидання раніше заборонених з ідеологічних причин книг, ювілей автора або твору.

Звичайно, при перевиданні книги в її структурі обов'язково відбуваються зміни. Залежно від того, наскільки значними є втручання у змістову та службову частини, такі видання поділяються на види:

– стереотипне (від грецьк. *stereo* – твердий) → здійснене без жодних втручань у попередньо видрукований текст, необхідні зміни вносяться лише до вихідних та випускних даних;

– факсимільне (від лат. *fac i simile* – зроби подібне) – без жодних змін і відхилень відтворює попереднє видання за найголовнішими його параметрами: форматом, сортом і кольоровою гамою паперу та інших поліграфічних матеріалів, включаючи обкладинку чи оправу;

– виправлене – видання, в якому виправлені всі видавничі чи друкарські помилки, допущені в попередньому виданні;

– доповнене – видання, яке відрізняється від попереднього обсягом поданого матеріалу (незначні текстові вставки в існуючі розділи чи параграфи, включення нових розділів чи параграфів, які роблять видання повнішим, чіткішим за структурою та змістом);

– перероблене – видання, у текст якого внесено значні зміни порівняно з попереднім виданням;

– переглянуте – видання, до тексту якого внесено зміни редакційного характеру (уточнення формулювань, заміна застарілого матеріалу новим, спрощення стилю викладу).

Щодо виділення останнього підвиду між теоретиками тривають суперечки, але особливості саме цього підвиду ми вважаємо найбільш характерними для перевидання історично-художньої літератури, тобто літературно-художніх творів, основою яких є опис історичних подій або осіб.

Це особливо стосується перевидань творів стародавньої літератури, які подаються у супроводі тлумачень науковців та дослідників, словників уживаної лексики, глосаріїв. Зазвичай, усі ці додатки час від часу переглядаються, уточнюються, розширюються. До перевидання також може додаватися ілюстраційний та картографічний матеріал.

Таким чином, історично-художній твір можна буде віднести до різновиду науково-художніх видань, основою яких є документи, що описують реалії подій або фактів діяльності історичних осіб.

Часто зустрічаються видання „перероблені, доповнені”, що майже відповідає „переглянутому” залежно від характеру та обсягу внесених змін.

Одним із небезпечних питань при перевиданні історично-художньої літератури є внесення змін до змістової частини додатків. З набуття Україною незалежності відбулося переосмислення історичних подій та їх значення для країни. Сьогодні з'явилося багато бажаючих покритикувати хід історії (ми не заперечуємо таку потребу), але ця критика інколи заходить дуже далеко і скеровує наукову думку в хибному напрямі. Як результат маємо небажання, незацікавленість пересічного читача звертатися до історично-художньої літератури.

Прискіпливий аналіз при підготовці до друку текстів, які часто перевидаються, в історичному контексті може дати колосальний матеріал для глибинного усвідомлення ролі й відповідальності редактора не лише щодо подальшого вдосконалення тексту, структури твору в цілому, а й зміни певних смислових, фактологічних і навіть політичних акцентів у таких творах.

Втручань може зазнавати і мова викладу, здебільшого, для спрощення сприймання тексту, адже йдеться про перевидання творів, розрахованих на широкий загал. Якщо мова викладу буде недоступною для розуміння або занадто складною, видавець не просто втратить потенційного покупця, від самого прочитання буде замало користі. Тому часто в результаті редакторських правок мовний ряд стає виразнішим, набирає народних ознак, виклад стає чіткішим.

Отже, перевидання історично-художньої літератури вимагає від редактора стільки ж уваги, обізнаності в усіх сферах та знання з означеного питання, як і будь-яка інша науково-художня література. Ми не применшуємо значення цих видань, проте видавець повинен сам розуміти, наскільки важливою історично-художня література є для молодій державі, формування незалежного самоусвідомлення українців.

НОТНІ ВИДАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Доп. – Коваленко А. Л., ПР-24
Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Розглядаються питання виникнення та розвитку нотних рукописних і друкованих видань в Україні. Аналізується сьогоднішній стан у цій царині.

Ключові слова: *музика, ноти, нотні видання*

Музику створює народ, вона віддзеркалює його душу. У порівнянні з іншими видами мистецтва – літературою, живописом, архітектурою тощо – музика повністю передає через століття запал її творця, емоційний стан за допомогою лише 7 нерухомих знаків на аркуші паперу.

Нотні знаки, і зокрема спів по нотах, прийшли в Україну з уведенням християнства. Найдавніші богослужбні книги з'явилися в XI столітті. Були вони рукописними й називалися то "Стихирарями", то "Ірмолоями", то "Мінеями", "Тріодами" тощо. Музичні знаки в них були без лінійними, ставилися над складами і словами тексту; звалися вони знаменами, пізніше – крюками.

З другої половини XVI століття в Україні запроваджено лінійну систему нотного письма. Найдавнішою її пам'яткою є Супральський ірмолой у книгозбірні Почаївської лаври, датований 1593 роком.

У давні часи ноти були дуже дорогим задоволенням: надрукований їх стос коштував стільки ж, скільки й карета з кінями. Тогочасна техніка друкування нот – гравіювання – була дуже складною і дорогою. На відміну від книг і нотних видань, рукописні копії нот тоді були дешевші.

В Україні першим набірним нотним виданням у кириличному друкарстві був нотний „Ірмологіон”. Видання 1707 року (за іншими даними 1700) надруковане у друкарні при церкві Святого Юра м. Львів) кваліфікованим друкарем Йосифом Городецьким. Це видання швидко поширилося по всіх

Українських християнських монастирях і також потрапило до Московської держави.

Зберігся опис втраченого сьогодні нотного Ірмолою з 1728 р., який був на правому кліросі Лаврського Успенського собору. Це, власне, "напівдруковане видання", бо нотні лінійки і словесний текст тут рукописні, а надруковано лише нотні знаки й ключі, а також орнаментальні прикраси. До наших днів дійшло кілька таких "напівдрукованих" нотних Ірмолоїв — два з 20-х рр. XVIII ст. і декілька аналогічних друків XIX ст. (1811, 1820, 1852 рр.). Втім, такі публікації призначалися, очевидно, для внутрішнього вжитку, бо дозвіл, потрібний для тиражування, отримати було майже неможливо. Лише вряди-годи Лаврі вдавалося домогтися дозволу на передрук творів українських авторів, і то тільки за їх російськими перевиданнями, з яких усунуто українські мовні риси

З кінця XVIII – у XIX століттях музиканти, музикознавці та фольклористи активно записували, клали на ноти й друкували українські народні пісні. Багато в цьому плані зробили М. Лисенко, Ф. Колеса та уродженець Сумщини К. Квітка.

На сьогоднішній день існує кваліфікація популярної літератури з питань музики, запропонована Е.А. Лазаревич:

1) для малопідготовленого читача; 2) для читача, що немає спеціальної освіти і цікавиться проблемою як аматор; 3) для спеціалістів з суміжних галузей знань.

До літератури першої групи належать переважно видання для дітей і молоді. Вони пробуджують інтерес до музики, вчать розуміти зміст музичних творів, у загальних рисах знайомлять з музичною грамотою, основними поняттями музики, її історією, жанрами. В описі музичних творів образність досягається створенням конкретних, „видимих” партій. Це пробуджує інтерес до слухання музики, вчить розуміти її.

Література другої групи покликана, передусім, шляхом роз'яснення музичних творів навчити читача сприймати мову музики, а також дати додаткові відомості не тільки про твір, але й про композитора, тобто розширити світогляд читача. Мета

видань цієї групи – ознайомити читача не зі світом музики взагалі, а з конкретним, вузьким поняттям.

Видання третьої і четвертої груп майже не розрізняються за характером викладу і наближаються до наукових.

В останні роки нотні видання рідко можна було побачити на полицях книжкових магазинів. Зараз ситуація покращується, але їх кількість не збільшилася на стільки, на скільки б хотілося.

Згідно з даними Національної парламентської бібліотеки щороку в Україні з'являється друком майже півсотні нотних видань. Серед тих, що з'явилися в останні роки, привертають увагу „Батьківщино моя, Україно!”, „Зорі, закосичені вітрами”, „Лінія Любові”, „Любіть Україну”, „У лузі калина так гарно цвіте”, „Світлиця пісень і спогадів” та інші.

Завдяки сумському видавництву „Собор” побачили світ такі нотні видання, як: „Хорові обробки пісень Сумщини для академічного хору”, „У країні музичної грамоти”, „Малютко”, „І слово в пісні відгукнеться...”.

Може бути, що всі ці факти свідчать про відродження нотних видань на Сумщині, в Україні, але все ж великий обсяг роботи не завершений. Тому у видавців нашої країни є важливе завдання підтримати і не дати зникнути нотним виданням попри всю складність підготовки їх до друку.

ШРИФТОВЕ ОФОРМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОМУНІКАТИВНОЇ СИСТЕМИ ТЕКСТУ

Доп. – Лойченко А., ПР-24

Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Розглядаються питання шрифтового оформлення навчальних видань для різних вікових груп загальноосвітньої школи.

Ключові слова: *навчальні видання, формат видання, шрифт, текст, шрифтові виділення тексту, комунікативна система тексту.*

Не зважаючи на значну роль телебачення і радіо, Інтернету та інформації на електронних носіях, друковані видання і зараз користуються широким попитом у споживачів інформації. А для студентів та школярів підручник взагалі є незмінним супутником у процесі навчання.

За цільовим призначенням видання поділяються на офіційні, наукові, науково-популярні, навчальні, довідкові, рекламні, літературно-художні. Навчальне – це видання систематизованих відомостей наукового або прикладного характеру, викладених у зручній для вивчення і викладання формі.

Головним носієм інформації в початкових виданнях є текст, матеріалізований за допомогою шрифту, зорові якості якого стають властивостями самої сторінки, вкритої друкарськими знаками. Тож саме шрифт і виступає головним елементом комунікативної системи тексту, є єдиним носієм тексту.

Проблема шрифтового оформлення навчальних видань на сьогодні актуальна, оскільки стає одним із найголовніших чинників, покликаних донести до читача зміст написаного. Правильне вирішення шрифтового оформлення підручників та навчальних посібників для різних класів середньої школи, стає головним елементом комунікативної системи тексту. Відтак – навчальне видання може або стати джерелом знань, або відштовхнути дитину чи підлітка від навчання.

Аналіз шрифтових виділень у навчальному посібнику «Сумщина в історії України» та проведений експеримент на предмет сприйняття тексту учнями різних класів Сумської гімназії №1, дозволяють нам зробити такі висновки:

шрифт – це графічна, художня форма зображення літер, знаків і цифр певної системи письма, комплект літер, що відтворює будь-який алфавіт (латинський, російський, арабський, грецький), а також цифри і знаки складання, символів певного розміру і малюнка;

для різних вікових груп у підготовці до видання використовуються різні шрифти;

жодне з видавництв Сумщини не спеціалізується на виданні навчальної літератури, що призводить до порушень норм державних стандартів щодо шрифтового оформлення видань; навчальний посібник «Сумщина в історії України» саме через порушення вибору кегля шрифту, що і показав проведений нами експеримент, не може задовольнити інформаційні запити учнів одночасно п'ятих, та одинадцятих класів;

система заголовків та підзаголовків у навчальному виданні відіграє важливу роль, адже вона полегшує роботу з книгою, однак надмірне виділення заголовків тільки шкодить сприйняттю матеріалу;

набір фрагментів меншим кеглем доцільний при виділенні додаткових текстів, він вказує на характер інформації, і читач сам вирішує вже важливість інформації;

віршований текст вимагає особливого набору, і вдале оформлення поезії викликає відповідні асоціації, допомагає правильному сприйняттю усього матеріалу.

В результаті проведеної роботи зроблено узагальнений висновок про те, що шрифтове оформлення навчальних видань є винятково важливим елементом комунікативної системи тексту.

ТИПОЛОГІЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ВИДАНЬ СУМЩИНИ

Доп. – Луценко Ю.В., ПР-24

Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Розглядаються питання типології видань, згідно з видавничими стандартами, загалом та випущених видавництвами Сумщини зокрема.

Ключові слова: редакційно-видавничий процес, літературно-художні видання, видавництва Сумщини.

Редакційно-видавничий процес – це сукупність обумовлених практикою послідовних дій видавничих працівників, спрямованих на підготовку і випуск у світ того чи іншого виду видавничої продукції.

До особливо складних у редакторській і видавничій діяльності належать навчальні та літературно-художні видання. Така складність обумовлюється як змістовою, так і структурною їх специфікою. З одного боку, навчальні видання, художні твори та видання для дітей виконують чи не найвідповідальніші функції: інформаційну, пізнавальну, виховну, а з іншого – потребують складнішої внутрішньої конструкції, вибудова якої неабияк залежить саме від умінь і навичок редактора.

Літературно-художні видання об'єднують усі твори художньої літератури, різноманітні за жанрами, часом і місцем їх появи у світ. Складність і специфіку редагування таких текстів визначає різноманіття типологічних характеристик того чи іншого літературного твору.

Будь-який літературно-художній твір має свої жанрові особливості. В літературознавстві прийнято розділяти такі твори за родами – епос (епопея, роман, повість, оповідання, новела, байка, казка, легенда), лірика (ліричний вірш, пісня, елегія, епіграма, епітафія), драма (трагедія, комедія, драма, водевіль, фарс). Крім цього, з розвитком літературного процесу постійно виникали і виникають численні різновиди того чи іншого жанру.

Слід пам'ятати ще й про типологію видавничу. В основі визначення різних типів видань лежить два критерії: цільове призначення та адресність. За цільовим принципом видання художньої літератури можна розділити на моновидання, збірники, літературно-художні журнали, альманахи, антології, вибрані твори, зібрання творів. Кожний тип вимагатиме творення своєї структури вироблення певних критеріїв відбору творів. В адресному спрямуванні існує поділ на такі типи видання: масове, науково-популярне, наукове. Кожний із названих типів вимагає певних структурних блоків.

Так само, як інші видання, літературно-художні мають відповідати певним стандартам, які розповсюджуються на всі типи літературно-художніх книжкових видань за винятком видань для дітей, а також мініатюрних видань, які регламентуються іншими документами. Стандарт визначає формати видань, варіанти оформлення, шрифтове оформлення,

вимоги до текстових та ілюстративних оригіналів, способи друку, зовнішнє оформлення, вимоги до якості поліграфічного виконання, паперу та матеріалів.

Для визначення показників оформлення літературно-художні видання виокремлюються за наступними ознаками: структура змісту (видання одного твору, авторські та колективні збірники, зібрання творів); серійність (індивідуальні видання, серії та бібліотеки); тип оформлення (видання в економному, звичайному, покращеному оформленні та видання особливого призначення).

До видань в економному оформленні відносять масові серії та бібліотеки, окремі твори та збірники, як правило, багатотиражні, які випускаються в обкладинках, на офсетному чи навіть газетному папері, у вузькому асортименті форматів, без ілюстрацій чи з мінімальною їх кількістю.

До видань у звичайному оформленні відносять окремі твори та збірники, масові зібрання творів та окремі твори, серії та бібліотеки, які випускаються на офсетному папері щільністю 65–70 грамів, без ілюстрацій чи з обмеженою їх кількістю, в 1 – 2 фарби, в основних стандартних форматах.

До видань у покращеному оформленні належать розраховані на тривале використання зібрання творів, окремі твори та збірники, покращені серії та бібліотеки, що випускаються на офсетному папері щільністю 80 грамів чи крейдованому. Допускається підвищена ілюстративність, друк до чотирьох фарб, застосування будь-яких стандартних форматів видань.

До видань особливого призначення відносять подарункові, ювілейні, сувенірні та інші видання, як правило, малотиражні, що виготовляються із високоякісних матеріалів по індивідуальному макету. Допускаються ускладнені конструкції, додаткові елементи оформлення, особливі технологічні умови видавництва, нестандартні формати видань.

Щодо книговидавництва загалом та випуску літературно-художніх видань зокрема в Сумській області, вони упродовж кількох останніх років значно розширились. Якщо у 1991 році

був один редакційно-видавничий відділ при обласному управлінні у справах видавництв, поліграфії та книжкової торгівлі, то в 1996 діяли вже 4 спеціалізовані видавництва: «Слобожанщина», яке є також найстарішим на території Сумщини, «Мрія», «Білий лебідь» та «Макден». У 2000 році в регіоні було 22 видавництва, кількість яких зросла на сьогодні до 32. Можна відзначити найпопулярніше видавництво «Козацький вал», де друкується третина всіх книг, що видаються в області. Найінтелектуальніше – «Університетська книга», що спеціалізується на наукових виданнях по філософії, історії, культурі та ін. Найграмотніше «Собор», видання якого відповідають як мовно-літературним, так і видавничо-поліграфічним вимогам сьогоденного дня. Спектр продукції, яку пропонують видавці, доволі широкий. І розрахована ця продукція як на сучасне покоління читачів, так і на наступні. Це поезія, проза, краєзнавча, науково-популярна, спеціалізована література, різноманітна інформаційно-рекламна продукція тощо. Продовжує збільшуватись і кількість виданих книг. Якщо в 2001 році було видано 326 книг, то на сьогодні їх кількість збільшилась майже вдвічі. Дві третини видань виходять українською мовою.

Спеціалізуватись на випуску художньої літератури не відмовився б жодний видавець, але існує проблема реалізації такої продукції в нашій області. Для порівняння: випуск підручників складає 39%, наукових видань – 26%, науково-популярних видань – 15% і лише 9,8% художніх творів, серед яких 80% - поезія, 20% проза, 10% - колективні збірники, 30% - твори одного автора. Та в різні роки в різних видавництвах Сум побачили світ видання, які нічим не поступаються перед найкращими столичними. Тоді як безліч збірок і добірок, виданих у столичних видавництвах вочевидь провінційного рівня.

ВІДПОВІДНІСТЬ ФОРМАТІВ ЖУРНАЛІВ ДО ЇХ ВИДІВ. НА ПРИКЛАДІ "ВІСНИКА СУМДУ"

Доп. – Максюта А.В., ІР-34

Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Розглядаються формати науково-популярних журнальних видань. На прикладі "Вісника СумДУ" показуються відхилення у форматах журналів, що є порушенням видавничо-поліграфічних стандартів.

Ключові слова: журнал, види журналів, формат, поля.

Журнал [часопис] – періодичне видання, яке виходить під постійною назвою, має постійні рубрики, містить статті, реферати, інші матеріали з різних громадсько-політичних, наукових, виробничо-практичних та інших питань, літературно-художні твори, ілюстрації, фотографії.

Журнал може мати додаток чи додатки у вигляді періодичних чи продовжуваних видань, а також платівок, дискет, магнітофонних стрічок, інших носіїв аудіовізуальної інформації.

Залежно від змісту існують такі види журналів:

- громадсько-політичний журнал;
- науковий журнал ;
- науково-популярний журнал;
- популярний журнал;
- виробничо-практичний журнал;
- літературно-художній журнал;
- реферативний журнал.

Залежно від призначення журнали поділяються на такі види:

- журнали для широкого кола читачів;
- журнали для фахівців;
- журнали для дітей різної вікової категорії (дошкільнят, наймолодших школярів, школярів середнього та старшого віку).

Основні розміри та кількісні параметри видання умовно можна згрупувати за такими блоками:

- формати видань;
- обсяги видань;
- обсяги редакторської роботи.

Форматом видання прийнято вважати розмір за шириною й висотою, що склався після обрізування видання з трьох сторін.

Розмір книжкового чи періодичного видання, що ставав похідним після згинання (фальцювання) аркушів паперу в кілька разів (два, три, чотири чи п'ять) отримував свій формат.

Формат журналу повинен бути встановлений видавцем залежно від змісту, призначення чи оформлення журналу з урахуванням вимог ГСТУ 29.1-97 "Журнали. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги" і повинен бути постійним протягом року.

"Вісник СумДУ" – це науково-популярний журнал для широкого кола читачів. Згідно з державними стандартами формат науково-популярного журналу може бути 70x100/16, 70x108/16, 84x108/16, 84x108/32, допускається також 60x90/8. Висота сторінки без полів повинна включати колонтитул за його наявності, але не повинна включати колонцифру (виняток – розміщення колонцифри у рядку колонтитулу). Формат сторінки без полів повинен бути 8x12³/₄ кв, розміри полів до обрізування 13; 16; 18; 24 мм. Формат паперу журналу "Вісник" становить 70x108/16 см, формат журналу до обрізування 175x270 мм, формат журналу після обрізування 170x260 мм.

Згідно з вимогами стандарту, друкарні можуть допустити відхилення від запропонованих форматів журналу не більше одного міліметра. Такі відхилення можуть статися тоді, коли друк здійснюється на застарілому поліграфічному обладнанні. За умов виявлення більших відхилень, видання вважатиметься таким, яке випущене з порушенням вимог діючих стандартів.

Якщо розглядати "Вісник Сум ДУ" за 1994 рік, то розміри полів у журналі на кожній сторінці різні, і ця відмінність дуже суттєва. У "Віснику" за 1998 рік розміри полів також різні, але відмінність їх складає 1-2 мм. У "Віснику" за 2005 рік розміри полів майже однакові, тільки на деяких сторінках різниця 1-2

мм. У старіших випусках журналу формат паперу навіть не вказаний.

Підсумовуючи сказане вище варто констатувати – формат журнального видання “Вісник Сум ДУ” не завжди відповідає вимогам державних стандартів.

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ ОРІЄНТАЦІЇ МАС І СОЦІАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

Доп. – Маслова О., ЖТ-52

Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Досліджується роль ЗМІ у соціальній орієнтації мас і соціальному управлінні та місце журналіста в цих процесах.

Ключові слова: *інститути соціального інформування, журналістський вплив, виховання мас.*

Все, що оточує нас (матеріальні та нематеріальні речі), несе певну інформацію. Скільки мільйонів років існує наш світ, а безліч таємниць ще не розгадано, тобто ми не є носіями повної інформації про нього.

Відомо, що найбільшою ціллю будь-якого демократичного суспільства є перемога в боротьбі за формування у кожного його представника соціальної позиції та світогляду, які б відповідали певним ідеалам, цінностям і завданням, а також пробудженню соціальної активності, спрямованої на здійснення цих цілей і завдань.

Оскільки суспільство відчуває потребу в отриманні регулярної інформації, то й утворює спеціальні інститути, які надають її своєчасно, а також використовують силу інформації з метою впливу на суспільство через засоби масової інформації. Таким чином, інститути соціального інформування – преса, радіо, телебачення – одночасно є інститутами виховання політичної культури та економічного мислення, необхідні для суспільного прогресу. Треба мати на увазі, що ЗМІ не здійснюють власне керівництва тими або іншими соціальними процесами і не приймають управлінських рішень. Вони лише

впливають на свідомість людей, коригуючи їх поведінку в бажаному напрямі або готують ґрунт для такої поведінки шляхом поширення інформації. Також інститути соціального інформування значно полегшують існування соціуму навіть тим, що допомагають, не відволікаючись, поєднувати своє особисте життя з життям оточуючого середовища, де безупинно творяться безліч процесів, про які ми могли навіть не здогадуватись, не замислюватись. Вони розвивають нас як у духовному, так і в фізичному плані, а найголовніше – закликають бути небайдужими.

Зараз прийнято вважати журналістику одним із могутніх соціальних інститутів освіти і виховання мас, бо саме вона відповідає за потреби суспільства в регулярному надходженні багатогранної, точної інформації про дійсність, сферу соціальних відносин. Журналістика – це вид громадської діяльності щодо періодичного поширення соціальної інформації через канали масової комунікації (пресу, радіо, телебачення, кіно та ін.). Вона торкається майже всіх сфер нашого життя, тісно пов'язана з усіма формами суспільної свідомості.

Засоби масової комунікації реалізують цілі соціального управління, яке включає раціональну організацію праці, виховання їх у дусі загальнолюдських ідеалів, дотримання загальноприйнятих норм права і виробленої віками нашим народом моралі. У процесі виховання мас має місце передусім інформаційна взаємодія між вихователем (ЗМІ) і тим, кого виховують (суспільство). Вихователь впливає на почуття та інтелект людини, повідомляючи їй, доводячи до її свідомості інформацію, щоб вона стала керівництвом в її практичних справах. Тому, по суті, управлінська діяльність взагалі має інформаційну природу, яка здійснюється майже в усіх сферах: і в економічній, і в господарській діяльності, і в політиці та культурі.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЯК ЧИННИК ВІДПОВІДНОСТІ СТАНДАРТАМ

Доп. – Ніколенко І.С., ПР-34
Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Розглядаються питання підготовки до видання на основі державних методичних вказівок для середніх і вищих навчальних закладів.

Ключові слова: *видання, методичні рекомендації, методичні вказівки, текст, видавнича підготовка видання.*

Видання – документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений друкуванням, тисненням або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам Державних стандартів, інших нормативних документів щодо їхнього видавничого оформлення і поліграфічного виконання.

Методичні рекомендації (методичні вказівки) – навчальне або виробничо-практичне видання роз'яснень з певної теми, розділу або питання навчальної дисципліни, роду практичної діяльності, з методикою виконання окремих завдань, певного виду робіт, а також заходів. За інформаційними ознаками вони належать до виду неперіодичних видань (видання, що виходить одноразово і продовження якого не передбачене).

За своєю формою і призначенням методичні вказівки подібні до інструкцій, але більш орієнтовані на вирішення організаційних питань. До методичних вказівок можуть додаватися форми документів, переліки тощо.

Методичні рекомендації укладають для галузевого (внутрішнього) і для міжгалузевого (зовнішнього) використання. У них висвітлюють ефективні форми організації праці та нові технології, що ґрунтуються на результатах наукових досліджень і вивченні досвіду роботи різних установ.

Для забезпечення належного навчально-методичного рівня тексту редактор має пам'ятати про найважливіші завдання конкретного навчального видання: по-перше, дати учневі

(студентові) певну систему знань; по-друге, допомогти йому легко засвоїти нормативну дисципліну; по-третє, активізувати творчий потенціал; по-четверте, сприяти формуванню особистісних начал.

Виконанню цих завдань слід підпорядкувати наскрізь відпрацьований належний навчально-методичний рівень тексту. Досягнути його не можна, не опираючись на такі критерії як системність викладу, науковість, цілісність, повнота, логічність, доступність.

Базовим документом щодо видавничого оформлення та поліграфічного відтворення методичних вказівок є стандарт ГСТУ 29.2-97. „Підручники і навчальні посібники для загальноосвітніх шкіл та інших типів середніх навчальних закладів. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги”. Цей стандарт поширюється на підручники та навчальні посібники для загальноосвітніх шкіл та інших типів середніх навчальних закладів, затверджені, допущені або рекомендовані Міністерством освіти і науки України, що випускаються поліграфічними підприємствами, і встановлює загальні технічні вимоги до їх поліграфічного виконання.

Стандарт не встановлює вимог до експериментальних і пробних підручників, до підручників з музики та співів, до підручників для дітей з дефектами слуху, зору та вимови, до друкованих посібників типу зошитів, довідкових посібників, друкованих дидактичних матеріалів, до вкладок у підручники.

ШТРИХОВЕ КОДУВАННЯ ДРУКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ВІТЧИЗНЯНЕ КНИГОВИДАННЯ

Доп. – Солтис А.І., ПР-34

Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Розглядаються питання міжнародного штрихового кодування друкованої продукції та проблеми впровадження їх у практику вітчизняного книговидання.

Ключові слова: *штрихове кодування, EAN, ідентифікаційний номер, стандарти.*

Штрихове кодування – це умовний числовий код, який представлений комбінацією послідовно розташованих паралельних штрихів та проміжків між ними і призначений для оперативної ідентифікації товару електронними засобами. Набрало швидкого поширення в світі у 80-х роках минулого століття. Викликане це було кількома чинниками. Серед найголовніших виділимо такі:

- активне впровадження інформаційних технологій автоматизованої ідентифікації та електронного обміну даними;
- необхідність повсюдного створення інформаційної бази для контролю та управління товарно-грошовим обігом;
- підвищення конкурентоспроможності товарів на вітчизняних та міжнародних ринках;
- скорочення часу товарообігу за рахунок застосування електронних засобів обліку при виробництві товарів, їх складанні, транспортуванні, реалізації та звітності державним органам.

Для забезпечення технічної сумісності розроблених у країнах Заходу власних систем штрихового кодування товарів та визначення сфери їх застосування було утворено Міжнародну асоціацію товарної нумерації – EAN International. У 1980 році між Північно-американською асоціацією штрихового кодування (UCC), Міжнародним агентством ISBN та Міжнародним агентством ISMN було підписано угоду, згідно з якою для ідентифікації видавничої продукції було визначено 13-розрядну версію ідентифікаційного номера IAN-13 з префіксами для книжкових видань – 978, музичних – 979 (Booklend).

У відповідності до положення про штрихове кодування товарів, обов'язковому маркуванню підлягають усі товари (у тому числі книги), які призначені для:

- реалізації в Україні;
- експорту;
- імпорту.

Маркування книг штриховими кодами EAN здійснюються відповідно до українських державних стандартів та інших

нормативних документів. Зазначені стандарти встановлюють загальні вимоги до штрихкодових позначок. Такі вимоги стосуються зокрема:

- правил кодування;
- структури розмірів загальної побудови;
- фотошаблонів для друкування;
- матеріалів, на який наноситься штрихкодова позначка;
- основних параметрів, що забезпечують якість.

Книговидання – це та сфера, що визначає духовний та ідеологічний стан суспільства на тому чи іншому етапі свого розвитку. Книга є об'єктом культури і соціальної інформації, підсистемою інформаційних потоків і фактом інформаційного забезпечення суспільства. Саме книга один із тих чинників, який творить міжнародний рівень держави. Тож не лише за змістом, а й за формою вона повинна відповідати світовим стандартам.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТЕКСТОВОГО ТА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ В НАУКОВИХ ВИДАННЯХ

Доп. – Стоволос Н.О., ПР-24
Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

З'ясовуються особливості ілюстрацій у науковій літературі, які істотно впливають на сприйняття текстового матеріалу, адже зміст і оформлення мають органічно доповнювати і розкривати один одного.

Ключові слова: друковані видання, текст, наукова література, ілюстрація.

Друковані видання займають надзвичайно важливе місце у житті суспільства. Не існує людини, яка хоча б раз на день не прочитала якусь інформацію з газети, журналу, не звернулася до улюбленої книги. Багато років тому видатний художник

Проблема оформлення друкованих видань відповідно до їх типу, читацького призначення і суспільного значення є актуальною для сьогодення, особливо зважаючи на виникнення

великої кількості нових видавництв. Розвиток суспільства завжди визначався розвитком науки, отже, і наукової літератури, а розповсюджуються наукові знання серед широкого загалу читачів саме через науково-популярну літературу. Від того, наскільки якісно будуть оформлені ці типи видань, буде залежати, чи дійдуть вони до своїх читачів.

В основі книги лежить текст. Різні галузі науки мають власне бачення тексту як об'єкту розуміння. Лінгвісти вважають, що текст – це мовлення; психологи впевнені, що текст – засіб спілкування, система думок з певною логічною структурою; семіотики розглядають текст як систему знаків та правил їх поєднання; логіки бачать текст у групі взаємопов'язаних суджень.

Сприйняття людиною змісту книги значною мірою залежить від її графічного та художнього оформлення. Візуальне сприйняття є важливим фактором, який визначає, чи візьме читач взагалі до рук ту чи іншу книгу. Основою якісно оформленого друкованого видання є правильне та доцільне розташування всіх складових елементів як на сторінці або розвороті, так і у виданні в цілому. Найважливішим завданням дизайнерів і художніх редакторів є найвиразніше художнє втілення в зовнішньому образі друкованого твору його призначення, функціональної суті, матеріально-конструктивної і технологічної основ.

Нині бракує сучасної літератури з методики оформлення друкованих видань в цілому, не говорячи про особливі риси певних типів видань. Грунтовні праці Добкіна С.Ф., Валуєнка Б.В., Герчука Ю.Я., Атабекова М.О., Пахомова В.В. і Д. Шульца висвітлюють тенденції у формуванні зовнішньої форми книги 70-80-х років, а в сучасних посібниках Сави В.І. та Швецової-Водки Г.М. особливості оформлення наукової літератури не розглядаються. Детально аналізується типологія, історія і перспективи розвитку наукового книговидання Зелінською Н.В., але залишається поза увагою їх оформлення. У виданнях, присвячених оформленню, розглядаються лише схеми

композиційної побудови сторінок і графічні параметри текстів, заголовків, ілюстрацій (Гнатів Г.П., Картер М.А., Тулупов В.В.).

Хоча варто зазначити, що останнім часом вітчизняні науковці починають звертати все більше уваги на невербальні та паравербальні засоби вираження. Серед публікацій, що стосуються теми нашого дослідження, можна назвати численні роботи Шевченко В.Е. Вона досліджує вплив гарнітури шрифту на сприймання тексту, композицію та архітекtonіку друкованих видань, роль білого простору як елемента дизайну.

Значення малюнка, схеми, креслення у тексті визначає розмір зображення, його масштабне відношення до тексту та інших ілюстрацій. Розмір та положення ілюстрацій дозволяють створити ту чи іншу будову, пов'язану не лише зі змістом тексту, але й бажаним характером ритму. Від цього залежить активність переключення уваги читача з тексту на зображення та повернення до тексту.

Кожне видання, друкований твір – цілісна функціональна система, в якій усі елементи виконують визначені завдання в процесі реалізації головного – комунікативного. У свідомому, цілеспрямованому використанні авторами усіх виразних засобів набору закладені резерви активізації форми видання.

Функціональний задум та зміст друкованого твору поєднуються у композиції видання, характер та специфіка змісту диктують оформлювачу комплекс композиційних завдань, які він повинен вирішити художніми засобами, і від цього залежить якість та зручність видання.

Отже, формування структури видання полягає у створенні кращих умов для сприйняття наукової інформації у зовнішній формі видання. Врахування особливих ознак наукового стилю, стилістичні особливості зображальної мови і читацької приналежності визначає загальну видавничу концепцію оформлення. При складній структурі видання, при наявності великої кількості зображальних і текстових елементів розмірна систематизація допомагає організувати матеріали видання так, що однозначні елементи мають рівнозначні

рішення. Це сприяє вірній зорово-значеннєвій орієнтації читача у виданні.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ЖАРГОНА

Доп. - Силка О.О., IT-52

Наук. кер. – викл. Батраченко Л.Ф.

Ключові слова: комп'ютерна лексика, сленг, жаргон

У статті розглядаються особливості професійного жаргону комп'ютерників, вплив англійської мови на його формування, шляхи творення жаргонізмів.

Бурхливий розвиток наприкінці ХХ століття комп'ютерної техніки, новітніх інформаційних технологій викликав справжній неологічний бум, призвів до появи в нашій мові нового, але вже значного за обсягом і досить впливового прошарку слів, який потребує всебічного наукового аналізу.

Комп'ютерна мова чітко розпадається на дві великі групи слів. З одного боку, це техніцизми, що утворюють досить розгалужену термінологічну систему, з іншого – власне комп'ютерний професійний сленг, близький до розмовного мовлення, багатий на різноманітні okazіоналізми. Все частіше жаргонні вирази превалюють над технічними термінами не лише в розмовному мовленні, але й на сторінках спеціальних видань, зокрема у журналах, присвячених комп'ютерним іграм.

Вплив англійської мови на формування українського комп'ютерного сленгу проявляється по-різному. Нерідко комп'ютерники використовують безпосередні запозичення з англо-американського комп'ютерного жаргону замість загальноживаних українських відповідників: *юзер* – користувач, *геймер* – гравець, *баг* – помилка, *кулер* – вентилятор.

Поширені у комп'ютерному жаргоні також дотепні трансформації англійських термінів у відомі українські слова на основі їх випадкової співзвучності: *віник* (*вінчестер*), *батони* (від англ. *button* – кнопка), *мило* у значенні “повідомлення

електронною поштою” (від англ. *mail* –пошта), *паквілянт* (програміст на мові *PASCAL*).

У професійному жаргоні виникають і нові фразеологізми, семантична мотивація яких зрозуміла тільки обізнаним з комп'ютерною технікою: *тиснути батони* (працювати з клавіатурою); *полірувати глюки* (налагоджувати систему після виявленої помилки).

Отже, незважаючи на дію певних позамовних факторів, що уповільнюють формування української комп'ютерної лексики, можна стверджувати, що цей процес активно розвивається. На сьогоднішній день комп'ютерні слова утворюють окрему мікросистему, ядро якої складають вузькоспеціальні терміни, а периферія має розгалужені зв'язки з іншими мікросистемами, що сприяє їх взаємозбагаченню і взаємопроникненню.

СУРЖИК ЯК ЯВИЩЕ ІНТЕРФЕРЕНЦІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ

Доп. – Чернякова М., ММ-55
Наук. кер. – викл. Сушкова О.М.

Досліджується специфіка функціонування суржиків в Україні як явища інтерференції в умовах білінгвізму.

Ключові слова: *суржик, інтерференція.*

В Україні склалася парадоксальна ситуація, коли згідно з чинним законодавством Україна має одну державну мову, а фактично на її території цілком рівноправно і навіть з певною кількісною перевагою функціонує російська мова. Ми маємо сьогодні українську національну державу без чітко викарбуваних національних рис, без джерельно чистої, загальновизнаної й повсюдно утвердженої мови.

Багато дослідників звертається до питання суржиків в Україні: Л.Масенко, Г.Поберезька, В.Радчук, О.Сербенська та ін. Мовознавець Л.Масенко зауважує: “Навіть найменш підвладний змінам граматичний кістяк мови в суржиків розхитаний і плинний” [1, с.29]. Натомість перекладознавець В.Радчук підкреслює, що “змішання мов іде второваними

стежками, де діють свої закони інтерференції. Суржик постає не безладно, це теж мова" [2, с. 12].

Кожного дня доводиться чути суржик. Усюди. Відчуття, м'яко кажучи, не з приємних. "Чому люди так розмовляють?" Відповідь проста, але приємного в ній мало. Суржик панує в усіх сферах нашого життя. Але чи стане він мовою?

Зі здобуттям Україною незалежності й підвищенням статусу та престижу української мови, ситуація російсько-українського суржику дещо змінилася.

Мовне каліцтво заповнило наші телеекрани. Немає жодного каналу, який би працював тільки державною мовою, пропагував українську культуру, літературну мову. Чому, коли українець жартує, він обов'язково мусить розмовляти суржиком? Хто штампує нам "вірок сердючок", "шоу самотніх холостяків" та інше хохляцтво? Адже маємо класичні зразки українського гумору. Чому ж наща молодь не спроможна на справжні українські жарти на арені клубів веселих і кмітливих? Бо мовою їхнього навчання, спілкування був і залишається суржик.

Отже, у дні домінування електронних ЗМІ суржик вийшов із-під стріх, кухонь та базарів, зазвучав в ефірі. Більш того, він (суржик) став помітним елементом гумористичних програм, молодіжної музики. Улюбленець молоді DJ Толя з "Gala - Радіо" кілька разів на тиждень запрошує: "Хто там в ехвірі? Ану заходь!" До нього стали звертатися й письменники (останні повісті В.Шевчука "Горбунка Зоя" та "Сім тітоньок великого музиканта").

Уявлення про суржик, яке подається в школі досить обмежене з огляду на загально мовне явище. Це заважає молоді зрікатися суржику, бо уявлення про нього упереджене. Справді, коли "усі в нашому місті" розмовляють суржиком, то чому не вважати, що це справжня народна мова. А суворі вимоги викладачів та авторів підручників, словників відстали від життя. Тим більше, вживання іноземних слів (зокрема, англійських) робить нас сучаснішими, освіченішими, поважнішими.

Коли мова не має міцних позицій у суспільстві, вона гине, перетворюючись на суржик. Українська мова зазнала велику кількість утисків та заборон, але вижила, вистояла. Процес запозичення маргінальної лексики у мови народу-сусіда є природнім. Якщо це явище переходить певні межі, то лексика під загрозою руйнації – перехід мови в суржик.

Чи збагатять суржикові форми розмовну українську мову, чи стане він мовою, чи зникне як культурне явище. Але я можу сказати напевне: українська літературна мова здобуває своє місце, її вивчає чимало іноземців; виявом коректності й шляхетності є, наприклад, те, що нею на державному рівні послуговуються представники посольств багатьох держав в Україні. Це її нові, а можливо, лише оновлені функції.

“Лінгвістичне чудо”, як назвав нашу мову Ю. Шевельов, маючи на увазі сотні заборон та різні утиски, через які вона пройшла, має демонструвати свою життєздатність через активізацію духовних зусиль нації й кожного, причетного до неї. Українське слово наш Бог. Жити йому вічно. Пам’ятаймо це. Плекаймо, цінуймо, шануймо рідне слово рідної матері в рідній країні!!!

Література:

1. Масенко Л. Мова і політика. – К., 1999. – С. 29.
2. Радчук В. Мова в Україні: стан, функції, перспективи // Українська мова та література. – 2000. – №6

КУЛЬТУРА МОВИ У СПІЛКУВАННІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Доп. – Ніколаєнко Р., ММ-55
Наук. кер. – викл. Сушкова О.М.

Розглядається питання культури мови у спілкуванні сучасної молоді.

Ключові слова: культура мови, норми літературної мови.

Мова народу – це надбання, основа його культури. Значення рідної мови у повсякденному нашому житті величезне,

його важко переоцінити. Будь-яка мова має і свою культуру. Якщо загальнолюдська культура – це все те, що створено руками і розумом людини, вироблений віками спосіб суспільного поводження, що виражається в народних звичаях, віруваннях, у ставленнях один до одного, до праці, то культура мови – це вміння правильно говорити і писати, добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети і обставин спілкування. Культура мови передбачає вироблення етичних норм міжнародного спілкування, які характеризують загальну культуру нашого сучасника.

Словосполучення “культура мови” (синонім – мовна культура) вживається в кількох значеннях. По-перше, це володіння нормами усної та писемної літературної мови (правилами вимови, наголосу, слововживання, граматики, стилістики), по-друге, це вміння використовувати виражальні засоби мови в різних умовах спілкування відповідно до його цілей і змісту. Культура мови має значення для спілкування сучасної молоді, так як вона пов’язана з правильними та зразковими загальноновизнаними мовними засобами, які забезпечують взаєморозуміння між людьми і задоволення різноманітних потреб у спілкуванні.

Культура мови – це ще й загальноприйнятий мовний етикет: типові формули вітання, побажання, прощання, запрошення тощо. Неабияке значення має і тон розмови, вміння вислухати іншого, вчасно і доречно підтримати тему. Уважність, чемність і ввічливість – основні вимоги мовного етикету, які є важливими для спілкування ділової молоді людини.

Розвиток мовленнєвої культури особистості, необхідність якого усвідомлює кожна молода людина, що мислить себе гарним спеціалістом, великою мірою залежить від її зорієнтованості на основні риси бездоганного, зразкового мовлення. Щоб бути зразковим, культурним мовлення має характеризуватися такими найважливішими ознаками: правильністю, змістовністю, послідовністю, багатством, доречністю, точністю, виразністю. Ця сукупність і система комунікативних якостей мови є предметом культури мови як

галузі лінгвістичного знання. Таким чином, якщо молода людина не володіє нормами літературної мови, якщо не знає мовний етикет і якщо мовлення не має вказаних ознак, що визначають культуру мови, то вона не зможе спілкуватися з іншими людьми на необхідному для співпраці і співіснування рівні.

Отже, культура мови у спілкуванні сучасної молоді – це невід’ємна складова досягнень і успіху як в навчанні, так і в професійній діяльності, це дуже важлива властивість комунікативної сторони спілкування майбутнього молодого спеціаліста. Сьогодні кожна молода людина в Україні повинна бути зацікавлена в тому, щоб досконало вивчати рідну українську мову, підвищувати рівень культури мови, що дасть змогу стати українській мові спільною для всього суспільства і об’єднати весь український народ для вирішення проблем покращення життя в державі.

ІМІДЖ У ЖИТТІ СУЧАСНОЇ ДІЛОВОЇ ЛЮДИНИ

Доп. – Волков Р., ММ-52

Наук. кер. – викл. Сушкова О.М.

Розглядається питання формування іміджу сучасної ділової людини

Ключові слова: імідж, самооцінка, паблік рілейнз, корпоративний імідж

Імідж – поняття, що стрімко входить в наше повсякденне життя. Але далеко не завжди люди чітко розуміють його зміст. Ось чому виникає необхідність висвітлити цю тему більш детально.

Імідж (від англ. image - образ) – 1) образ ділової людини, уявлення оточуючих про неї, часто цілеспрямовано створене; 2) образ фірми, товарів, послуг. Особливість іміджу полягає в тому, що він може призводити як до успішної кар’єри, так і до втрати авторитету та можливості впливати на ті чи інші чинники.

Імідж складається з емоційного аспекту, враження, яке справляє особа чи організація, та асоціативних зв'язків. Необхідними компонентами підтримки іміджу є досвід, знання, ідеологія та технічні навички спідкування.

Власне, імідж є лише однією стороною медалі. Іншою її стороною є *особисте уявлення* особи чи організації про себе, іншими словами – самоуявлення або *самооцінка*. Якою буде самооцінка, частково залежить від тієї інформації про себе, яка пропонується громадськості. Лише тоді можна сподіватися на підтримку, коли ця інформація відповідає вимогам суспільства і спрямована на вирішення ключових проблем.

Поряд з особистим іміджем існує так званий корпоративний або організаційний імідж — це уявний образ компанії серед певних груп громадськості. Позитивний імідж сприяє підвищенню конкуренто-спроможності комерційної організації на ринку. Він приваблює споживачів та партнерів, пришвидшує та збільшує обсяги продажу. Позитивний імідж полегшує доступ компанії до ресурсів (фінансових, інформаційних, людських, матеріальних).

Робота з формування, підтримки та оптимізації іміджу проводиться сьогодні не лише для компаній чи окремих осіб, а й для держав, регіонів країн світу. Глобалізація ринків та вдосконалення методів ділової активності, розвиток комунікацій обумовили зростання значення тієї роботи, яку виконують структури із створення та підтримки іміджу.

Імідж асоціюється, перш за все, із паблік рілейшнз (ПР, зв'язки з громадськістю). Паблік рілейшнз — це самостійна функція менеджменту з встановлення та підтримки комунікацій між компанією та громадськістю.

Імідж може бути дещо відмінним для різних груп громадськості, оскільки їх бажана поведінка стосовно компанії може бути різною. Іншими словами, одна й та ж компанія може сприйматися по-різному інвесторами, держструктурами, дилерами, міжнародною та місцевою громадськістю тощо.

Сполучення уявлень про компанію різних груп громадськості складає більш об'ємне уявлення про неї.

Корпоративний або організаційний імідж — це образ компанії в уявленні груп громадськості. Наприклад, компанія Microsoft має директора з ПР, в команді якого працює лише 15 осіб. Але Microsoft впродовж багатьох років є постійним клієнтом ПР-агентства Waggener Edstrom, де працює понад 300 осіб. Лише у 1996 році Waggener Edstrom отримало понад 20 млн. дол. за ПР-обслуговування компанії Microsoft, що забезпечувало сприятливе ставлення громадськості до неї.

Отже, виробивши “правильний” імідж, можна досягти значних позитивних результатів. Але необхідно зазначити, що створення власного іміджу або іміджу компанії — дуже відповідальна річ, бо, зробивши щось не так як слід, ви можете отримати негативний результат. Тому не завжди слід нехтувати послугами організацій, що професійно займаються іміджмейкерством.

ПАРАЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ У ТЕКСТІ: ЇХ ФУНКЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ

Доп. - Попова С., ЖТ-41
Наук. кер. — доц. Кузнецова Т.В.

Дана робота присвячена питанню використання паралінгвістичних засобів з точки зору вживання певних невербальних елементів, які допомагають якомога глибше сприйняти вербальне повідомлення. Розглянемо доцільність використання паралінгвістичних елементів у засобах масової інформації.

За лінгвістичним словником паралінгвістика (від грец. παρα — коло і лінгвістика) — 1) розділ мовознавства, що вивчає невербальні (несловесні) засоби, які входять до мовленнєвого повідомлення і передають разом із вербальними засобами смислову інформацію; 2) сукупність невербальних засобів, що використовуються в мовленнєвій комунікації.

По відношенню до вербального боку висловлювання паралінгвістичні засоби можуть виконувати три функції: 1) вносити додаткову інформацію (іноді протилежну сказаному); 2)

заміщати пропущений вербальний компонент; 3) комбінуватися із вербальними засобами, передаючи той же зміст.

Паралінгвістика розвинулась у 50-і роки ХХ століття. На сьогодні назва "паралінгвістика" міцно утвердилася у мовознавстві для позначення галузі науки, яка займається загалом сферою несловесної комунікації. Одним із завдань паралінгвістики є "вивчення можливого згортання структури висловлювання в умовах реального спілкування й аналіз немовних елементів, які є опорою для експліцитного розгортання конкретного висловлювання при сприйнятті повідомлення".

Жоден читач не поглинає газету від «корки до корки». Сьогодні для прочитання газети потрібно, в середньому, від 3 до 8 годин.

Пересічному читачу досить важко зорієнтуватися в інформаційному потоці. Полегшити вибір для читача може полегшити верстка. Сам журналіст зацікавлений в тому, щоб коректно оформити свою статтю або привабливо «одягнути» її. Одноманітний сірий текст не приваблює зір, особливо коли тексту багато.

Текст повинен бути не просто надрукованим, а втіленим засобами мистецтва. Без сумніву, сам факт набору, графічної матеріалізації тексту можна було б розглядати як його просторове зображення. Від оформлення видання залежить розуміння читачем тексту. Тому завдання художника-оформлювача видання — подати читачеві текст автора у формі, що дасть змогу легко та швидко орієнтуватися у виданні та найповніше осмислювати матеріал. У виданні зливаються та служать одній меті і текст, і графіка, і шрифт, і конструкція. Вони складають єдиний та цілісний художній твір.

Несподіване акцентування тексту художніми засобами допомагає привернути увагу до таких сторінок тексту, що раніше залишалися поза увагою читача.

Графічні засоби сприяють передаванню структурно-сміслових особливостей тексту та створюють ритмічні ряди,

побудовані на акцентах та паузах, що організовують читання та надають текстові емоційного забарвлення.

Від оформлення видання залежить спосіб сприйняття тексту, зорові уявлення та асоціації, що він викликає. Велике значення у сприйманні тексту відіграє шрифт. Шрифти розрізняються за своїм малюнком, розміром та особливостями накреслення, Сукупність шрифтів різного накреслення та розміру, що об'єднані спільністю основного малюнка, складає шрифтову гарнітуру. Накреслення може бути різним при збереженні найважливіших рис основного малюнка: змінюватися за нахилом основних штрихів (прямий та курсив), насиченості (світлий, напівжирний, жирний), широті (нормальний, вузький, широкий), мати різний розмір (кегель). Окрім цього, форма літер здатна викликати певні асоціативні уявлення. Характер шрифту та спосіб його компонуванні можуть бути статичними або динамічними. Наприклад, курсивні шрифти в багатьох випадках мають вигляд більш динамічний, ніж прямі. Світлим, жирним або напівжирним накресленням шрифту можна викликати уявлення про його вагу (важкість або легкість). Насиченість шрифту, зумовлена товщиною його штрихів та щільністю малюнка літер, впливає на кольоровість шрифту. Нормальні, вузькі або широкі накреслення шрифту за певних обставин пов'язуються з поняттям пропорційності, стійкості, стрункості.

Поряд зі знаками, лініями, плямами, іншими графічними формами велику роль у виданні відіграють елементи зображального ряду — ілюстрації. Вони виступають виразниками логічно-сислового членування та підпорядкування частин літературного твору. Ілюстрації активно включаються в загальну просторову структуру видання, але при цьому мають власні особливі просторові якості, створені тим фактом, що вони є відображення на площині частини зовнішнього світу зі своїм порядком.

Один і той самий сюжет може мати велику кількість втілень — зорових, мовних. При цьому зовсім не обов'язково

основним, первісним, тут буде виступати текст, а вторинним — зображення

Ілюстрація та текст при об'єднанні створюють у нашій уяві образ не зоровий і не словесний, а уособлений, відокремлений від обох його носіїв, сконструйований у деякому віддаленні від художньої природи та специфічних засобів мистецтва.

Окреме місце займає фото. Адже ілюстративний матеріал, як і текстівки до нього, - перший рівень прочитання журналістського тексту. Тому важливо, щоб текстівки до фото несли інформацію, без якої важко зрозуміти, до чого це фото. Зміст фрази (на рівні слововживання, лексичної сполучуваності, граматики) і форми твору (його архітектоніка, графічно-шрифтове оформлення) мають бути більшою мірою стереотипними. Адже незвичні слова, насиченість тексту словами у переносному значенні, нестандартне оформлення тексту ускладнюють процес розуміння, роблять його багатозначним.

Але окрім допомоги у сприйнятті вербального повідомлення паралінгвістичні засоби можуть нести в собі негативне навантаження, відвертати увагу від основної інформації. При невмілому їх використанні невербальні засоби створюють шуми і перешкоди.

Вплив адміністративно-територіальної реформи на формування і розподіл місцевих бюджетів

КАФЕДРА РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУДИОВИЗУАЛЬНЫХ СРЕДСТВ И ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Докл. — к. филол. н., доц. Завгородний В. А.

Современная методика обучения русскому языку как иностранному предполагает наличие в арсенале преподавателя

разнообразных аудиовизуальных средств и технологий обучения. Гипертекстовая организация учебного текста, во многом обеспеченная мультимедиа, способствует учету индивидуальных стратегий и стилей усвоения обучаемых. Переход от видеоматериалов к мультимедийным курсам означает также переход от линейной презентации учебного материала к многоуровневой, гипертекстовой.

К творческому, воссоздающему воображению учащихся преподаватель может обращаться только в редких, особых случаях ввиду особой тонкости и специфичности этого инструмента мышления. Следовательно, единственным реальным путем обновления и интенсификации учебного процесса остается включение в него других, не слуховых вербальных способов предъявления информации. В первую очередь речь идет об информации зрительной и слуховой (невербальной). Дальнейшим шагом на этом пути является комплексное предъявление разнородной, но взаимосвязанной по смыслу информации в одновременном сочетании. Именно такие возможности открывает современная компьютерная техника, в частности - т. н. технологии мультимедиа. Кроме того, своеобразие современных Windows-технологий, заложенная в них возможность произвольно настраивать практически любой элемент интерфейса позволяют в какой-то мере "очеловечивать" компьютер, приспособливать к собственным вкусам внешний вид экрана, образную, цветовую и звуковую обстановку (обычно это называется термином "окружение"), наделять ПК некоторыми чертами личности его владельца. И особенно существенно то, что в процессе самостоятельной работы за ПК, имея доступ к большим и разноплановым массивам информации, учащийся неминуемо будет отвлекаться от основного стержня обучающей программы, будет пытаться "заглянуть" в соседние разделы и дисциплины. В таких условиях формируемый им свод знаний никогда не сможет быть строго унифицированным - он всегда будет личностным, индивидуализируемым, а это - самое веское свидетельство того, что компьютерное обучение существенно обогащает

методический арсенал современной педагогики и открывает новые большие возможности для свободного, всестороннего развития личности обучаемых.

Электронные учебники, мультимедийные курсы по иностранному языку обеспечивают новые формы вовлечения учащихся в иноязычную речевую деятельность (получение, поиск информации, общение на иностранном языке), которые предоставляют совершенно новые возможности знакомства с актуальной и аутентичной информацией о стране изучаемого языка.

Новые технологии обучения помогают создавать мотивирующую благоприятную среду в процессе урока. В последнее время все чаще говорят о мультимедийном обучении, о виртуальном университете, ибо свойство нашей памяти—принимать изображение со скоростью 24 кадра в секунду—еще не полностью используется в процессе обучения, особенно в обучении иностранным языкам. Необходимо отметить также и то, что и на второе важное свойство нашей памяти—так называемое сверхзапоминание (т.е. бессознательное запоминание) педагоги также недостаточно опираются в процессе каждодневной работы. Эффективность запоминания, качественное хранение в памяти, извлечение информации в нужный момент зависят от многих процессов—в частности, от внимания, воображения, мышления (логического осмысления запоминаемого материала, связывания разрозненных единиц в целостные образы, ассоциативного мышления), эмоционального переживания учащихся (эмоции входят во многие психологически сложные состояния человека, выступая как их органическая часть).

Зрительное и слуховое изображение воздействуют на человека через комплекс анализаторов, что помогает восприятию. К свойствам восприятия относится его избирательность, заключающаяся в том, что из некоторого числа воздействий нами выбираются с большей отчетливостью и осознанностью лишь некоторые из них в связи с тем, что из-за особенностей человеческой психики мы не можем

воспринимать и реагировать на все одновременно. Избирательность восприятия зависит от установок, интересов, потребностей личности по отношению к воспринимаемому. Наилучшее «рабочее состояние» восприятия будет тогда, когда человек находится в состоянии внимания с известным уровнем эмоционального возбуждения. Однако здесь необходимо отметить и то, что иногда человек воспринимает не то, что есть, а то, что ему хочется. Содержание и направленность восприятия зависит от опыта человека, от его интересов, жизненных установок, богатства знаний — того, что в психологии называется апперцепцией.

Осмысленность восприятия достигается мыслительной деятельностью человека в процессе восприятия. Воспринимая предмет, мы можем точно назвать или сказать, что он нам напоминает, т.е. отражение единичного предмета как особого проявления общего представляет собой обобщенность восприятия, что не всегда совпадает с обобщенностью восприятия в иной социальной культуре. Степень обобщенности восприятия зависит от особенностей систем понятий, имеющихся у человека, т.е. от уровня и объема его знаний. Восприятие может сопровождаться словом, что повышает степень обобщенности восприятия.

Исследования психологов показали, что в начале при восприятии происходит выделение контура предмета, и лишь только после того, как удалось выделить контур изображения из фона, начинается различение формы, пропорций, отдельных деталей предмета или же отмечается неизвестное для воспринимающего.

Современная психология различает у человека два диапазона восприятия — сенсорный (осознанный) и субсенсорный (неосознанный), при последнем информация усваивается, минуя сознание. Известно, что информация, которая предъявляется в субсенсорном режиме восприятия, усваивается с большей эффективностью.

Зрительный ряд располагает большей информацией, чем слово. Студенты заражены экраном, они часто не могут

вербально выразить свои представления об увиденном даже на родном языке, в том числе и потому, что в школах преобладают письменные ответы, а не устные. Вдобавок к этому — изображение никогда «не читается» само по себе, при его чтении мы сознательно или же подсознательно используем свои переживания, культуру, то есть воспринимаем его с точки зрения своего социологического фона. Мы хотим обучать учащихся, «зараженных» телевидением с детства, не только смотреть, но и видеть — учиться замечать вторичную информацию или же ту информацию, мимо которой они могли бы и пройти, не обратив на нее внимание.

Частным примером использования такого подхода может служить видеоаудирование. Здесь отмечается использование техники сочетания динамического изображения и стоп-кадра, а также реконструкции видеоряда по звуковому ряду и наоборот. Это приемы, основанные на различных вариантах асинхронного предъявления звукового и зрительного рядов. Необходимо как можно более широко использовать учебно-методические возможности столь современной технологии, несомненно обладающей большим обучающим потенциалом

В разработках материалов компьютерного обучения с использованием видео мы отталкиваемся от нового подхода к обучению иностранным языком, заключающегося в том, что при использовании видеофрагментов в обучении русскому языку как иностранному акцент должен быть перенесён с тренировки на коммуникативно-познавательную деятельность учащихся, т.е. следует обучать общению таким образом, чтобы внимание к языку как орудию коммуникации сменялось интересом к самой коммуникации с ее социальным и культурологическим смыслом.

Литература

Величковский Б.М., Зинченко В.П. Методологические проблемы современной когнитивной психологии//Вопросы психологии, 1979, №7.

- Костомаров В. . . Русский язык в современном диалоге культур//РЯЗР,1999, №4.
- Познавательные процессы и способности в обучении // Под ред. В.Д.Шадрикова. М.,1990.
- Общая психология. М., Просвещение,1998.
- Дэвидсон Д. Эмпирические исследования процессов овладения иностранным языком// РЯЗР,1998, №2.
- Молчановский В.В. Преподаватель русского языка на занятии и за его пределами. М., 1998.
- Барт Р. Мифология. М.,1996.
- Маслыко Е.А. и др. «Настольная книга преподавателя иностранного языка». Минск, Вышэйшая школа, 2001.
- Панов Е.М «Основы методики обучения иностранным языкам». Москва, 1997.

Методы организации обучения с применением персонального компьютера

Анализируя своеобразие методов компьютерного обучения, С.А.Илюшин и Б.Л.Собкин утверждают:

"В практике обучения могут применяться четыре основных метода обучения:

- объяснительно-иллюстративный
- репродуктивный
- проблемный
- исследовательский

Учитывая, что первый метод не предусматривает наличия обратной связи между учеником и системой обучения, его использование в системах с использованием ПК бессмысленно".

Репродуктивный метод обучения с применением средств вычислительной техники предусматривает усвоение знаний, сообщаемых ученику преподавателем и (или) ПК, и организацию деятельности обучаемого по воспроизведению изученного материала и его применению в аналогичных ситуациях. Применение этого метода с использованием ПК позволяет существенно улучшить качество организации

процесса обучения, но не позволяет радикально изменить учебный процесс по сравнению с применяемой традиционной схемой (без ПК). В этом плане более оправданным является применение проблемного и исследовательского методов.

Проблемный метод обучения использует возможности ПК для организации учебного процесса как постановки и поисков способов разрешения некоторой проблемы. Главной целью является максимальное содействие активизации познавательной деятельности обучаемых. В процессе обучения предполагается решение разных классов задач на основе получаемых знаний, а также извлечение и анализ ряда дополнительных знаний, необходимых для разрешения поставленной проблемы. При этом важное место отводится приобретению навыков по сбору, упорядочению, анализу, и передаче информации.

Исследовательский метод обучения с применением ПК обеспечивает самостоятельную творческую деятельность обучаемых в процессе проведения научно-технических исследований в рамках определенной тематики. При использовании этого метода обучение является результатом активного исследования, открытия и игры, вследствие чего, как правило, бывает более приятным и успешным, чем при использовании других вышеперечисленных методов. Исследовательский метод обучения предполагает изучение методов объектов и ситуаций в процессе воздействия на них. Для достижения успеха необходимо наличие среды, реагирующей на воздействия. В этом плане незаменимым средством является моделирование, т. е. имитационное представление реального объекта, ситуации или среды в динамике.

Компьютерные модели имеют ряд серьезных преимуществ перед моделями других видов в силу своей гибкости и универсальности. Применение моделей на ПК позволяет замедлять и ускорять ход времени, сжимать или растягивать пространство, имитировать выполнение действий

дорогостоящих, опасных или просто невозможных в реальном мире.

ОБ УЧЕБНОМ ГРАММАТИЧЕСКОМ СЛОВАРЕ РУССКИХ ГЛАГОЛОВ

Докл. - ст. преп. Киселева А.И.

Учебный грамматический словарь русских глаголов, созданный на кафедре русского языка предназначен для студентов-иностранцев, изучающих русский язык на подготовительном факультете. Он является руководством к правильному образованию глагольных форм и употреблению глаголов в речи. Содержание словаря представляет собой обязательный лексический минимум для студентов-иностранцев, прошедших предвузовское обучение русскому языку.

Основная задача словаря – указать модель изменения глагола в настоящем (простом будущем) времени, чтобы студент, пользуясь словарем, мог самостоятельно изменять глагол.

Для учебных целей глаголы можно объединить в пять словоизменительных моделей по четырём основным закономерностям:

1. Способ образования основы настоящего времени: какая часть инфинитива при этом отсекается.
2. Спряжение, к которому относится глагол. (в пособии используется термин группа - Е, Ё или И, которые соотносятся с гласными буквами глагольных окончаний).
3. Способ образования формы повелительного наклонения.
4. Место, вид, регулярность чередований в формах настоящего (будущего простого) времени, если такие чередования имеются.

Глаголы, которые не входят ни в какую модель (имеющие нерегулярные чередования в корнях, разноспрягаемые и т.п.), описываются в таблице «Неправильные глаголы»

Словарная статья состоит из пяти граф, в которых даётся разносторонняя характеристика глагола. В графе «Глагол» приводится глагол в начальной форме – инфинитиве. Последняя буква неизменяемой части глагола выделяется курсивом. Дается ударение инфинитива. В графе «Модель, группа» даются модель изменения глагола в настоящем (простом будущем) времени и образования форм повелительного наклонения (императива), спряжение, личные окончания глагола, а в трудных случаях – формы прошедшего времени и повелительного наклонения. Если глагол имеет особенности в образовании формы прошедшего времени, то после знака ; даётся форма прошедшего времени в мужском роде. Приводятся формы повелительного наклонения, оканчивающиеся в единственном числе на –ь.

В графе «Вид» указывается вид анализируемого глагола, выделяются двувидовые глаголы. В графе «Видовая пара» приводится глагол, являющийся видовой парой анализируемого. Если этот глагол входит в лексический минимум, его описание следует искать по алфавиту в основном списке. Глаголы, которые не входят в лексический минимум и не включаются в основной список, выделяются курсивом и имеют указание на модель/группу. В графе «Вопросы» приводятся основные вопросы к существительным и местоимениям, которые могут находиться после анализируемого глагола. Словарь переведен на английский и арабский языки.

Авторы надеются, что издаваемый словарь будет полезным для преподавателей и иностранных студентов как на подготовительном факультете, так и на продвинутом этапе обучения русскому языку.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ АУДИРОВАНИЮ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ НА ПРОДВИНУТОМ ЭТАПЕ

Докл. - ст. преп. Конек О.П.

Коммуникативная цель обучения предполагает достижение обучающимися «сформированности коммуникативной компетенции, необходимой для квалифицированной и творческой деятельности в различных сферах и ситуациях делового сотрудничества, совместной производственной и исследовательской работы» [1].

В соответствии с принципами коммуникативного подхода к обучению, предполагающего моделирование в учебном процессе ситуаций, адекватных реальной коммуникативной деятельности, аудирование, т.е. понимание речи на слух, может быть полным (детальным), с пониманием всех деталей текста, выборочным (селективным), когда слушающего интересуют отдельные, конкретные детали текста, и понимание текста в целом (глобальное), предполагающее понимание основной темы, намерения автора, жанра и структуры высказывания.

Выбор стратегии аудирования зависит как от коммуникативного намерения слушателя, так и от жанра высказывания и от «дистанции» до текста, т.е. от степени близости предметного содержания высказывания к уровню знаний реципиента.

Можно провести параллель между стратегиями аудирования и известной классификацией видов чтения: глобальное аудирование соответствует ознакомительному чтению, селективное – поисковому, детальное – изучающему.

Одной из наиболее важных особенностей аудирования как вида речевой деятельности является антиципация, как на уровне формы, так и содержания высказывания (И.А. Зимняя), которая осуществляется как перед, так и во время процесса восприятия [2]. При этом особую роль играет антиципация на уровне вида и жанра высказывания. Если

слушатель узнал жанр текста, то он легко может предвосхитить его структуру и найти нужную информацию.

Единицами восприятия при аудировании устного текста являются также: 1) название текста и содержащиеся в нем информемы, т.е. слова или словосочетания, намечающие сферу обсуждения или предметы речи, 2) композиционные части текста – зачин, основная и заключительная часть, а в их пределах – относительно-самостоятельные в смысловом и структурном отношении фрагменты текста.

Осмысление содержания текста в процессе аудирования предполагает предтекстовую ориентацию в том, что предстоит слушать (аудировать), и ориентацию внутритекстовую. Общая предтекстовая ориентация опирается на опыты слушания и «природные» и приобретенные в процессе учения умения

1) различать жанры текста; 2) выделять и запоминать темы; 3) «угадывать» намерения говорящего. Векторами внутритекстовой ориентации в содержании аудируемого текста являются границы композиционно самостоятельных частей текста (его начала, основной части, заключения) и границы между относительно самостоятельными компонентами содержания в каждой композиционной части [3].

Общим для всех видов аудирования является также смысловое членение воспринимаемой информации. В отличие от зрительного восприятия членение текста, воспринимаемого на слух, представляет собой более сложное умение, для формирования которого необходимо ознакомление обучаемых с так называемыми специальными сигналами, с помощью которых говорящий начинает или заканчивает часть, высказывания, выделяет наиболее важную информацию. Это могут быть интонационные (громкость, ударение, паузы) или лексические сигналы. Чтобы привлечь внимание слушателя, автор использует обращения, риторические вопросы, вводные слова, выражающие его отношение к сказанному. Не менее важную роль играют и ключевые слова текста.

Целенаправленная и систематическая работа по формированию умений указанных стратегий аудирования с учетом их специфических и общих механизмов в течение всего времени обучения позволит перейти на этапе подготовки специалистов от глобального понимания адаптированных текстов к селективному, а в идеальном случае, и к детальному пониманию таких профессионально значимых видов устных высказываний, как лекция и доклад на иностранном языке.

Список литературы

1. Программа по иностранным языкам для вузов неязыковых специальностей. – М., МЭЛУ, 2000.
2. Зимняя И.А. Психология слушания и говорения: Автореферат докт. дисс. – М., 1973.
3. Словарь речевых умений / Под ред. д.пед.н., проф. Г.Н. Тараносовой. – Тольятти, 2004. – Вып. 2: Слушание.

ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Докл - доц. Дегтярёва Т.О.

В начале XXI века перед учеными встала проблема модернизации практики педагогической деятельности, в том числе в сфере обучения иностранным языкам. Одним из направлений поисков является перестройка педагогического процесса, самих технологий образования в сторону изучения естественных принципов образовательного процесса.

В основе современных психолингвистических технологий, используемых в практике преподавания иностранных языков и русского языка как иностранного, в частности, лежит презентация языкового материала, основанная на закономерностях процессов человеческого познания, которая обостряет языковое “чутье” студента, заставляет в “сухих” фактах языка видеть “живые” реалии человеческого общения.

К психолингвистическим технологиям обучения иностранным языкам относятся рассмотренные ниже методы.

Метод Дениса Рунова.

Смысл данного метода – не выдумывать, как нужно учить, а научиться у природы и в интересной и доступной форме передать слушателям. В этой системе обучения язык представлен так, как он работает в сознании носителя языка.

Грамматика дается в виде жесткой системы, все элементы которой логически взаимосвязаны и психологически мотивированы.

Для изучения лексики используется технология прямого ассоциирования, которое является рациональным алгоритмом запоминания, соответствующим естественной модели работы памяти.

Разговорная практика разработана специалистами-психологами и поддерживает весь грамматический и лексический материал. Разнообразные упражнения и увлекательные игры провоцируют слушателей на мотивированное, осознанное употребление изучаемых грамматических форм и лексем.

Метод Милашевича

Один из принципов данного метода – “принцип одной сложности” – заключается в последовательном изучении различных составляющих языка с помощью простых и логичных схем, что ведет к существенному (в 3-5 раз) ускорению в обучении.

Структурная методика Милашевича ликвидирует основную трудность, возникающую в процессе изучения языка, – неумение свободно пользоваться грамматикой. Навыки позволяют не вспоминать каждый раз таблицы времен и грамматические правила, а пользоваться структурой, как в родном языке, – автоматически. Так же – “от начала до конца” – изучаются фонетика, синтаксис, лексика.

Иностранное предложение дается на модели русского языка. Лексика вводится позже, когда человек уже усвоил для себя структуру предложения и принципы словообразования.

Таким образом, происходит усвоение закономерностей и дается алгоритм формирования языковых элементов. При этом русский язык, который обычно бывает лишь помехой, здесь, напротив, является ключом к пониманию нового языка.

Метод Китайгородской

В основе метода лежит принцип личностно-ориентированного общения, т.е. весь материал преподаватели доносят до слушателей непосредственно через общение. Каждому человеку на основании результатов психологического тестирования присваиваются роли, которые сохраняются на протяжении всего обучения. Эти роли предусмотрены Китайгородской в полилогах.

Существенным в организации учебного материала является и принцип концентрированности, в основе которого лежит интенсивность обучения. Все полилоги у Китайгородской построены таким образом, что материал из предыдущего полилога закладывается в следующий, затем все перекликается с третьим, повторяются слова, выражения и т. д.

Для каждого этапа обучения (практика в общении, тренинг в общении и т. д.) предусмотрены свои упражнения. Таким образом проявляется принцип полифункциональности упражнений, основанный на коммуникативном подходе.

Метод Шехтера

Суть данного метода заключается в том, что речь рождается и развивается в человеке, а не конструируется, как полагают традиционные методы обучения.

Этот принцип учитывает возможности человека, обеспечивающие речевую деятельность независимо от знаний системных особенностей языка, и исходит из того, что при разговоре смысл выражается в готовых речевых формах, не прогнозируемых до момента речи и, следовательно, не подвергнутых говорящим сознательному анализу.

РОЛЬ РИТМА ПРИ ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКУ

Докл. - преп. Дунь Н.Л.

Общее определение ритма, соотнесённое с его сущностью общего природного явления, подчеркивает характер периодичности, закономерной повторяемости явлений. Ритм просматривается в биологических процессах, суточных циклах природы и отдельных организмов, в биоэлектрических процессах.

Супрасегментные (ритмико-интонационные) средства языка часто воспринимаются как формальные признаки речи. Вместе с тем во всех известных сферах, обнаруживающих ритмические признаки, последние относятся к системным процессам, обеспечивающим жизнедеятельность или функционирование объектов. Явление речи не должно представлять собой исключение. Ритмическая организация речи отражает существенные, глубинные механизмы её порождения и функционирования.

Анализ становления речи на родном языке показывает, что ребёнок сначала усваивает её общую ритмику и мелодику. Не фонема, а ритм и интонация являются основой для коммуникации. Этих средств для ребёнка достаточно, чтобы выразить актуальное для него содержание.

Первичное усвоение единиц супрасегментного уровня играет большую роль, поскольку на их основе строится речевое высказывание, реализуются синтаксические модели.

По мнению М.Е. Шуровой, единицей произнесения, имеющей межуровневый характер, является ритмическая группа (модель) – объединение сильного элемента (ударного слога) с предшествующими и последующими слабыми элементами (безударными слогами).

Представление о первичном выборе ритмических единиц в процессе порождения речевого высказывания подтверждают данные психолингвистических исследований Л.В.Величковой. Они показывают, что отдельные ритмические структуры и

сочетания могут обладать признаком "напряжённости" безотносительно к их лексическому наполнению.

Равномерное распределение ударных слогов в русских фразах создаёт впечатление ненапряжённости, спокойствия (Ягода свежая Ххх | Ххх. Купили газету. хХх | хХх).

Напряжение возрастает, если ударные слоги стремятся к началу и концу фразы, удаляясь друг от друга (Сегодня я сама хХх | ххХ. Ягода потекла Ххх | ххХ).

Когда ударные слоги расположены на малом расстоянии друг от друга или находятся рядом, напряжение максимально возрастает (Я сама сделаю ххХ | Ххх. Опять Саша бегаёт хХ | Хх | Ххх). Внутренняя напряжённость воспринимается по конфигурации ритмических параметров фраз. При этом параметры могут не соответствовать нейтральному тону голоса.

С позиции признания первичности усвоения ритмических групп возможен такой подход к изучению неродного языка, при котором происходит апелляция к естественному механизму, действующему в родном языке.

Ритмико-интонационные представления являются как бы сигналом, предвещающим выбор одной из возможных в данной коммуникативной ситуации грамматических моделей. Ритмическая группа является основой для ряда фраз, каждая из которых может быть интерпретирована в разных синтаксических конструкциях и иметь разную лексико-семантическую наполняемость. Этот путь позволяет реализовать усвоение грамматики и лексики на ритмической основе.

ФРАЗЕОЛОГИЯ И ВИДЫ ЕЁ ТРАНСФОРМАЦИИ В ГАЗЕТНОЙ РЕЧИ

Докл. - ст. преп. Скварча О.Н.

Фразеология – одно из самых ярких и действенных средств языка. Несомненно, особой жизнью живут фразеологизмы в текстах средств массовой информации, особенно в газетах. Для языка СМИ характерна необычайная динамичность реакции на

окружающую действительность, поэтому отмечается повышенный интерес к фразеологии.

Специфика газетной речи проявляется в том, что в газете есть особые речевые образования – заголовки, подзаголовки, рубрики, ЛИДы (краткие емкие абзацы, составляющие афишу, анонс содержания газеты). Фразеологизмы способны исполнять роль броских заголовков, которые впоследствии могут превратиться в устойчивые речевые образования. В языке современных СМИ фразеологизмы в целях усиления выразительности и эмоционального воздействия могут подвергаться разного рода трансформациям.

Газетная практика выработала уже определенные приемы подобного видоизменения устойчивых сочетаний. В условиях информационного рынка, жесткой конкуренции, борьбы за читателя СМИ стремятся преподнести информацию в наиболее яркой, характерной, запоминающейся форме. Это влечет за собой широкое использование фразеологического материала.

Возможность трансформации фразеологизмов вытекает из сохранения у фразеологизмов внутренней формы, т.е. их исходного, буквального смысла, и относительной устойчивости. Все виды трансформации можно разбить на два раздела: трансформацию неаналитическую (семантическую, смысловую) и аналитическую.

При семантической трансформации состав фразеологизма остается неизменным: в него либо вносятся новые оттенки смысла, либо возникает игра слов в результате совмещения прямых и переносных значений, и тогда достигается определенный экспрессивный эффект. Нередко для выражения иронии по поводу происходящего или достижения комического эффекта автор создает фразеологический каламбур), подбирая контекст таким образом, что компоненты фразеологизма воспринимаются в буквальном значении. Более сложным стилистическим приемом переосмысления фразеологизмов является использование их одновременно в двух значениях – прямом и переносном. При семантических преобразованиях одно и то же словосочетание воспринимается и

как семантически цельное, неразложимое, устойчивое, и как свободное, семантически раскладывающееся. Семантически преобразованные фразеологизмы есть не что иное, как фразеологические каламбуры.

Аналитическая трансформация, в отличие от семантической, вносит изменения в словесный состав фразеологизма. Она более разнообразна по своим приемам и сводится к нескольким основным типам: изменение количества компонентов, синтаксическая и лексическая трансформация, контаминация, фразеологическая паронимазия.

С целью актуализации фразеологизма автор может сокращать или расширять его состав. Редукция, или сокращение состава, фразеологизма обычно связана с его переосмыслением. Изменение состава фразеологизма – средство усиления экспрессивной окраски речи. В иных случаях введение дополнительных слов во фразеологические обороты придает им новые смысловые оттенки.

При синтаксической трансформации утвердительная конструкция может быть заменена отрицательной и наоборот. Кроме того, при синтаксической трансформации может происходить замена видов синтаксической связи. Наибольшая выразительность достигается тогда, когда изменяется роль члена предложения, например, определение превращается в сказуемое. Лексическая трансформация предусматривает манипуляцию с одним или несколькими элементами: происходит замена компонента фразеологизма. Паронимазия – стилистическая фигура, заключающаяся в постановке рядом слов, несколько созвучных, но не одинаковых по значению.

Становление фразеологизмов в языке СМИ проходит в несколько этапов. Сначала словосочетание начинает служить для обозначения повторяющейся ситуации или ее части, затем происходит редукция до общего понятийного каркаса, без деталей. В конце концов связью между актуальным и этимологическим значением остается лишь образ-мотив, создающий ассоциации и вызывающий интерес у читателя. Фразеологическая игра, комбинации и вариации на тему

традиционных фразеологизмов позволяют «упаковать» в краткой, емкой, звучащей как слоган фразе основную идею новости.

В языке СМИ идет активный процесс фразеологизации сочетаний слов, ранее не являвшихся устойчивыми выражениями. В условиях информационного рынка и борьбы за аудиторию СМИ форме подачи информации уделяется намного большее значение, чем содержанию, и фразеологизмы играют важную роль при построении ярких, броских заголовков. Фразеологизмы в их традиционной форме употребляются намного реже, чем всевозможные комбинации и каламбуры, составленные из фразеологизмов. Фразеология в языке современных СМИ служит «строительным» материалом для создания новых, неожиданных, экспрессивных образов, языковой игры на страницах печатных изданий, привлекающей внимание читателей.

ЗМІСТ

Дорда В.О. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АМЕРИКАНСЬКОГО СТУДЕНТСЬКОГО СЛЕНГУ.....	3
Потій В. РОЗВИТОК ТА СУЧАСНИЙ СТАТУС ЗАЙМЕННИКІВ.....	5
Погребняк О. ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ТЕКСТІВ (НА ОСНОВІ АНГЛОМОВНОЇ БІБЛІЇ).....	7
Sumina T. BORROWINGS IN MODERN ENGLISH.....	9
Samus M. PHRASAL VERBS IN ENGLISH.....	12
Підлипна І. ВИРАЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ПОНЯТЬ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	15
Старченко Н. ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ЗВОРОТІВ.....	16
Балаєва С. ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ ДЕРЖАВИ В НЬОМУ.....	17
Подвезько К. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ-АМЕРИКАНІЗМІВ ЯК НОСІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ОЛОРИТУ.....	19
Луценко Ю. НЕОЛОГІЗМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	20
Обламська С. ФОНОВІ ЗНАННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ОБ'ЄКТ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА.....	21
Дубинська Д. ЕКСПРЕСИВНІ ЗАСОБИ СУЧАСНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОЇ ПРЕСИ).....	23
Крахматова Д. ЛІНГВО-КОМУНІКАТИВНІ ПРИНЦИПИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ.....	27
Нестеренко Ю. КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ ВІРШОВАНОГО ТВОРУ.....	29
Байдак А. ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	33
Швагер О. ТИПОЛОГІЯ НОМІНАЦІЙ КОЛЬОРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	35
Shesternya O. ENGLISH ARTICLES.....	39

Бурик Ю. НОВІ СЛОВА. ТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	40
Солодовнікова М. ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	41
Ващенко Н. ПРАГМАТИКО-КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ КАТЕГОРІЇ ПОВТОРУ В АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ.....	43
Лабудько В. ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КАТЕГОРІЇ ЗАПЕРЕЧЕННЯ (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ).....	46
Ключко Є. ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ЗООНІМАМИ.....	48
Сидоренко К. ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СМС-ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ).....	51
Герман О.А. ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ СТАТЕЙ АНГЛОМОВНОЇ ПЕРІОДИКИ.....	53
Підлісна М. ФРАНЦУЗЬКИЙ ВПЛИВ НА АНГЛІЙСЬКУ МОВУ В СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКИЙ ПЕРІОД: ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА ОРФОГРАФІЯ.....	55
Ігнат'єва К. ТРАНСФОРМАЦІЯ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ В АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ.....	57
Mishkina T. SURNAMES.....	58
Рябова М.А. МІСЦЕ СУБСТАНДАРТНИХ МІКРОСИСТЕМ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ.....	60
Туха N. THE MEANS OF VERBALIZATION OF DEFINITENESS AND INDEFINITENESS IN THE ENGLISH LANGUAGE.....	64
Казьміна Л. СПЕЦИФІКА ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ В СВІТЛІ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР.....	67
Тарасенко О. ВІДМІНКОВІ ВІДНОШЕННЯ ТА ЗАСОБИ ЇХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	69

Левіт Ю. СКОРОЧЕННЯ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	71
Карпізіна О. ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ, ЯКІ БАЗУЮТЬСЯ НА НАЗВАХ ТВАРИН.....	72
Роганова І. ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	75
Риман О. ПРИЗВИСЬКА В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	77
Batalova V.PLACE NAMES.....	79
Лойченко А.Г. СИМВОЛІКА В ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ПРЕСИ.....	80
Zh. Mukomel FESTE REDEWENDUNGEN AUS DER BIBEL...83	83
Шкряда І. ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ “ЧАСТИНИ ТІЛА”.....	86
Шведунова О. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОНОМАСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	88
Мірошниченко Т. СКЛАДНІ СЛОВА В ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....	90
Мельник І. ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ СПОРТИВНІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ.....	92
Ткаченко С.А., Мокренко Е.А., Столяренко В.Н. СТУДЕНЧЕСКИЙ СЛЭНГ.....	94
Паращенко М. І. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	96
Погорєлов М. С. ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО – ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ.....	99
Пороскун О. ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ.....	103
Нагорна Г. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ВИКОНАВЧИХ ДІЙ.....	106
Сайко Л.Ю. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ.....	107
Шугалій Д. А.ЗАПОБІГАННЯ ПОШИРЕННЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ.....	109

Андрєєва К. РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	112
Панкова В. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	117
Матвієнко М.С. ПРАВО НА СВОБОДУ ЛІТЕРАТУРНОЇ, ХУДОЖНЬОЇ, НАУКОВОЇ, ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ: ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	119
Резніченко О. О. ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ПРАЦІВНИКОВІ.....	122
Устенко М. ОСОБЛИВОСТІ ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН З НЕПОВНОЛІТНІМИ.....	124
Харченко В., Іващенко О. ВПЛИВ АДМІНІСТРАТИВНО- ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ НА ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	127
Батраченко Л.Ф. В.С.АЛЕКСАНДРОВ – ФОЛЬКЛОРИСТ, УПОРЯДНИК ЗБІРНИКІВ ПІСЕНЬ.....	129
Білик М.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО МОВНОГО ПРОСТОРУ.....	132
Василенко В.А. ЮРИДИЧНА ЛІНГВІСТИКА: АКТУАЛЬНІСТЬ СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	133
Василенко М.Є. СПЕЦИФІЧНІ РИСИ ЖІНОЧОГО ГЕНДЕРЛЕКТУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, УКРАЇНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ).....	135
Мірошніченко В. ЖУРНАЛІСТ ЯК ФОРМУВАЧ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В УМОВАХ БЛІНГВІЗМУ.....	137
Рябова М. А. МОВНІ АНОРМАТИВИ У ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі регіональної преси).....	138
Балаєва С. ОЦІННІСТЬ У СТРУКТУРІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ОБРАЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ.....	142
Молчанова М.Ю. ДОКУМЕНТАЛЬНІ ВИДАННЯ. ВІДПОВІДНІСТЬ СТАНДАРТАМ.....	145
Болотна О. МЕДИЦИНА В ТВОРЧІЙ ПАЛІТРІ А.П.ЧЕХОВА.....	147
Єжова А. ЛІКАР-ФІЛОЛОГ МОДЕСТ ЛЕВИЦЬКИЙ.....	148

Яременко Л.М. ОБМАН У ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ. КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ В УМОВАХ НЕВІДВЕРТОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ.....	149
Герман О. А. ТЕКСТИ МАЛИХ ЖАНРІВ З ПОГЛЯДУ АПЕРЦЕПЦІЇ.....	153
Битюк І.В. ВИКОРИСТАННЯ НЛП В ТЕЛЕ- ТА РАДІО ЖУРНАЛІСТИЦІ.....	155
Бурлаку Н. СТУПІНЬ СВІДОМОГО Й НЕСВІДОМОГО АВТОРСТВА В ЖУРНАЛІСТИЦІ.....	157
Гончарук Н.Г. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВИДАННЯ У МАСИВІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ.....	159
Ємельяненко О.С. АЛЬМАНАХОВІ ВИДАННЯ НА СУМЩИНІ.....	162
Калініченко О.І. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВИДАННЯ ІСТОРИЧНО-ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	165
Коваленко А.Л. НОТНІ ВИДАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ.....	168
Лойченко А. ШРИФТОВЕ ОФОРМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОМУНІКАТИВНОЇ СИСТЕМИ ТЕКСТУ.....	170
Луценко Ю.В. ТИПОЛОГІЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ВИДАНЬ СУМЩИНИ.....	172
Максюта А.В. ВІДПОВІДНІСТЬ ФОРМАТІВ ЖУРНАЛІВ ДО ЇХ ВИДІВ. НА ПРИКЛАДІ "ВІСНИКА СУМДУ".....	176
Маслова О. РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СОЦІАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МАС І СОЦІАЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ.....	178
Ніколенко І.С. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЯК ЧИННИК ВІДПОВІДНОСТІ СТАНДАРТАМ.....	180
Солтис А.І. ШТРИХОВЕ КОДУВАННЯ ДРУКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ВІТЧИЗНЯНЕ КНИГОВИДАННЯ.....	181
Стоволос Н.О. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТЕКСТОВОГО ТА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ В НАУКОВИХ ВИДАННЯХ.....	183